

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

”Hänhän on pohjimmiltaan hyväntahtoinen poika”

***Icehearts joukkueen koonnin prosessikuvaus;
Millä perustein lapsia on valittu joukkueeseen?***

Irina Tiitinen

Laurea ammattikorkeakoulu
Tikkurila

"Hänhän on pohjimmiltaan hyväntahtoinen poika"

Icehearts joukkueen koonnin prosessikuvaus;
Millä perusteilla lapsia on valittu joukkueeseen?

Tiitinen, Irina 1000689
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu 2013

Irina Tiitinen

”Hänhän on pohjimmitaan hyväntahtoinen poika”

**Icehearts-joukkueen prosessikuvaus;
Millä perustein lapsia on valittu joukkueeseen?**

Vuosi 2013

Sivumäärä 71

Tämä opinnäytetyö on toteutettu työelämälähtöisesti Icehearts-organisaatioon, joka tekee sosiaalityötä joukkueurheilun avulla. Joukkueeseen kootaan erityistä tukea tarvitsevia lapsia alueen esikouluista noin kymmenen lasta ja toiminta varsinaisesti aloitetaan lasten mennessä kouluun. Opinnäytetyö tehty yhdestä tietystä Icehearts-joukkueesta, jonka koonnista työelämä halusi tietoa, sillä se oli eri tavalla toteutunut kuin muiden joukkueiden kohdalla. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa joukkueen koonnista tietoa, jota voidaan käyttää organisaation kehitystyössä.

Opinnäytetyöllä oli kaksi tarkoitusta. Sen yhtenä tarkoituksena oli kuvata joukkueen koonnin prosessi ja toisena tarkoituksena oli tutkia, millaisia lapsia joukkueeseen on valittu ja millä perustein. Teoreettisessa viitekehityksessä tarkastellaan syrjäytymisen ketjun alkamista jo varhain sekä eritellään syrjäytymisvaaraa aiheuttavia riskejä sekä siltä suojaavia tekijöitä. Opinnäytetyö sivuaa varhaisen puuttumisen merkitystä syrjäytymiskierteen katkaisemiseksi.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, missä tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja, ja aineiston analyysi toteutettiin teemoittelulla. Tutkimuksessa haastateltiin kasvatusalan ammattilaisia: Icehearts-joukkueen kasvattajaa ja hänen käyttämiään verkostoja, jotka osallistuivat lasten valintaprosessiin. Haastateltavaan verkostoon kuului erityislastentarhanopettaja, lastentarhanopettaja sekä koulun erityisopettaja.

Toteutettujen haastatteluiden kautta opinnäytetyö tarkastelee aiemman tutkimus- ja teoria-tiedon valossa, millaisia mahdollisia riskitekijöitä Icehearts-joukkueen lasten elämässä on ollut ja millä perustein ammattilaiset ovat nähneet heidän tarvitsevan Icehearts-toimintamallin räätälöityä tukea. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole tutkia tapahtuneen intervention vaikuttavuutta vaan kuvata tuen järjestämisen prosessia sekä tutkia, onko lapsilla ollut syrjäytymisvaaraa aiheuttavia riskejä elämässään.

Opinnäytetyön tulokset vastasivat tutkimuskysymyksiin, ja voitiin todeta verkoston toimineen lapsia valittaessa niin, että joukkueeseen löydettiin lapsia, joiden hyvinvoinnin tukemiseen tarvittiin toimia. Kuitenkin yhteistyö sosiaalitoimen kanssa olisi myös ollut toivottavaa. Syrjäytymisen riskien nähtiin kietoutuvan toisiinsa, ja jokaisella lapsella voitiin todeta olevan useampi kuin yksi riskitekijä syrjäytymiskehityksen kannalta.

Asiasanat: Syrjäytyminen, syrjäytymisvaara, suojaavat tekijät, varhainen puuttuminen, poik-kihallinnollisuus

Irina Tiitinen

“He is ultimately a kind boy”

The illustration of the process how an Icehearts- team was gathered;
On which grounds the children have been chosen?

Year	2013	Pages	71
------	------	-------	----

This thesis was carried out by the request of the organization Icehearts. Icehearts does preventative child welfare work with the help of team sports. Team is gathered up in co-operation with educational professionals, and it is meant for children with special needs. The gathering starts when children are in pre-school, at the age of six. The team consists of children from disadvantaged families. The actual Icehearts- activity starts when children go to school, where they support the child at school and in spare time. This thesis studied one particular Icehearts team and the aim was to produce information about the assembling of the starting group.

The thesis had two purposes; the first aim was to illustrate how the process to gather the team occurred and the second aim was to study what kind of children have been chosen by the educational professionals to be a part of the team. The theoretical framework of this thesis consists of how the chain of social exclusion starts and what signs in early childhood predict the threat of *social exclusion* in the future. Also it specifies to the *protective features* in child’s life that can secure him from the threat. Furthermore, the thesis also takes a glance at the importance of *early intervention*.

The method of this thesis is qualitative. Material was gathered by using theme interviews and it was analyzed by themes. Four people were interviewed and they were all educational professionals. The interviewees were a special kindergarten teacher, a kindergarten teacher, a special educational teacher and the Icehearts- team’s educationist.

This thesis observes what possible risks Icehearts- children had in their lives through material that was gathered. The results were coherent with previous studies and theories about child welfare risks. The thesis also studies why the professionals have seen that these particular boys are suited for Icehearts- activity. The thesis does not evaluate the effectiveness of Icehearts- team activity nor the efficiency of the intervention process. The purpose was to study if the professionals had a well-founded reason to worry for the child’s welfare.

Results answered well to the research questions. According to the results, the network- that helped to choose the children- was adequate. It indicates that they found children that needed special care to support their positive growth and development. However, the help from social services were wanted as well. The results showed that the risks and the lack of protective features merged with each other. All selected children had more than one risk factor, which inflicted the threat to become socially excluded in the future.

Keywords: Social exclusion, threat of social exclusion, early intervention, protective features, co-operation beyond the administrative branch

Sisällys

Johdanto.....	6
1 Icehearts.....	7
2 Käsitteinä syrjäytyminen ja sen vaara	8
3 Syrjäytymisvaaraa aiheuttavat tekijät	10
3.1 Lapsen tausta ja elinolosuhteet	11
3.2 Maahanmuuttajataustaisuus.....	12
3.3 Koulukielteisyys	14
4 Syrjäytymiseltä suojaavia tekijöitä.....	15
4.1 Perhemuoto ja läheisverkosto	15
4.2 Lasten vapaa-aika ja ystävät.....	16
5 Lapsen käyttäytyminen, temperamentti ja itsetunto	17
6 Varhainen puuttuminen	19
6.1 Tuen ja puuttumisen käsitteet	19
6.2 Tehokkain puuttuminen on poikkihallinnollista.....	20
6.3 Varhaisen puuttumisen merkitys syrjäytymisen ennalta ehkäisyssä	21
7 Tutkielman lähtökohdat	22
8 Tutkimuksen toteutus	23
8.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	24
8.2 Aineiston keruu	25
8.3 Aineiston analyysi	26
9 Tulokset joukkueen prosessin koonnin kuvauksesta	28
9.1 Koonnin aloitus	28
9.2 Nimien karsiminen listalta	30
9.3 Vanhempien kohtaaminen	31
9.4 Verkosto	33
9.5 Joukkueen koonnin prosessiin liitetyt hyödyt, onnistumiset sekä haasteet ...	35
10 Tulokset lasten valikoitumisesta joukkueeseen	38
10.1 Lasten taustatekijät	39
10.2 Elinolosuhteet ja elämäntilanne.....	40
10.3 Huoli koulussa pärjäämisestä	42
10.4 Lasten toiminta, käyttäytyminen ja itsetunto	44
10.5 Icehearts toiminnan erityisyyden huomioiminen lasten valinnassa	48
10.6 Keitä lapsia ei valittu?.....	50
11 Tulosten yhteenveto.....	52
11.1 Joukkueen koonnin kuvaus	52
11.1.1 Koonnin prosessin kuvaus kuviona	56
11.2 Lasten valikoituminen	56
12 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
13 Pohdinta	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Lähteet	66
Liite 1. Haastattelurunko	70
Liite 2. Kasvattajan haastattelun runko	71

Johdanto

Opinnäytetyö sijoittuu Icehearts-organisaatioon. Icehearts ry on yhdistys, joka tekee sosiaalityötä joukkueurheilun avulla. Joukkueen kantavana voimana on toimintaan 12-vuodeksi sitoutunut kasvattaja, joka toimii myös poikien valmentajana. Hän on itsenäinen toimija, jonka tehtävänä on keskittyä tukemaan joukkueensa poikia yhteistyössä kunnan ammattilaisten kanssa. Kasvattaja tukee omalla toiminnallaan myös koulua ja opettajia sekä joukkueeseensa kuuluvien lasten perheitä. Icehearts-toimintamalli toimii puskurina koulun, sosiaalitoimen, kodin sekä harrastuksen välillä. (Vartiamäki, T. 2012:6) Joukkueen ydinryhmään valitaan erityistä tukea tarvitsevia poikia, yhdessä eri toimijoiden kanssa. Ydinryhmä muodostuu esikouluikäisistä pojista ja heidän kanssaan aloitetaan taival, joka päättyy lasten ollessa 18-vuotiaita. Icehearts-joukkue toimii lapsen tukena läpi lapsuuden ja nuoruuden. Joukkueen koko kasvaa pikkuhiljaa, kun sen sosiaalinen kantokyky on tarpeeksi suuri.

Opinnäytetyössä on kaksi ulottuvuutta. Sen yhtenä tarkoituksena on tehdä prosessikuvaus yhden Icehearts-joukkueen koonnista. Valintaprosessiin vaikuttivat koulun ja päivähoidon ammattilaiset, ehdottamalla tiettyjä poikia joukkueeseen. Opinnäytetyön tarkoitus on toisaalta myös tutkia, minkälaisia lapsia kasvatusalan ammattilaiset joukkueeseen ehdottivat ja miksi, sekä millaisena joukkueen kasvattaja näkee valitut pojat. Taustateoria ja teoreettinen viitekehys koostuu avainasemassa olevien käsitteiden määrittelystä, lapsuustutkimuksista, varhaisen puuttumisen merkityksestä sekä lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevista selvityksistä ja tutkimuksista. Opinnäytetyön aineisto muodostuu ammattilaisten näkemyksistä joukkueeseen valituista lapsista, heidän kuvauksistaan valintaprosessin kulusta sekä ammattilaisten ajatuksista verkoston merkityksestä lasten valinnan kannalta.

Opinnäytetyön aihe rajattiin ammattilaisten näkemyksiin sekä heidän kokemuksiinsa prosessista, verkostosta ja lapsista. Ammattilaisten näkemysten kautta palataan takaisin teoreettiseen viitekehykseen ja tarkastelemme kohtaako teoria ja käytäntö toisensa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena. Aineisto koottiin teemahaastattelujen avulla. Haastateltavat olivat joukkueen kasvattaja, lastentarhanopettaja sekä erityislastentarhanopettaja, jotka olivat osallistuneet lasten valintaan. Lisäksi haastateltiin yhtä koulun erityisopettajaa, jonka kautta yksi lapsi päätyi joukkueeseen. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa valintaprosessista tietoa, jota voidaan hyödyntää Icehearts-organisaation kehitysprosessissa vuodesta 2013 lähtien. Tutkielman keskiössä on Icehearts-organisaation joukkueen koonti; miten koottiin, millaisella verkostolla, millaisia lapsia valittiin? Pohdin lopuksi vielä, miten valintaprosessia voitaisiin kehittää, millaisin tavoin, mikä tutkielman valossa näyttää onnistuneelta ja millaisia lapsia joukkueeseen on valittu.

1 Icehearts

Icehearts ry perustettiin vuonna 1996, jolloin ensimmäinen joukkue aloitti toimintansa. Icehearts työtä on kehitetty siitä lähtien ja toimintamalli on saanut jalansijaa jo eri paikkakunnilla. Icehearts joukkueita on perustettu Vantaalle ja Helsinkiin jo useampia, lisäksi Icehearts toimii myös Ulvilassa, Lahdessa sekä Seinäjoella. Tähän mennessä Icehearts toimintamallia on kiitelty ja se on saanut tunnustuspalkintoja liikunta- sivistys sekä sosiaalialan järjestöiltä ja organisaatioilta (Turkka, I, Turkka, V. 2008:12). Icehearts on mm. palkittu Vuoden kasvattaja 2012 sekä sosiaalialan valopilku 2009 - tunnustuksilla. Vuonna 2011 se sai myös Euroopan innovatiivisin toimintamalli rikosentorjunnassa -tunnustuksen. (Icehearts ry. 2013)

Icehearts kuuluu kolmannen sektorin palveluihin ja se on tarkoitettu toimimaan peruspalvelujen tukena. Toimintamalli on poikkihallinnollinen ja pitkäkestoinen yhteistyömuoto, joka käyttää joukkueurheilua keinona ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Joukkue tarjoaa harrastuksen, liikuntaa sekä aikuisen läsnäoloa pojille aina täysi-ikäisyyteen asti. Joukkue tuo turvaa ja pysyvyyttä, lisäksi se tukee lapsen osallisuutta aikuisuuteen asti. (Icehearts 2013.) Organisaatio järjestää joukkueiden lapsille leirejä ja retkiä ja arjessa se vie tukitoimet sinne missä pojat eniten viettävät aikaansa: kouluun. Kasvattaja pyrkii vastaamaan haasteisiin, mitä ilmaantuu kotona, koulussa tai vapaa-ajalla ja tekee myös yksilötyötä tarpeen vaatiessa. (Vartiamaeki, T. 2012: esittelydiat)

Icehearts joukkueisiin valitaan lapsia, ydinryhmä kootaan jo 6-vuotiaista pojista. Siihen valitaan lapsia heitä kasvattavien henkilöiden toimesta. Lapset tarvitsevat tukea kasvuunsa ja kehitykseensä, jotta syrjäytymisen uhalta vältyttäisiin. Pojat rekrytoidaan joukkueisiin tietyiltä alueilta, jonka kunta on katsonut olevan sosioekonomisesti heikommassa asemassa. Pojat kerätään yhteistyössä päivähoidon ja sosiaalitoimen henkilöstön kanssa. Ydinryhmään kootaan n. 10 lasta. (Turkka, V. 2011:12-13)

”Yksinhooltajien lapset menettävät arkikosketuksen toiseen vanhempaan, varattomat jäävät vaille ylimääräisiä, ohjaavia aikuisia, maahanmuuttajaperheiden lapset eivät saa kosketusta kantaväestöön ja sosiaalisista ongelmista, ylivilkkaudesta käytös- ja tunne-elämän häiriöistä kärsivät lapset ovat osattomia, koska heitä ei helposti hyväksytä mukaan yhteisöllistäviin harrastuksiin. Kouluun pääsevät kaikki, mutta ongelmat ovat sieläläkin läsnä. Näitä poikia varten on Icehearts ja näitä poikia varten on kasvattaja, joka tukee ja ohjaa joukkueessa olevien lasten kasvua ja kehitystä.” (Turkka, V. 2011:12)

Koulun alettua ensimmäisellä luokalla, jokaiselle joukkueen pojalle luodaan henkilökohtaiset tukimuodot yhdessä opettajien ja oppilashuollon kanssa. Icehearts-toiminnan arki koostuu aluksi eniten kohdennetusta pienryhmätoiminnasta sekä koulutyöstä. Myöhemmin ryhmätoi-

minta muuttaa muotonsa joukkue toiminnaksi. Ryhmätoiminta on ohjattua harrastustoimintaa pojille iltapäivisin koulupäivän jälkeen, missä lapsi saa kokemuksen ryhmään kuulumisesta ja sen kanssa yhdessä tekemisestä. Koulutyötä tarjotaan niille lapsille, keille sen nähdään olevan tarpeellista. Esimerkiksi kasvattaja voi olla oppilaan tukena oppitunneilla. (Vartiamäki, T. 2012: Esittelydiat)

Kasvattaja on mukana joukkueensa poikien elämän nivelvaiheissa, joista ensimmäinen on koulun aloitus ja toisena on alakoulusta yläkouluun siirtyminen. Tavoitteena toiminnalla on auttaa lapsia kasvamaan hyvinvointia ympärilleen tuottaviksi nuoriksi aikuisiksi. (Icehearts ry. 2013) Icehearts joukkue aloittaa toimintansa jo varhain, jo ala-asteella joukkue muodostuu kokonaiseksi. Näin ollen syrjäytymisen ketjun katkaisemiseen on mahdollisimman paljon aikaa. Lapselle osoitetaan, että hänellä on välittäviä aikuisia elämässään läsnä.

”Täytyy muistaa se, että tällänen nuori, joka päättää heittäytyä tai jättäytyä syrjään, tai joka jätetään syrjään, niin kyllä siinä on niin pitkä historia sellaista turhautumista ja vääriä kohtaamisia.” (Turkka, V. MTV3- haastattelu.2012)

2 Käsitteinä syrjäytyminen ja sen vaara

Käsitteenä syrjäytyminen määritellään vaihtelevasti, mutta se määritellään aina suhteessa johonkin. Syrjäytyä voi työelämästä, koulutuksesta tai sosiaalisesta ympäristöstä jopa toveripiiristä tai tietoverkostosta (Järvinen, T., Jahnukainen, M. 2001:125) Käsitteen määrittelyä ei sinänsä helpota se, että sen todetaan olevan muun muassa kiistanalainen, moniarvoinen ja tulkinnanvarainen käsite, johon liittyy hallinnollisia ja eettisiäkin haasteita. Määrittelyn haasteiksi voidaan katsoa, esimerkiksi käsitteen leimaavuus. (Nuorisotutkimusverkosto.2009:4)

Käsitteen tulkinnanvaraisuudesta ja leimaavasta luonteesta huolimatta syrjäytyminen on säilynyt keskeisenä nuorten huono-osaisuutta ja marginaalisuutta kuvaavana käsitteenä. Se on peitonnut alleen termit varattomuudesta, eriarvoisuudesta, köyhyydestä ja syrjinnästä. (Nuorisotutkimusverkosto. 2009:10) Kapeimmillaan termi on ollut synonyyminä pitkäaikaistyöttömyydelle ja nuorten kohdalla koulutuksen tai työn ulkopuolella olemiselle (Jahnunen, M., Järvinen, T.2001:130). Tutkielman kannalta ei ole kuitenkaan merkittävää takertua syrjäytymiskäsitteen problematiikkaan, vaan käsite voidaan määritellä esimerkiksi Elinkeinoelämän valtuuskunnan teettämän tuoreen selvityksen mukaisesti:

”Syrjäytyminen on lavea ilmiö, jolla tarkoitetaan usein laajaa psyykkis-aineellista ongelmakokonaisuutta, henkistä putoamista yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle tai erilaisia päihderiippuvaisuuksia ja rikollisuuden muotoja.” (Myrskylä, P. 2012: 2)

Edellisestä määrittelystä voimme poimia sen, että syrjäytyminen on kokonaisvaltainen ilmiö ja siihen kietoutuu monia ongelmia. Voidaan päätellä, että yksittäiset elämän haasteet eivät näyttäisi aiheuttavan syrjäytymistä. Tutustuessani lähdekirjallisuuteen ja syrjäytymisen monenlaisiin määritelmiin, havaitsin yhteiseksi tekijäksi sen, että syrjäytymistä ei käytetä myönteisenä ilmaisuna. Päädyin siis samaan päätelmään kuin Janhunen ja Järvinen artikkelissaan ”Kuka meistä onkaan syrjäytynyt?”, jossa todetaan syrjäytymisen olevan kaikissa erilaisissa tarkasteluissa negatiivissävyteinen. Syrjäytymisen voidaan todeta olevan ei-toivottu ilmiö. (Jahnunen, M., Järvinen, T. 2001:12) Merkittävää on myös, että syrjäytymistä on alettu tarkastelemaan lasten ja nuorten elämäntilanteiden siirtymävaiheissa sekä niihin kuuluvien palvelujärjestelmien näkökulmasta. Elämänkaaripoliittinen näkökulma eroaa selvästi staattisesta huono-osaisuuden käsitteestä. (Nuorisotutkimusverkosto. 2009:13 ks. myös Helne, T. 2002:155-156)

Sosiaali- ja terveysministeriön Köyhyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastaisen kansainvälisen toimintasuunnitelman (2003) mukaan syrjäytyminen käsitteenä kuvaa huono-osaisuuden kasautumista ja sen vastakohtaksi määritellään sosiaalisen osallisuuden toteutuminen. Se, miten riskit kasaantuvat elämäntilanteissa lapsuudesta aikuisuuteen, kertoo syrjäyn jäämisen kehittymisestä ajassa (Nuorisotutkimusverkosto. 2009:13). Valtiontalous tarkastusviraston (2007: 65) toiminnantarkastuskertomuksen mukaan useat tutkimukset osoittavat nimittäin syrjäytymisen ketjun alkavan jo varhaislapsuudessa. (ks. myös Myrskylä. 2012: 3, 7 sekä Jahnunen, Järvinen.2001:133)

Ongelmien ketjuuntumisen ja kasautumisen ei nähdä syntyvän yhdessä yössä, vaan syrjäytymisen juuret voivat ulottua jo varhaislapsuuteen. Lapsuudessa on nähtävissä jo riskitekijöitä, jotka voivat aiheuttaa syrjäytymistä, jolloin voidaan puhua syrjäytymisen vaaroista. Anna-Liisa Lämsän mukaan syrjäytymisvaara on yhteydessä erilaisiin riskeihin ja haasteisiin, jotka altistavat perhettä muunlaisille ongelmille. Uhkakuvana syrjäytymisvaara on sitä, että nykyiset ongelmat voivat kumuloitua tulevaisuudessa tai moninkertaistua. (Lämsä, A. 2009:215) Kasvatustieteiden professori Kaarina Laine kirjoittaa, että varhaislapsuudessa kasautuvat ongelmat voivat oletetusti aiheuttaa syrjäytymisriskejä. Nämä ongelmat voivat liittyä psyykkiseen hyvinvointiin, sosiaaliseen kompetenssiin sekä oppimiseen. (Laine, K. 2002)

Lämsä on tutkinut lasten ja nuorten syrjäytymistä lastensuojelun asiakirjojen valossa. Hän totesi, että syrjäytymisvaarassa olevien elämäntilanteita määrittävät samanaikaisesti syrjäytymisen uhat sekä mahdollisuudet selviytyä. (Lämsä, A-L. 2009:222) Syrjäytymisuhkien ja -vaarojen rinnalla lähdekirjallisuudessa puhutaan myös riskeistä ja riskitekijöistä. (LÄHDE) Tässä tutkielmassa näitä termejä käytetään syrjäytymisvaara käsitteen rinnalla. Korostetaan kuitenkin, että mikään yksittäinen tekijä aiheuttaa uhkaa syrjäytymiseen, mutta riskitekijöiden pitkittyessä tai kasautuessa, myös todennäköisyys uhalle kasvaa (Laine, K. 2002).

”Kyse ei ole deterministisestä prosessista, vaan myös syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret saattavat selviytyä. Toisaalta erilaiset uhat saattoivat koskettaa myös hyväosaisia, mikäli heidän elämänhallintansa järkkyy erilaisten elämänmuutosten myötä.” (Lämsä, A. 2009:222)

Syrjäytymiselle voidaan nähdä erilaisia riskejä, riippuen missä kohdassa elämänkaarta niitä katsotaan. Opinnäytetyö tarkastelee lapsuusiän riskitekijöitä sekä nuorten syrjäytymistä aiheuttavia - että syrjäytymiseltä suojaavia tekijöitä. ”Syrjäytyminen” luo mielikuvan siitä, että syrjäytyminen on prosessi, mikä tapahtuu luonnostaan omalla painollaan, kun taas ”Syrjäyttäminen” keskittyisi tunnistamaan tahot, jotka osallistuvat aiheuttamaan syrjäytymistä (Ruotsalainen, S. 2005:196). Opinnäytetyön valossa voidaan ajatella syrjäytymistä prosessina, sillä se ei keskity niihin syrjäyttäviin tahoihin tai rakenteisiin. Tarkoituksena ei ole etsiä syyllisiä, vaan tunnistaa lapsen elämälle haitallisia sekä hyödyllisiä elämän elementtejä. Tarkastellaan, keitä pitäisi suojata syrjäytymiseltä.

3 Syrjäytymisvaaraa aiheuttavat tekijät

Tarkastelemalla nuorien huono-osaisuutta, voidaan saada tietoa mihin tulisi kiinnittää huomiota jo lasten ollessa pieniä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että taustalla nuorten syrjäytymiseen on usein ollut samoja nimittäjiä. Syrjäytyminen ja yhteiskunnasta putoaminen nähdään usein nuoruudessa tapahtuvana ja ulos ajaututaan monesti toisen asteen koulutukseen siirryttäessä. Esimerkiksi rikollisuudella ja toisen asteen koulutuksen puuttumisella on havaittu selkeä yhteys. (Aaltonen, M. 2011/1) On osoitettu miesten syrjäytyvän naisia huomattavasti useammin, ja syrjäytyminen nähdään olevan ennen kaikkea nuorten miesten ongelma (Myrskylä, P. 2012: 2-3). Nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisyä on painottanut myös rikosentorjuntaneuvosto, jonka mukaan etenkin väkivaltarikoksien määrä on kasautunut nuorille. Nuoret miehet ovat huomattavasti alttiimpia rikosten tekemiseen kuin naiset tai vanhemmat ikäluokat. (Rikosentorjuntaneuvosto. 2012.)

Lapsi- ja lapsuustutkimuksen näkökulmasta lasten syrjäytymisen ja eriarvoisuuden aiheuttajina keskeisessä asemassa ovat välitysketjut ja linkit, joiden kautta yhteiskunnan muutokset vaikuttavat lasten elinoloihin tai mielen sisältöihin. Yhteiskunnan muutoksia voivat olla esimerkiksi lama, heikentävä hyvinvointi ja köyhyys. Ne voivat olla lapsen syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä. Elämänpiiri tasolla riskejä voivat olla hylkääminen, huono perushoiva, väkivalta ja yksilötasolla vaurioitunut minäkuva tai kielteinen identiteetti. (Järventie, I., Sauli, H. 2001:11-12) Pirjo Pölkkin mukaan (2001:127) lapsen heikko toimintakyky ja huono itsearvosuus sekä elinolosuhteiden turvattomuus ovat keskiössä tarkasteltaessa lapsuusiän syrjäytymisenuhkia.

Perheen asemalla, lapsen elinoloilla sekä perheen sisäisellä ilmapiirillä on iso merkitys. Lasten syrjäytymisriskin todetaan olevan erityisen korkea vaikeuksiin ajautuneissa perheissä, jotka jättävät lapsetkin selviytymään ilman kivijalkoja. (Myrskylä, M. 2012: 7) Sisäasiain ministeriön sisäisen turvallisuuden ohjelma painottaa ylisukupolvisen syrjäytymisen, eli ongelmien periytyminen estämistä. Periytyvyydellä tarkoitetaan, että elämäntapa sekä elinolot siirtyvät myös lapsille. Syrjäytyneiden vanhemmilla on heikommat kyvyt ja avut auttaa lapsiaan ja heillä ei välttämättä ole voimavaroja tunnistaa syrjäytymistä aiheuttavia ongelmia. (Sisäasiainministeriö. 2008:6) Uusin vuoden 2012 Nuorisobarometrissa myös osoitetaan, että huono-osaisuus periytyy. Se ei kuitenkaan totea köyhyyden kulttuurin periytyvän opittuna tapana, vaan ennemminkin epäluottamus olisi näkyvin periytyvä seikka huono-osaisuudessa. Luottamus toisiin ihmisiin on niin heikkoa, että ylisukupolvisestikin tämä toisiin nojaamisen vaikeus periytyy. Näin ollen, lapset oppivat perheestään olla turvautumatta keneenkään ja se tuntuisi selittävän haasteita selviytyä sekä haurautta. (Kortteinen, M., Elovainio, M. 2012:163)

3.1 Lapsen tausta ja elinolosuhteet

Suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta erityisen tuen kohteena tulisivat olla epävakaissa oloissa elävät lapset. Lapsiperheiden köyhyyden todetaan olevan uhka syrjäytymiselle. (STM. 2003: 36) Kaikkein pienituloisimpienväestöryhmien tulokehitys on ollut Suomessa vaatimatonta. Lapsiköyhyys on alkanut kasvaa Suomessa vuodesta 1994 ja on siitä nousut lähes kolminkertaiseksi. Köyhyys näkyy myös eriarvoisuutena terveydessä, sillä hyvätuloiset huolehtivat terveydestään käymällä lääkärissä ja ovat huomattavasti terveempiä kuin taas heikkotuloiset kokevat usein jäävänsä vaille tarvitsemaansa hoitoa. (Hänninen, S., Palola, E., Kaivonurmi, M. 2010:12; ks. myös Kuokkanen, Ym. 2011:49 ja Moisio, P. 2010:185)

Yksinhuoltajien tulokehitys on ollut heikkoa suhteessa koko väestöön 2000- luvulla. Yksinhuoltajilla todetaankin olevan suurin riski köyhyyteen, työssäkäynnistä huolimatta. Yksinhuoltajien tulot eivät tunnu kestävän suomalaisessa yhteiskunnassa, joka tunnetaan kahden elättäjän mallimaana. Lapsiperhe näyttäisi välttävän parhaiten köyhyyden silloin, kun perheessä on kaksi työssäkäyvää vanhempaa. Epävarmuus toimeentulosta kuormittaa perhettä sekä kuluttaa vanhempien tai vanhemman voimavaroja ja näin ollen voimavarojen hiipuminen saattaa näkyä lapsien hoivan ja huolenpidon saannissa (Niemi, R. 2006:178, ks. myös Moisio, P. 2010:185) Korttelaisen ja Elovainion tutkimuksen (2012:162) mukaan, vuoden 2012 Nuorisobarometrissa, perheen heikko taloudellisella asemalla oli merkittävä vaikutus myös perheen sisäiseen psykososiaaliseen ilmapiiriin.

Pitkään jatkunut heikko-osaisuus ja haastavat elämäntilanteet saattavat johtaa perheen lastensuojelun asiakkaaksi. Esimerkiksi oireilevat nuoret tulevat usein tilanteista ja perheistä, joissa on jo pitkään jatkunutta heikko-osaisuutta. (Linnankangas, R., Suikkanen, A. 2004:38)

Avohuollon piirissä oleville lapsille, joihin on kohdistettu lastensuojelun tukitoimenpiteitä, pitäisi kohdentaa henkilökohtaista huolenpitoa ja hoitoa, muutoin he saattavat joutua syrjäytymisvaaraan. (Vainio, R. 2008) Huostaan otettujen lasten perheissä sekä aikuisten, että lasten ongelmat kasaantuvat ja eräs Myllärniemen tutkimus osoittaa, että pääkaupunki seudulla tutkituista huostaan otetuista lapsista jokaisella oli keskimäärin 6,4 sellaista riskitekijää, jotka vaikuttivat kasvuoloihin niin, että lapsi oli sijoitettava. Tämä on osoitus huostaan otettujen lasten perheiden moniongelmaisuudesta. (Myllärniemi, A. 2006:71)

Antti Särkelän mukaan yksilön ongelmia ja haastavaa elämäntilannetta voidaan tarkastella ympäristötekijöistä käsin, kuten silloin, kun yksilön lähtökohdat mistä hän ponnistaa, ovat hyvinkin puutteelliset. Henkilön elinolosuhteet saattavat esimerkiksi olla niin heikot, että hän ei voi suoriutua odotetulla tavalla. (Särkelä, A. 2001:22) Järventien 1990-luvun lasten tutkimuksessa hän toteaa suurimman syrjäytymisriskin olleen niillä lapsilla, joiden perushoiva oli puutteellista ja psykososiaalinen hyvinvointi oli heikko. Heidän ravinnonsaantinsa oli huolestuttava sekä heillä oli selvää univajetta. Aikuisten poissaolo kotoa iltaisin ja öisin lisäsi turvattomuutta. Näillä lapsilla saattoi olla myös hygieniasta huolehtimisen suhteen puutteita. (Järventie, I. 1999:123)

Puutteelliset resurssit, kuten turvattomuus lapsen elämässä, voivat aiheuttaa reaktion, ettei lapsi kykene keskittymään hänelle annettuihin tehtäviin, esimerkiksi koulussa. Lapsi saattaa näyttäytyä esimerkiksi levottomana ja ahdistuneena. (Järventie, I. 2001:111-116) Lapsi saattaa puutteellisten elämänolosuhteiden vuoksi kuormittua psyykkisesti jopa fyysisesti hänen kuntoisuutensa saattaa horjua. Yksilö saattaa kokea maailman uhkaavana sekä vaikeana, sitä kautta hän voi alkaa toimia itseään vastaan. Hän saattaa toimia siis niin, että hänen ongelmansa vain pahentuvat. (Särkelä, A. 2001:22)

Monisyisiin ongelmiin ja puutteisiin perheiden elämässä ei sen tarkemmin opinnäytetyössä paneuduta. Tutkielma keskittyy ammattilaisten näkemyksiin; mitä he ovat voineet ”paljaalla silmällä” havaita. Esimerkiksi, mitä mahdollisia tietoja heillä oli perheen sosioekonomisesta asemasta, perheen mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta tai lapsen huonoista elinolosuhteista. Elinoloista kertovia seikkoja voivat olla havaittu peseytymättömyys, väsyneisyys ja perheen arjesta kumpuavat haasteet. Arkisten asioiden hoitamiseksi saattaa olla esteenä elämänrytmin puuttuminen, mikä voi näkyä siinä, ettei lapsia ole tuettu opettelemaan arkisia asioita, kuten aamulla ylösouseminen voi olla vaikeaa (Linnankangas, ym. 2004:38)

3.2 Maahanmuuttajataustaisuus

Maahanmuuttajataustaisuus voi lisätä yksilön riskiä syrjäytyä, vaikka syrjäytymisvaaraa se ei itsessään toki aiheuta. Suomessa maahanmuuttajilla, toisen polven maahanmuuttajilla ja eri-

tyisesti pakolaistaustaisilla on suurempi riski eriytyä yhteiskunnasta ilman oikeanlaisia yhteiskuntapoliittisia toimia. (Hyvärinen, S. 2011:81) Maahanmuuttajilla on todettu olevan ongelmia työn ja koulutuksen saannissa. Elinkeinoelämän valtuuskunnan teettämän tutkimuksen mukaan nuorista syrjäytyneistä noin neljännes oli vieraskielisiä ja joka kolmas kouluttamaton maahanmuuttaja oli syrjäytynyt. (Myrskylä, P. 2012: 1-2)

Toisen polven maahanmuuttajilla, joita Sauli Hyvärinen tutki omassa pro gradu tutkielmasaan, oli erityisesti näkyvä polarisaatiokehitys koulutuksessa. Suurin osa heistä näytti pärjäävän hyvin, mutta osalle syrjäytymisen riskit näyttivät kasautuvan jo varhain. Toisen polven maahanmuuttajien koulutustasossa oli suuria eroja verrattuna valtaväestön koulutustasoon. (Hyvärinen, S. 2011:82) Maahanmuuttajataustaisilla on todettu myös suurempi riski opintojen viivästyymiseen sekä niiden lopettamiseen peruskoulun jälkeen. Kantasuomalaisia nuoria on vähemmän vain peruskoulutuksen varassa kuin maahanmuuttajanuoria. (Järvinen T., Jahnukainen, M. 2008:145) Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan, maahanmuuttajien asemaa pitäisikin parantaa ja estää maahanmuuttajanuorten koulun keskeytymistä (SMT. 2003:37).

Lapsiasiain valtuutetun vuosikirjassa maahanmuuttoon liittyviksi keskeisiksi haasteiksi kuvataan vanhempien kielitaidon ja yhteiskunnan rakenteiden tuntemisen puutteellisuus. Nämä tekijät voivat heikentää vanhemmuutta. Lapset ja nuoret oppivat usein kielen, instituutiot ja tavat toimia nopeammin kuin vanhempansa. Voi tapahtua esimerkiksi eritahtista kotoutumista, jossa lapsen tai nuoren valta perheessä lisääntyy ja vanhemman heikentyy. Tähän rohdoksi tarvitaan tehokkaampaa ja monipuolisempaa kotouttamista, mutta myös vanhemmuuden tukemista ja läpinäkyvää kasvatuskumppanuutta sekä kouluissa että varhaiskasvatuksessa. (Ali-tolppa-Niintamo, A. 2008: 28-29, ks. myös Säävälä, M. 2012:84) Köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen toimintaohjelma nimeää ongelmien aiheuttajaksi muun muassa mahdolliset kielivaikeudet, kantaväestön asenteet maahanmuuttajia kohtaan ja sopeutumisongelmat uuteen kulttuuriin. (SMT. 2003: 37)

Elinolot ovat maahanmuuttajataustaisilla keskimääräistä valtaväestöä vaatimattomat, esimerkiksi valtaväestöstä huomattavasti suurempi osa asuu vähemmän asumisoikeus- tai omistus asunnoissa. (Kauppinen, T., Castaneda, A. 2012:62-63) Maahanmuuttajataustaisten sosio-ekonomisen aseman ollessa heikko ja maahanmuuttajien jäädessä työmarkkinoiden ulkopuolelle, on odotettavissa, että heidän asumiskehitys eriytyy vain entisestään kaupungin vuokra-asuntoihin. (Vilkama, K. 2006:106-107) Maahanmuuttajien vähävaraisuutta ilmentää myös maahanmuuttajien liikuntaa koskeva tutkimus. Maahanmuuttajataustaiset ovat tutkimuksen mukaan olleet liikunnallisesti passiivisempia kuin valtaväestö. Maahanmuuttajista lähes puolet näki liikunnalla ja urheilulla olleen kuitenkin edistäviä vaikutuksia Suomeen integroitumisen kannalta. Urheilun maksullisuus on kuitenkin useisiin lähtömaihin verrattuna erilaista, sillä

monissa köyhissä maissa, liikunta on ilmaista pelailua. Maahanmuuttajien työttömyyden myösolella lähes kolminkertainen suomessa syntyneisiin nähden, myös liikuntaharrastuksien kustannukset olivat selkeä este lajiurheilulle. (Zacheus, T. 4/2011:10-12)

3.3 Koulukielteisyys

Heikko koulutustaso ennakoi syrjäytymistä. Sisäasiain ministeriön julkaisussa todetaan erityisen heikossa asemassa olevan ne lapset ja nuoret, jotka eivät suorita peruskoulua loppuun lainkaan. (Sisäasiainministeriö. 2008:6) Kouluttautumisella, varsinkin peruskoulun jälkeen jatkokoulutukseen hakeutumisella, näyttäisi olevan ensisijaisen tärkeä merkitys, jotta nuori pysyisi pitämään kiinni yhteiskuntakelpoisuudestaan. Lapsien koulunkäyntiä saattavat kuitenkin varjostaa monet tekijät, jotka johtavat koulun keskeytymiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuksen pohjalta käy ilmi, että kehittämistarpeeksi nousevat ylä-aste ikäisten oppimisvaikeudet. Peräänkuulutetaan erilaisten oppimisvaikeuksien tunnistamista jo ala-asteella, ettei perustaitoihin ja -tietoihin jäisi suuria aukkoja. (Linnankangas, R., Suikkanen, A. 2004: 103-104) Jan Erik Nurmi toteaa artikkelissaan, että tutkimuksissa syrjäytyneen nuoren taustanimittäjiä ovat olleet vanhempien alhaisen koulutustason ja yksinhuoltajuuden lisäksi lapsen oppimisvaikeudet. Psykologisessa mielessä syrjäytymistä on ollut aiheuttamassa kielteinen noidankehä, joka koostuu nuoren kielteisestä ajattelusta, motivaatiosta ja huonosta menestyksestä koulussa. (Nurmi, J. 2011: 28, ks. myös Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö, Gisler. 2012:38)

Oppimisvaikeudet, joihin liittyy myös keskittymisvaikeudet ja usein heikot sosiaaliset taidot, johtavat usein myös koulusopeutumattomuuteen ja epäonnistumisen kehään. Lapsen tulisi saada riittävästi tukea oppimiseen jo varhain, ennen negatiivisen kierteen alkamista. (Pulkkinen, L. 2002:102). Aina ei olekaan siis kyse oppimisvaikeuksista, myös esimerkiksi jonkin aineen tuottamat hankaluudet voivat aiheuttaa negatiivisen asenteen koulua kohtaan ja voivat olla näin alku syrjäytymiskehityksellekin. (Linnankangas, ym. 2004:103-104) Koulumyönteisyyden kadotessa, on lapsen vaikeampi oppia ja saada myönteisiä kokemuksia koulusta. Motivaatioon on kiinnitettävä huomiota. Terttu Mäkisen väitöskirja tutkimuksessa, hän toteaa ensimmäisellä ja toisella kouluvuodella olevan suuri merkitys lapsen koulumotivaation lisäämisen ja epäonnistumisien torjunnassa. Vanhemmat ja opettavat voivat tällöin tehdä paljon, sillä näinä vuosina suoritus - ja motivaatiotaso vakiintuvat. (Mäkinen, T. 1993:48)

Kouluhyvinvointia luovat sekä koulun fyysinen ympäristö ja sen rakenteelliset olosuhteet kuin myös kouluarjen vuorovaikutussuhteet. Kouluviihtyvyyden vastakohtana ovat koulussa viihtymättömyys, jonka on todettu esiintyvän eniten niillä lapsilla, joilla on muitakin haasteita elämässä. Lapsilla, joilla esiintyy huono-osaisuutta -, sen ennusteita - tai ongelmia elämässä,

ovat samoja lapsia, jotka eivät viihdy koulussa. Näiltä lapsilta puuttuu myös ne edellytykset, jotka lisäävät kouluhyvinvointia, kuten koulun ilmapiiri tai läheinen opettaja. On todettu, että mitä enemmän mahdollisuuksia oppilaalla on vaikuttaa koulunsa asioihin, sitä paremmin hän viihtyy, Näin ollen tulisi huomioida ne kohdat lapsen elämässä ja havaita ne lapset, joille voi muodostua koulun kanssa konfliktisuhde. (Harinen, P. Halme, J. 2012:65-67)

4 Syrjäytymiseltä suojaavia tekijöitä

Ihminen, jolla on hyvät elämän olosuhteet, voi ajautua sosiaalisiin ongelmiin. Tilastollinen totuus on, että ongelmat usein kasautuvat niille, keillä on puutteita resursseista. Syrjäytyneiksi valikoituvat vähäresurssisia henkilöitä. Heillä voi olla vähäiset resurssit kulttuurisesti, taloudellisesti tai poliittisesti. (Särkelä, A. 2001:97) Ehdottomasti myös lapsen sosiaalisen ympäristön on tarjottava riittävästi resursseja lapselle, jotta lapsuuden intressi toteutuu. Lapsuuden resurssit tarkoittavat Järventien (2001) sanoin sitä, että lapsi saa tarpeeksi ravintoa ympäristöstään. Ravinnonsaannin tulee olla jatkuvaa, eikä vain ruokaravintoa, vaan yhtälailla psyykkistä ja sosiaalista ravintoa. Vuorovaikutuksen sekä hoivan saanti kytkeytyy lapsen sisäiseen mielenmaailmaan ja sitä kautta hänen minäkuvaansa. (Järventie, I. 2001: 113)

Vaikeissakin olosuhteissa voidaan joskus kehittää yksilölle uusia orientoitumisen tapoja, joiden avulla henkilö ei nujerru puutteista huolimatta (Särkelä, A. 2001:97). Hyvinvoinnin polarisoituessa, tukea voidaan osoittaa juuri heikoimmassa asemassa oleville. Huolen selättämiseksi tehtävä toiminta tulisikin tukea näitä uusia orientoitumisen tapoja tai luoda lapselle syrjäytymiseltä suojaavia tekijöitä sekä vahvistaa jo olemassa olevia suojakilpiä. Lapsi voi kuulua riskiryhmään, mutta siitä huolimatta on olemassa välillisiä tekijöitä, jotka puskuroivat haitallisia vaikutuksia. Näin lapsi voi elää suotuisessa elinympäristössä ja riskit heikentyvät, jos esimerkiksi vanhemmat torjuvat näitä haittavaikutuksia (Mäkinen, T. 1993:47).

”Erilaiset suojaavat tekijät voivat turvata kasvua vaikka riskejä olisikin. Näistä tärkeimpinä ovat myönteiset ihmissuhteet ja onnistumisen kokemukset esimerkiksi koulussa tai harrastuksissa.” (Paananen, ym. 2012:44).

4.1 Perhemuoto ja läheisverkosto

Vanhempien tarjoama kasvuympäristö vaikuttaa lapsen kehitykseen, emotionaalisesti kuin konkreettisesti. Vanhempien liitto ja parisuhde vaikuttaa myös lapsen kapasiteettiin myöhemmissä suhteissa tai vanhemmuudessa. (Mäkinen, T. 1993:47) Ihmiset, jotka ovat oppineet luottamaan toisiin ihmisiin, perheenjäseniin ja sukulaisiin voidaan todeta selviytyvän paremmin elämän vastoinkäymisistä, kun taas ihmiset, jotka ovat pettyneet ja eriytyneet lähisuh-

teistaan, torjuvat avun useammin. Epäluottamuksen kehä alkaa jo varhain ja se alkaa lapsuudenkodin sosiaalistumisen vaikutuksesta. (Korttelainen, M., Elovainio, M. 2012:165)

Anna- Liisa Lämsän tutkimuksen ”Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä”, mukaan perheen merkitys oli selittävä tekijä selviytymiselle haastavissa elämäntilanteissa. Lämsä tutki lasten ja nuorten syrjäytymistä sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Tutkimustuloksissa hän totesi asiakkaan läheisverkostojen merkityksen olleen huomattava, sillä asiakkuuksissa, joissa asiakkaan tukena oli tiivis perhe tai suku, oli sosiaalituesta merkittävämpi apu elämäntilanteesta selviytymiseen. (Lämsä, A. 2009: 206) Hyvistä biologisista siteistä sukulaisiin on mitä suurimmassa määrin tukea lapselle, mutta muuttoliike on eriyttänyt sukulaisia toisistaan. Ihmisten nykypäivän elämä vaatii myös ponnisteluja yhteydenpitoon sukulaisten kanssa, varsinkin jos sukulaissiteet ovat tulehtuneet. (Pulkkinen, L. 2002:160)

Yhteiskunnassamme sukulaiset eivät ole välttämättä taloudellisesti hyödyttäviä, mutta ne tarjoavat lapselle sosiaalista pääomaa. Jo tieto sukulaisten olemassaolosta ja mahdollisuudesta tukeutua heihin toimii lapselle sosiaalisen pääoman lähteenä. (Pulkkinen, L. 2002:160-161) Erityisesti isovanhempien rooli lapsen elämässä on merkittävä. Isovanhempien sekä lastenlasten välillä oleva kiinteä tunnesuhde hyödyttää isovanhempia, lapsia ja lastenlapsia. Isovanhemmat antavat usein sekä taloudellista, että henkistä tukea. Avioliittojen hajotessa tai toisen vanhemman menehtyessä voi olla traagista lapselle, jos hän menettää isän tai äidin lisäksi myös isovanhempansa, tilanteessa jossa toinen vanhempi kieltää heidän tapaamisen. (Pulkkinen, L. 2002:162-163)

Lähiyhteisön, kuten naapureiden merkitys yhteiskunnassamme on heikentynyt, näin ollen lapsilla ole välttämättä mahdollisuuksia saada ympäristönsä taholta tukea. ”Lapsen kasvattamiseen tarvitaan koko kylä”, on afrikkalainen sanonta, jonka sivistyneet länsimaat ovat unohtaneet. Perheen yksityistäminen ei salli enää toisten asioihin puuttumista. (Pulkkinen, L. 2002:164-165) Koko kylän sijaan, monet pienten lasten vanhemmat ovat hyvin yksin ratkomassa ongelmia työn ja perheen yhteensovittamisen kanssa (Niemi, R. 2006:178). Ydinperheen rikkoutuessa yksinolo kertaantuu. Jäädessä yksinhuoltajaksi tai yhteishuoltajuudessakin, kamppailu ajan, talouden ja perheen yhteensovittamisesta on haastavampaa. Perhemuodon hajotessa, lapset ovat usein riippumattomimpia ja heitä valvotaan vähemmän kuin muita lapsia. (Mäkinen, T. 1993:47) Aikuisten puute syventää lasten ongelmia ja lapsien pitäisi saada osakseen riittävästi vanhemmuutta sekä aikuisuutta (Sisäasiainministeriö. 2008:6).

4.2 Lasten vapaa-aika ja ystävät

Kouluterveyskyselyssä on toimivia kysymyksiä, joilla selvitetään nuoren syrjäytymisriskejä, kuitenkin sen katvealueeseen jää tyystin vapaa-aika, joka muodostaa merkittävän osan nuo-

ren arjesta. Hyvinvointia ja terveyttä tutkittaessa olisi syytä kiinnittää huomiota myös vapaa-aikaan. (Nuorisotutkimusverkosto. 2009:55) Vapaa aikaa korostaa myös Lapsiasianvaltuutetun vuosikirja 2008. Sen johtopäätösten mukaan lasten elämään pitäisi lisätä enemmän aikuisten läsnäoloa ja vähemmän yksinäisyyttä. (Alitolppa- Niintamo, A. 2008:10)

Monissa maissa lasten koulupäiviin on lisätty monenlaista harrastustoimintaa. Kaikkien ei tarvitse harrastustoimintaan siellä osallistua, mutta kaikki ovat mukana seuraamassa harjoituksia kilpailuja. Näin lapset ovat aikuisten valvovan silmän alla ja saavat kokemuksia eri harrastustoiminnasta. Suomessa harrastusvastuu on vanhemmilla, ja usein siis lasten iltapäivät ovat yksinäisiä, joka aiheuttaa osaltaan turvattomuutta. Pulkkinen mukaan kouluikäisten ajankäytöstä ei ole otettu riittävästi vastuuta ja uskotaan lasten olevan itsenäisempiä kuin ovatkaan. Pulkkinen peräänkuuluttaa varsinkin lasten ilta-aikoina oleskelua kaupungilla, vanhempien tietämättä missä hän liikkuu. (Pulkkinen, L. 2002: 15- 16a, 18b)

Sisäasiain ministeriön julkaisun mukaan harrastuksien puute lisää riskiä syrjäytyä. (Sisäasiainministeriö. 2008:6) Toimivan harrastuksen nähdään tukevan lapsen itsetuntoa. Lapsen ollessa sitoutunut harrastukseen, hänellä on parempi mahdollisuus pysyä poissa ongelmista. Epäonnistumisen kohtaaminen on lapselle usein haastavaa ja menestyksen saavuttamattomuus voi tehdä huonoa lapsen itsetunnolle, mutta harrastuksissa lapsi kuitenkin oppii sietämään pettymyksiä. Liikuntalajeista etenkin joukkueurheilun nähdään opettavan lapselle itsensä kontrolloimista sekä uhrautumista muiden hyväksi. Kiitoksen ja kannustavan ilmapiirin sekä turvallisen aikuisen läsnäolo nähdään olevan merkittävä lapsen elämän hallinnan kannalta. (Cacciatore, R. Koiso- Kanttila, S. 2008:129,131)

Pirjo Pölkin mukaan syrjityt lapset ja nuoret hakeutuvat epäsosiaalisiin ryhmiin ja alakulttuurireihin, kun hyvät ystävyysuhteet usein suojaavat lasta ja helpottavat sopeutumista uusiin elämäntilanteisiin, kuten koulun aloitukseen. Ystävien tuki tuottaa turvallisuuden tunnetta, sekä muokkaa kouluasennetta myönteisemmäksi. Sosiaaliset sekä opilliset taidot liittyvät usein toisiinsa. Lapsella, jolla on oppimisvaikeuksia on usein myös heikot toverisuhteet. (Pölkki, P. 2001:127) Vuorovaikutus toisten lasten ja kavereiden kanssa, merkitsee lapselle oppimiskokemuksia. Epäonnistuminen kontaktien solmimisessa ikätovereihin ennustaa sosiaalisten taitojen kehityksen viivästymistä ja ongelmien lisääntymistä. Tovereiden hylkimät lapset ovat muita huonommassa asemassa, sillä he eivät saa tilaisuuksia tarpeeksi taitojen opeteluun. (Rusanen, E. 1995:56 ks. myös Pulkkinen 2002: 232)

5 Lapsen käyttäytyminen, temperamentti ja itsetunto

Turun yliopiston kasvatustieteenlaitoksella käynnistettiin tutkimusprojekti ”Pienten lasten sosiaaliset suhteet” (2001), jonka tarkoituksena oli saada tietoa päiväkotikäisten lasten ver-

taissuhteista. Oletuksena tutkimukselle oli, että torjutut, kiusatut, kiusaajat, syrjäänvetäytyvät sekä yksinäiset lapset olivat vaarassa syrjäytyä vertaisryhmästään. Tutkimuksen tuloksena syrjäänvetäytyville ja torjutuille lapsille kasaantui eniten sosiaalisia ongelmia. Lapset torjuivat aggressiivisesti sekä syrjäänvetäytyvästi käyttäytyviä lapsia leikeistään. (Laine, K., Neitola, M. 2002: 3-5, 95-96)

Aggressiivisesti käyttäytyvällä lapsella on todettu olevan riski myöhemmin esiintyvään koulusopeutumattomuuteen. Toisaalta lapset, joilla on joitain rakentavan käyttäytymisen taitoja ja vahvaa sosiaalista pääomaa kotona, pystyivät selviytymään paremmin. Huonoin ennuste oli aggressiivisilla lapsilla, joilla oli heikot sosiaaliset taidot, eikä heillä ollut edellytyksiä rakentaa omaa sosiaalista pääomaa, tai kodin tarjoama pääoma oli vähäistä. (Pulkinen, L. 2002:61) Aggressiivisuus ei ole ominaispiirre, eikä henkilöllä ole synnynnäistä taipumusta toimia aggressiivisesti. Se on käyttäytymismalli, johon turvaudutaan, kun muuta ei osata. Lapsen aggressiivisuus on ollut ja on edelleen suuri haaste sosiaalisessa kasvatuksessa. Aggressiivinen tapa toimia on opittua käyttäytymistä, jota lapsi on voinut toteuttaa sen avulla saavuttaa päämääriä sekä valtaa. Usein aggression aiheuttaa turhautuminen. Syyt, mistä turhautuminen johtuu ja tilanteiden ennakointi ovat avainasemassa, kun on kyse itsehillinnän oppimisesta ja aggressiivisuuden välttämisestä. (Ketikangas-Järvinen, L. 2006: 221-222) Kielellisillä vaikeuksilla on todettu olevan yhteyttä lapsen aggressiivisuuteen. (Pulkinen, 2001)

Vetäytyvästi käyttäytyvällä voi myös esiintyä haasteita koulussa. Koulun aloitus saattaa olla erityisen stressaavaa vetäytyvälle lapselle. Uusia asioita saattaa olla niin paljon, että energia menee opiskelulta kaiken uuden kestämiseen. Varautunut ja ujo oppilas pelkää usein uusia tilanteita ja pieniäkin yllätyksiä. Tovereihin tutustuminen kestää ja monesti vetäytyvä oppilas voi jäädä kaveripiirien ulkopuolelle. (Ketikangas-Järvinen, L. 2006: 116) Aktiivinen lapsi taas on usein liikunnallinen ja pitää urheilusta, jossa käytetään suuria lihaksia. Aktiivisen lapsen tulisi päästä liikkumaan, sillä hänelle voi olla jopa mahdotonta olla yhteen paikkaan sidottu. Tällainen jatkuvasti liikkeessä oleva lapsi innostuessaan ja kiihtyessään, hän lisää vauhtia. Aikuisilla, joilla on hänestä vastuu, voivat olla aktiivisuudesta jopa uupuneita. Korkea aktiivisuus on käytännössä koulunkäynnille haitta. (Ketikangas-Järvinen, L. 2006:76, 81)

Korkeasti häiritävä tarkoittaa toisin sanoen huonoa keskittymiskykyä. Lapsi, joka on korkeasti häiritävä keskeyttää nopeasti sen, minkä on aloittanut uuden ärsykkeen tunkeutuessa tajuntaan. Hän ei kykene keskittymään yhteen asiaan kerrallaan. Häiritävyyden ollessa korkea, lapsi havaitsee ja havainnoi herkästi asioita uudesta ihmisestä ja asioista. Yksilö ei aseta yhtä asiaa ensisijaiseksi vain kaikki havainnot ovat hänelle yhtä tärkeitä. Korkea häiritävyys on koulumenestystä haittaava tekijä ja ensimmäinen niistä piirteistä, jotka tulisi huomioida oppilasta ohjattaessa. (Ketikanga-Järvinen, L. 2006: 101-103)

Irmeli Järventien kattavassa tutkimuksessa lasten syrjäytymistä aiheuttavista uhista hän tote- si, että lapsilla, joiden perushoiva oli huono ja he voivat huonosti, havaittiin ongelmia myös psykologisessa identiteetissä. He ilmaisivat jopa masennusoireita sekä heillä oli mm. päivit- täistä itkuisuutta, itsesyytöksiä tai itsensä vihaamista. (Järventie, I. 1999:123) Myös Raisa Cacciatoren ja Samuli Koiso-Kanttilan (2008:136) mukaan kouluikäisillä esiintyy todella jopa masennusoireita, esimerkiksi ärtynyt tai puhumaton poika, voi olla masentunut. Levottomuus ja keskittymishäiriöt ovat myös mielen oireita vaativiin tilanteisiin, samoin kuin itsehillinnän oireet. Nämä viestivät sitä, että lapsella on *paha olla*.

Ennen kaikkea Cacciatoren ja Koiso-Kanttilan mukaan lapsi ei välttämättä osaa pahaa oloaan tiedostaa, mutta vaikuttakin usein lapseen kokonaisvaltaisesti, sekä mielen että kehollisina oireina. Liian rasittavissa tilanteissa lapsen oireilu saattaa näkyä syömisen tai nukkumisen häiriöinä, koulupelkona, päänsärkynä tai vatsakipuna. (Cacciatore, R., Koiso-Kanttila 2008:135-136) Järventie liittää somaattiset oireet ruumiillisen identiteetin ongelmiksi. Lapsil- la, jotka voivat huonosti esiintyä tämänsuuntaisia oireita. Heillä ei välttämättä ollut ruokaha- lua tai he valittivat ruumiillisia kipuja. Iltaisin lapsilla saattoi olla vaikea nukahtaa. (Järven- tie, I. 1999:123).

6 Varhainen puuttuminen

Varhaisella puuttumisella voidaan yksiselitteisesti tarkoittaa ongelmien havainnointia ja niihin ratkaisujen löytämistä aikaisessa vaiheessa. Varhaista puuttumista kuvataan prosessina ja se voi tarvittaessa kattaa koko koulutuskaaren. Se kohdistetaan ensisijaisesti huonosti voiviin lapsiin ja nuoriin. Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan monimuotoisia keinoja, joilla voi- daan puuttua lapsen tai nuoren tilanteeseen. Ongelmien kirjo vaihtelee ja siksi ei välttämättä voidakaan ratkaista ongelmia, mutta puuttua niihin voidaan. Lähtökohtana puuttumiseen on huoli lapsesta, nuoresta tai ryhmästä ja puuttumisella pyritään ehkäisemään ongelmien ka- sautumista ja pysäyttämään syrjäytymiskehitys. (Huhtanen, K. 2007: 28,29,32) Stakesin ja Opetusministeriön julkaisemassa, työväliseksi tehdyssä kehittämisvalikossa kirjoitetaan, että varhainen puuttuminen on ollut jo pitkään yhteisesti hyväksytty periaate kasvatus- ja opetus- järjestelmissä. Päivähoito, esikoulu ja oppivelvollisuuskoulu ovat varhaisen puuttumisen toi- mintamenetelmien ympäristöjä. (Heinämäki, L. 2007:8)

6.1 Tuen ja puuttumisen käsitteet

Varhaiseen puuttumiseen pohjautuu myös ajattelu varhaisesta tuesta. Varhainen puuttuminen on noussut vahvasti esille 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla. Puuttumisen käsite ei ole ihan yksiselitteinen. Kuitenkin puuttumisen termi on vakiintunut jo ammattikieleen. (Huhtanen, K. 2007:22) Kansainvälisesti käytetään termiä ”early intervention”, mikä on suomennettu varhai-

seksi puuttumiseksi. Interventio- käsitteen alle kuuluukin sekä puuttumisen tarpeen havainnointi, tarpeen arviointi että tuen järjestämisen prosessi. (Heinämäki, L. 2007:11)

Varhainen tuki sisältää ennaltaehkäisevän näkökulman, jonka mukaan toimintaa ja ympäristöä suunnitellaan parhaiten oppilaalle sopivaksi. Varhainen tuki on tuen viemistä lapsen jo valmiina oleviin ympäristöihin, jolloin tuki muokataan hänelle sopivaksi. Varhaisen tuen kehittämisessä tulisi lähtökohtana olla se, mitä puuttumisen jälkeen tehdään. Miten tuetaan lasta hänen päivittäisissä ympäristöissään ja miten hän voisi toimia tuen tarpeesta huolimatta? Heinämäki katsoo varhaisen tuen olevan jatkumoa varhaiselle puuttumiselle. (Heinämäki, L. 2007:17)

Puuttua voidaan lapsen käytökseen, oppimisen haasteisiin tai laajemminkin hänen hyvinvointiaan heikentäviin tekijöihin ja ympäristöihin. Varhainen puuttuminen ulottuu lapsilähtöisestä näkökulmasta perheisiin ja kasvuympäristöihin. Se alkaa pienistä havainnoista ja johtaa auttaviin toimenpiteisiin, jolla tuetaan lapsen hyvinvointia tai oppimista. Toimenpiteet voivat myös olla lapsen päivittäisten ympäristöjen muokkaamista. Toimenpiteet voivat kohdistua esimerkiksi poikkeavaan käytökseen tai hyvinvointiin, sen ollessa heikko tai heikentynyt. (Huhtanen, K. 2007:28-29)

Opinnäytetyötutkimuksessa pitäydytään Heinämäen ”Puuttuminen ja interventio”- käsitteiden määrittelyssä, sillä opinnäytetyö kattaa puuttumisen tarpeen havaitsemista, huolen puheeksi ottoa sekä tarpeen arviointia. Lisäksi se kertoo kuinka lapsi tulee mukaan Icehearts toimintaan, eli mikä on tuen järjestämisen prosessi. Opinnäytetyössä varhaisen puuttumisen käsitteellä tarkoitetaan varhaista puuttumista ongelmiin ja sitä, että ongelmiin puuttuminen tapahtuu jo lapsen ollessa alle kahdeksan vanha. Käsitteellä siis tarkoitetaan ongelmiin puuttumista varhaisen iän näkökulmasta sekä ongelmien varhain havaitsemisen näkökulmasta.

6.2 Tehokkain puuttuminen on poikkihallinnollista

Tuen tarpeen havaitseminen vaatii sekä ikätasoisien kehityksen tuntemista että henkilön yksilöllisen kehityksen tuntemista. Laajempi tuntemus lapsen taustoista ja aikaisemmista kokemuksista antaa tarpeellista tietoa, johon omia huolia ja havaintoja voidaan suhteuttaa. Arvioinnin on oltava avointa ja perheiden kanssa yhdessä tehtävää. (Heinämäki, L. 2007: 13) Lasten ja perheiden palvelujärjestelmissä on otettava huomioon kaikki lapsen elämän ympäristöt, missä hän kehittyy. Se on kuitenkin haastavaa, sillä hallintojen väliset rajat ovat vahvat. Palvelujen sektorirajat peittävät kokonaiskuvan näkyvyyttä, jolloin myös tukitoimenpiteiden vaikutukset eivät yllä aidosti auttamaan lasta. Koordinoituun tiedon keruuseen liittyy vahvasti tietosuojan eettiset ongelmat. Yksityisyysuojan ongelmiin tulisi kuitenkin löytää ratkaisu-

ja, jotta palvelut saataisiin saumattomiksi. (Niemi, M. 2012:166, Ks. myös Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2007:21)

Hyvien käytänteiden mahdollisuudet uhkaavat mennä hukkaan eri sektoreiden erilaisiin näkökulmien, salassapitolain eri tulkintojen, sekä toimintojen päällekkäisyyden ja reikäisyyden takia. Yhteistyön haasteena nähdään erilaisten vastuurajojen määrittely, erityisesti silloin, kun yksilöllä on useampia ongelmia eri elämänalueilla. Toimivan sektorirajat ylittävän yhteistyön toteutuminen olisi oppilaiden kannalta ehdottoman tärkeää, varsinkin kun halutaan puurtua ongelmiin ajoissa. Oppilaat kaipaavat erilaisia tukipalveluja ja opettajat rinnalleen oppilashuollon työntekijöitä. Moniammatillisen ja poikkihallinnollisen työn tavoitteena on saavuttaa tuloksia, johon yksittäiset hallinnonalat eivät kykene. (Tilus, P. 2004: 197; Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2007:21)

Poikkihallinnollisella ja moniammatillisella yhteistyöllä tulisi pyrkiä vaikuttamaan lapsen ja nuoren elämän nivelvaiheisiin, jolloin syrjäytymisriskejä ilmenee. Näitä nivelvaiheita on usein peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirryttäessä, mutta nivelvaiheista puhutaan myös lapsen elämän siirtymävaiheina. Esimerkiksi, kun lapsi siirtyy esikoulusta ensimmäiselle luokalle tai ala-asteelta yläasteelle, mutta palveluketjut usein katkeavat nivelvaiheissa. (Valtiontalous tarkastusvirasto. 2007: 64)

6.3 Varhaisen puuttumisen merkitys syrjäytymisen ennalta ehkäisyssä

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuore raportti, *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987- tutkimusaineiston valossa*, toteaa johtopäätöksissään, että tutkimusten perusteella ongelmien ehkäisystä säästetyt resurssit lisäävät korvaavien palveluiden tarvetta ja kustannuksia. Raportti suosittelee, että varhaisen hyvinvoinnin tukemisen merkitystä olisi lisättävä kunnissa. Hyvinvointia tukevien palveluiden tärkeys korostuu syrjäytymisen ehkäisemisessä ja ylisukupolvisen pahoinvoinnin ketjun katkaisemisessa. Raportin mukaan syrjäytymistä ennaltaehkäisevät toimet tulevat nykyisin liian myöhään. (Paananen, ym. 2012:44)

Asiantuntijat näkevät, että huono-osaisuuden ennaltaehkäisy ajoissa on helpompaa, kuin osattomuudesta johtuvien tai sen periytyemisestä aiheutuvien jälkien korjaaminen. Tärkeimpänä syrjäytymisen torjunnassa nähdään varhainen puuttuminen. Varhainen puuttuminen tulisi tapahtua silloin, kun ongelmat ensimmäisiä kertoja esiintyvät, jo päiväkodissa tai peruskoulussa. (Kuokkanen, T. Melin, H. Naumanen, T. Painilainen, T. 2011:120) Mitä myöhemmin puuttuminen tapahtuu, sitä enemmän tarvitaan panostusta. Esimerkiksi täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevien monimutkaisien ongelmien ratkaisuksi tarvitaan kymmenkertainen määrä yhteiskunnan varoja. Onnistumisen mahdollisuudet kuitenkin pienenevät samassa suhteessa. (Cacciatore, R., Koiso-Kanttila, S. 2008:138)

Hannu Rintasen väitöskirja tutkimus tukee ajatusta varhaisen puuttumisen tärkeydestä. Rintanen teki tutkimuksen neuvolan, koulukorttien sekä muiden viranomaisten rekisteritiedoista, joita harvemmin pitkittäistutkimuksissa on käytetty. Suurena löydöksenä hän totesi, että jo nelivuotistarkastuksen väliin jättäminen ennakoii syrjäytymisvaaraa. Hän toteaa myös, että alle kouluikäisten riskitekijöillä oli merkittäviä yhteyksiä koulutukselliseen syrjäytymiseen. (Rintanen, H. 2000: 210) Vaikeudet ovat Lea Pulkkisenkin mukaan nähtävissä jo varhain, ennen kouluikää. Hän on pitkittäistutkimustensa valossa ilmaissut esikoulun merkitystä varhaiseen puuttumisen työkenttänä. Pedagogiseen kehittämiseen tulisi hänen mukaansa kiinnittää huomiota syrjäytymisvaaran torjumiseksi jo esikoulussa. (Pulkinen, L. 2002:102; ks. myös Rusanen, E. 2005: 19, sekä Pölkki, P. 2001:127)

7 Tutkielman lähtökohdat

Lähtökohtana opinnäytetyölle oli työelämän halu saada tietoa yhden tietyn Icehearts-joukkueen koonnin prosessista. Kyseisen joukkueen kokoamisessa on selkeitä eroja muiden Icehearts-joukkueiden kokoamiseen. Tämän joukkueen aloituksen on koettu olleen kivuttomampi kuin muissa joukkueissa. Uutta käytäntöä vakiinnuttaakseen ja organisaation kehitystyötä vahvistaakseen työelämä toivoi siitä tehtävän tutkimusta. Koonnin prosessin selkeimpänä erona oli se, että kasvattaja on ollut mukana valitsemassa poikia joukkueeseen ja tehnyt lopullisen päätöksen ydinryhmästä. Toisissa joukkueissa valinnan ovat tehneet yhteistyöverkostot ja kasvattaja on saanut tutustua ydinryhmään vasta toiminnan alkaessa ensimmäisellä luokalla. Työelämän toiveena opinnäytetyölle oli, että tämän tietyn joukkueen koonnin prosessi kuvataan sekä kartoitetaan, minkälaisia lapsia joukkueeseen on valittu.

Irmeli Järventie on tutkimuksessaan *Syrjäytyvätkö lapset?* tutkinut lasten perushoivaa ja heidän hyvinvointiaan lasten näkökulmasta käsin. Hän on tehnyt tutkimuksen, jossa hän on tutkinut helsinkiläislapsia 1990-luvulla ja kysynyt alakouluikäisiltä lapsilta heidän perushoivan ja psykososiaalisesta hyvinvoinnistaan. Perushoivaa Järventie mittasi lapsen tarpeita kuvaavien muuttujien avulla. Näitä olivat lepo, ravinto, puhtaus ja turvallisuus. Järventie jakoi perushoivan hyvään ja puutteelliseen saatujen tulosten perusteella. Psykososiaalisen hyvinvoinnin mittaamiseen Järventie kysyi kysymyksiä, jotka hän jakoi kolmeen ryhmään; lapsen sosiaaliseen identiteettiin, psykologiseen identiteettiin sekä ruumiilliseen identiteettiin. Hänen ajatuksena oli, että syrjäytymisen riskin voidaan todeta olevan olemassa, jos lapsen identiteetin ulottuvuuksilla todetaan hyvinvoinnin heikentymistä. (Järventie, I. 1999:42,53-54)

Tämä tutkimus antoi osviittaa myös oman tutkimusasetelmani tekemiseen. Aineistonkeruuvaiheessa käytin samansuuntaisia indikaattoreita haastattelurungon ja kysymysten luomisessa. Tutkielmassa jaoteltiin riskitekijöitä niihin, jotka ovat lapsen elämässä helposti nähtävissä, kuten tausta ja elinolot. Taustaan liitettiin lapsen ja perheen etninen tausta, sosioekonomi-

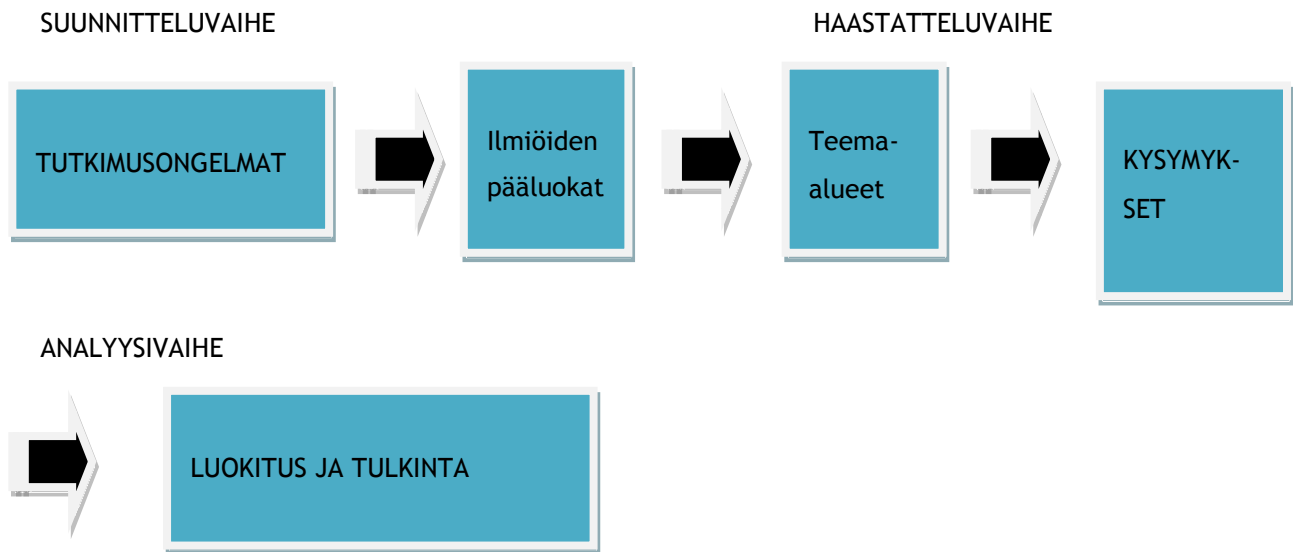
nen asema, tiedetty lastensuojelun asiakkuus, perhemuoto ja lisäksi läheisverkosto eli *aikuiset lapsen elämässä*. Elinoloihin liitettiin muun muassa lapsen päivärytmi, nälkäisyys ja väsymys tai lapsen hygienia. Toiseksi riskitekijät jaoteltiin sen mukaan, millaisena lapsi näyttää. Haastateltavia pyydettiin kuvaamaan lapsen luonteenpiirteitä ja käyttäytymistä aikuis- ja vertaissuhteissa. Kysyttiin myös, miten lapsen kokemus hänestä itsestään näyttää.

Opinnäytetyö ei erittele, mitkä riskit voivat johtaa juuri tiettyihin ongelmiin. Tutkielma esittää mahdollisia merkkejä lapsuudessa, jotka viestivät uhasta syrjäytyä. Mikään yksittäinen tekijä ei aiheuta syrjäytymistä tai sen vakavaa vaaraa, mutta ongelmien kasautuessa myös syrjäytymisen riskit kasvavat. Näin ollen haastatteluissa kiinnitettiin huomiota niin syrjäytymisen riskeihin kuin myös mahdollisten suojaavien tekijöiden puutteisiin. Monissa lähteissä syrjäytymisen riskin nähtiin ilmenevän toisen asteen koulutuksen kynnyksellä, mutta huomio oli myös kiinnitetty varhaisen puuttumisen merkitykseen syrjäytymisketjun katkaisemiseksi. Icehearts joukkueet kootaan jo lasten ollessa 6 vuotiaita, jolloin varhaisen puuttumisen merkitys nousee opinnäytetyössä myös keskeiseksi käsitteeksi.

8 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin työelämälähtöisesti ja tutkimusongelmasta ja taustaoletuksista sovittiin yhteistyössä työelämän ohjaajien kanssa. Haastateltavat valittiin yhdessä Icehearts-joukkueen kasvattajan kanssa, mikä edesauttoi haastattelujen sopimista. Haastateltavana olivat joukkueen koonnin kannalta merkittävimmät verkoston jäsenet. He olivat eniten vaikuttaneet lasten valintaan. Opinnäytetyön tutkimusaineisto muodostuu kolmesta haastattelusta ja neljää henkilöä haastateltiin.

Kaksi haastattelua toteutettiin erillishaastatteluina ja yksi haastattelu toteutettiin parihaastatteluina. Lisäkysymyksiä osalle haastateltavista esitettiin myös jälkikäteen sähköpostitse ja vastauksia käytettiin myös osana aineistoa. Haastattelut toteutettiin marras- ja joulukuun 2012 aikana ja litteroituja sivuja oli yhteensä 20, lisäksi aineistona käytetään yhtä haastattelun tiivistelmää, jota ei litteroitu. Koottu aineisto analysoitiin teema-aiheiden avulla. Aineiston analyysin tuottamia tuloksia verrattiin jo olemassa olevaan teoria- ja tutkimustietoon. Tutkimuksen toteutus toisti samaa kaavaa, kuin Hurme ja Hirsjärvi esittävät teemahaastattelulla toteutetun tutkimuksen tehtäväksi.

KUVIO 1. TUTKIMUSKOKONAISUUS (Hurme, S., Hirsjärvi, H. 2009 :67)

8.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyö keräsi tietoa, millä perusteilla kasvatustieteen ammattilaiset ovat valinneet lapsia Icehearts-joukkueeseen. Tieto kerättiin haastattelemalla niitä ammattilaisia, jotka olivat valintaprosessiin osallistuneet. Haastattelut kattavat verkoston, johon kuului lastentarhanopettaja, erityislastentarhanopettaja ja koulun erityisopettaja. Ammattilaisilta haluttiin kysyä heidän omista kokemuksistaan käsin; mitkä syyt ovat johtaneet varhaisen puuttumisen, intervention tarpeeseen? Millaiset syyt ovat saaneet ammattilaiset ehdottamaan lapsia joukkueeseen? Miten he ovat päätyneet ehdottamaan jotain tiettyä lasta? Ketä he eivät ole ehdottaneet ja miksi?

Opinnäytetyön toisena tarkoituksena oli kuvata prosessi, miten lapset valikoituvat ydinryhmään ja kuinka joukkue kootaan. Opinnäytetyö kuvaa myös verkostoja, jotka olivat vaikuttaneet valintaprosessiin. Icehearts-joukkue tarjoaa kohdennettua erityistä ja varhaista tukea joukkueen pojille, opinnäytetyö ei kuitenkaan esittele joukkueen toimintatapoja tai tuen muotoja erityisesti. Joukkueen tuomaa hyvinvointia ei arvioitu ja tarkoitus ei ollut tutkia tutkimuksen vaikuttavuutta. Opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata tuen järjestämisen prosessia ja verkoston toimintaa, joka on toiminut yhteistyössä kasvattajan kanssa tukea järjestettäessä.

Tutkimuksen tavoitteena oli löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen oli joukkueen koontiprosessi?

- Miksi prosessi on ollut toimiva ja mitä haasteita prosessissa on nähty olevan?
- Millaisia vahvuuksia ja haasteita verkostoilla on nähty olleen lapsia valittaessa?

2. Miten lasten valintaa perusteltiin? Miten lasta kuvailtiin?

- Millaiset ovat lasten taustat ja elinolosuhteet?
- Millaisena lapsen käytös näyttäytyy ryhmässä, vertaissuhteissa ja aikuissuhteissa?

Omana tavoitteena opinnäytetyölle oli perustella johtopäätökset niin, että opinnäytetyö antaisi aineksia jatkokeskusteluun. Uusitalon mukaan (1998) tieteellisyyden tärkein vaatimus on tutkielman väitteiden ja tulosten huolellinen perustelu. Huolellinen perustelu mahdollistaa tieteellisen keskustelun myös myöhemmin. (Uusitalo, H. 1998:114) Tavoitteenani oli ensisijaisesti tehdä opinnäytetyö, joka palvelee toimeksiantajaa niin, että Icehearts-organisaatio, voi käyttää tutkielmaa hyödyksi omassa kehitystyössään. Toivoin myös, että hyvä pohjatyo, perehtyminen aiheeseen ja paneutuminen tutkielman tekemiseen kantaisi hedelmää myös oman ammatillisuuteni ja ymmärryksen osalta.

8.2 Aineiston keruu

Parihaastattelu tehtiin yhdelle lastentarhanopettajalle ja yhdelle erityislastentarhanopettajalle. Erillishaastattelut tehtiin koulun erityisopettajalle ja Icehearts-joukkueen kasvattajalle. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelurungon avulla. Haastattelurunko oli sama kaikille muille kuin kasvattajalle, jolle oli tehty muokattu haastattelurunko. (ks. liite1 & 2) Haastattelurungot sisälsivät paljon alakysymyksiä ja alateemoja. Haastattelurunko oli joustava, eikä siinä tarvinnut edetä luokiteltujen teemojen mukaisessa järjestyksessä. Haastateltavien annettiin itse kertoa mahdollisimman paljon. Ryhmähaastattelua, jonka alle parihaastattelukin kuuluu, voidaan pitää keskusteluna jossa osanottajat voivat spontaanisti kommentoida ja tuottaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmähaastattelussa haastatteliija puhuu yhtä aikaa kaikille haastateltaville, mutta hän voi myös esittää kysymyksiä yksilöille erikseen. (Hirsjärvi, ym. 2009:61)

Haastatteluihin oli varattu tarpeeksi aikaa ja haastattelurunko oli suunniteltu etukäteen, mikä helpotti aiheessa pysymistä ja selkeytti haastattelun kulkua keskustelun tyrehtyessä. Teemahaastatteluissa ei esitetty vain pääteemoja, vaan pyrittiin antamaan haastateltaville tilaa vastata omin sanoin ja teemoja laajennettiin haastateltavien tuottaessa uusia näkökulmia. Teemoista tehtiin lisäkysymyksiä ja niitä pyrittiin näin syventämään. Haastateltavat saivat kertoa sen verran, mitä halusivat, heitä ei painostettu kertomaan enempää silloin, kun heillä oli huoli omasta vaitiolovelvollisuudestaan. Tilanteissa, joissa haastateltava puhui esimerkiksi lapsesta tunnistettavasti, otin myös oman tutkijan roolini vakavasti. Myös minua koskee salaspitovelvollisuus. Haastateltavat pystyivät luottamaan siihen, että haastattelunauhat tai lapsesta tai perheestä tunnistettava tieto ei leviä eteenpäin.

Ensimmäisenä toteutetussa parihaastattelussa haastatteluaineiston tallentimena käytetty nauhuri ei ollut tallentanut haastattelua, koska nauhurin akku oli loppunut kesken haastattelun. Oletetaan, että myös akun loppumisen myötä nauhuri ei ollut tallentanut haastattelua sen loppumiseen saakka, koska sitä ei ollut ehditty tallentaa. Näin ollen parihaastattelun aineisto jouduttiin kirjoittamaan ulkomuistista. Haastattelun jälkeen haastattelu kirjoitettiin ja lähetettiin haastateltaville tarkistettavaksi ja he hyväksyivät auki kirjoitetun haastattelun.

Erillishaastattelujen dokumentointiin käytettiin myös nauhuria, silloin nauhurin kanssa ei ilmennyt ongelmia. Erillishaastattelut litteroitiin hyvin pian haastattelutilanteiden jälkeen. Tallenteet olivat helppo litteroida, koska niiden laatu ja kuuluvuus oli hyvä. Haastattelut kuunneltiin ja litteroinnin oikeellisuutta tarkistettiin vielä sen jälkeen. Pyrin toteuttamaan haastattelut niin, että niistä saadut aineistot olisivat riittävän laadukkaita. Halusin kuitenkin tehdä vielä tarkentavia kysymyksiä kaikkien muiden haastateltavien aineistosta, paitsi kasvattajan, sillä se oli lisäkysymysten osalta kattava. Sähköpostitse tehtiin vielä lisäkysymyksiä haastateltaville ja kaksi kolmesta vastasivat niihin. Kasvattajan haastattelu oli kaikista pisin, puolitoista tuntia ja opettajien haastattelut kestivät 45 minuuttia molemmat.

8.3 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston käsittely sisältää monia vaiheita. Näitä vaiheita ovat esimerkiksi analyysi ja synteesi. Analyysissä pyritään erittelemään ja luokittelemaan aineisto ja synteessissä luodaan kokonaiskuva kattavasti ja palautetaan se teoriaan. (Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2008:143) Aineiston analyysimenetelmänä olin suunnitellut käyttäväni sisällönanalyysiä, mutta käydessäni aineistoa läpi aineiston jakaminen teema-alueisiin tuntui luontevammalta. Samat teemat toistuivat kaikissa aineistoissa. Aineistot litteroitiin ja sen jälkeen se pelkistettiin karsimalla siitä epäolennaiset osat pois. Lisäkysymyksiä lähetettiin haastateltaville tietyistä teemoista.

Haastattelujen purku alkoi parihaastattelun kirjoittamisella puhtaaksi ja kahden erillishaastattelun litteroinneilla. Litteroinnin jälkeen nauhat kuunneltiin ja tarkistettiin niiden olevan kunnossa. Toisella kuuntelukerralla tehtiin pelkistettyjä muistiinpanoja kuullusta. Litterointien jälkeen otettiin kriittistä etäisyyttä aineistoon. Seuraavaksi aineisto redusoiitiin, eli sitä karsittiin ja tekstistä poistettiin epäolennainen. Mahdolliset mainitut nimet muutettiin *hän* muotoon. Ulkomuistista kirjoitettua haastattelua ei pelkistetty, sillä se oli jo kovin tiivistä.

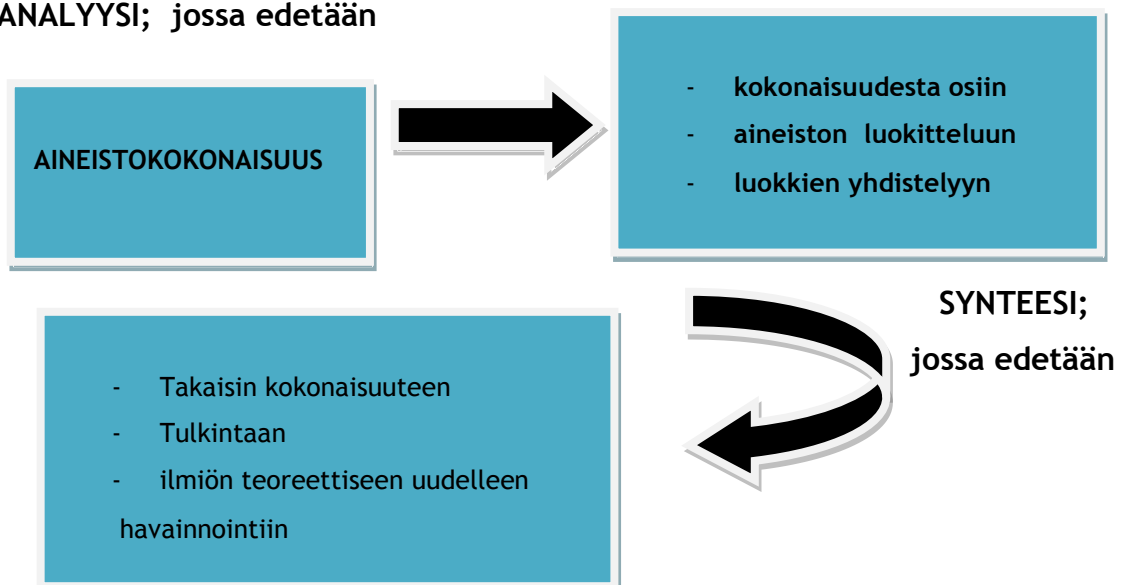
Aineistoa ei voi alkaa analysoida lukematta sitä läpi ja vaikka aineisto on jo tuttu, se voi aluksi tuntua haastavalta. Aivan kuin siitä ei saisi otetta. Aineiston lukemiseen tulisi varata aikaa ja sitä tulisi lukea aktiivisesti. Kvalitatiivisissa aineistoissa lukeminen tarkoittaa ymmärryksen saamista aineiston sisällöstä. Aineistolle voi esittää yksinkertaisia kysymyksiä, jonka avulla

jäsentää tietoa. (Hirsjärvi, S, Hurme,H. 2008:142-143) Aikaa oli varattu riittävästi aineistojen kuunteluun ja litterointiin sekä parihaastattelun kohdalla auki kirjoittamiseen. Yllättävää oli kuitenkin aika, joka kului aineistoihin tutustumiseen ja haastatteluissa esiintyneiden teemojen yhdistämiseen. Tutkielman kannalta ajallisella teemojen esiintyvyydellä haastatteluissa ei ollut merkitystä, mikä helpotti urakkaa.

Haastattelun teemat nousivat suunnitellusta teoreettisesta viitekehuksesta ja aineistoa purettaessa, myös teoreettinen viitekehys täydentyi haastateltavien nostamalla teemoilla. Teoreettisen tarkastelun varsinaisen kokoamisen jälkeen aineistoa lähdettiin purkamaan teema-alueittain. Haastavaa oli eritellä teemoja toisistaan, sillä monet teemat kietoutuivat toisiinsa. Litteroitua tekstiä oli vähän, otoksenkin ollessa suhteellisen suppea, joten valmiita analyysiohjelmiä ei tarvittu. Tiettyjen teemojen kohdalla käytettiin tekstinkäsittelyohjelman *et-si*-komentoa, jotta teemoja voitiin löytää nopeammin. Ulkomuistista kirjoitettu teksti lähetettiin vielä tarkastettavaksi lastentarhanopettajille ja heille tehtiin aineistoa täydentäviä lisäkysymyksiä. Myös koulun erityisopettajalle lähetettiin muutama lisäkysymys.

Teema-alueittain haastattelujen purkamisen ja haastattelujen luokittelemisen jälkeen kokonaiskuva aineistosta alkoi muodostua. Teemoja yhdisteltiin, joita tarkasteltiin uudelleen teoreettisen viitekehksen valossa. Analyysi prosessi toteutti kaavaa, jossa aineiston analyysistä siirrytään synteisiin. Aluksi pilkotaan kokonaisuus osiin ja synteisissä palataan takaisin kokonaisuuteen.

ANALYYSI; jossa edetään

KUVIO 2. Haastatteluaineiston käsittely aineistosta synteisiin (Hurme, S., Hirsjärvi, H. 2009:144).

9 Tulokset joukkueen prosessin koonnin kuvauksesta

Kasvattajan haastattelu antoi kattavimman osuuden joukkueen koonnin prosessiin liittyvästä tiedosta. Kuvaan ja täydennän prosessia kuitenkin myös muiden haastateltavien näkökulmilla. Kasvattajan sitaatit olen merkinnyt kirjaimella *K* ja erityisopettajan kirjainyhdistelmällä *EO*. Haastateltavana olleiden lastentarhanopettajilta en voi laittaa suoria lainauksia, mutta kirjoitan tiivistetysti heidän näkemyksiään tuloksiin. Haastateltavat olivat esikouluryhmän lastentarhanopettaja sekä erityisryhmän erityislastentarhanopettaja. Heidän yhteisiä ajatuksiaan esitän *lastentarhanopettajien* näkemyksinä ja yksittäisiä ajatuksia ja mielipiteitä tuon esiin käyttämällä *lastentarhanopettaja* - ja *erityislastentarhanopettaja* nimikkeitä. Lastentarhanopettaja vastasi myös sähköpostitse lyhyesti muutamaan lisäkysymykseen, vastauksista poimin muutaman sitaatin, jotka olen merkinnyt tunnuksella *LTO*. Suoria lainauksia on muokattu mahdollisimman vähän. Joissain kohdissa, missä jokin sana tai lause olisi paljastanut liikaa, on se muutettu niin, ettei se kertoisi tunnistettavasti tietoa.

9.1 Koonnin aloitus

Kun tiettyyn kuntaan ja sen tietylle alueelle on päätetty perustaa Icehearts-joukkue, alkaa lapsien koonti. Tämän joukkueen kohdalla kun päätös oli tullut, että kyseiselle alueelle perustetaan Icehearts-joukkue, oli kasvattajalle kerrottu työnantajien taholta, kuinka paljon aikaa oli käytettävissä joukkueen koontiin. Kasvattaja aloitti prosessin elokuussa soittamalla läpi alueen päiväkoteja.

”Oli joku yhteistyökontakti, joku päivähoidon päällikkö tai joku koordinaattori, joka sito mulle niinku (alueen) päiväkodeista listan ja siin oli sit kaikki johtajat ja puhelinnumerot ja sit eiku soittamaan.” - K

Kasvattaja oli soitellut päiväkoteja läpi ja sopinut niihin tapaamisaikoja. Hänen tarkoituksenaan olisi ollut kiertää kaikki alueen päiväkodit kahteen kertaan. Kasvattaja ennätti käydä useassa päiväkodissa, mutta kaikista päiväkodeista noin kourallinen oli vielä läpi käymättä. Hän oli kerännyt lapsista listaa, joita hän olisi voinut ajatella joukkueeseen. Kasvattaja tapasi sen jälkeen koko alueen kiertävät lastentarhanopettajat ja sai heiltä lisätietoa, että he näkivät vielä tarvetta kiertää vielä kaksi päiväkotia.

”Niillä oli tietynlainen käsitys siitä, minkälaista avuntarvetta kelläkin on ja sit ne vaan sano, et samantyyppisii ajatuksia niilläkin oli. Sit ne ei tietenkään puhunu lapsista niillä, mut sano viel kaks päiväkotii, missä kannattais käydä.” - K

Tapaamisissa kasvattaja kertoi päiväkodin henkilökunnalle roolistaan sekä Icehearts toiminnasta. Hän kyseli, olisiko päiväkodin henkilökunnalla mielessä joitain poikia, joita voitaisiin ehdottaa toimintaan. Osassa päiväkodeissa oli useampia, jopa neljä sellaista esikouluikäistä ja toisista ei löytynyt yhtään. Kuitenkin alun perin listalle oli saatu viitisenkymmentä nimeä.

”Mä kerroin minkätyyppisiä lapsii haetaan ja minkä tyyppisille lapsille on kysyntää ja ne sit kerto minkälaisii lapsii niil on.” - K

Saatuaan ehdotukset pojista ja laitettuaan ne järjestykseen, kasvattaja kävi kahdessa päiväkodissa vierailuilla, joista hän oli saanut eniten ehdotuksia lapsista. Lastentarhanopettajat kutsuivat kasvattajan vielä omiin ryhmiinsä vierailemaan. Näiden lastentarhanopettajien ehdottamat lapset aloittivat joukkueessa. (Nämä samat kaksi, olivat myös tämän opinnäytetyön haastateltavia.) Kasvattajan pääsi havainnoimaan ehdotettuja kuutta lasta ja kävi vielä tarkempia keskusteluja lastentarhan opettajien kanssa lasten taustoista ja tilanteesta.

”Ehdotusten tultua, esimerkiksi yksi päiväkodin lto (lastentarhanopettaja) kutsui mut sinne, silloin oli helppo mennä havainnoimaan lapsia sinne päiväkodille. Ihmeteltiin sitä tilannetta. Samoin toinen lto kutsu mut omaan eskariryhmäänsä ja käytännössä katsomaan ja olemaan lasten kanssa --” - K

Haastateltavien lastentarhanopettajien kertomukset eivät poikenneet kasvattajan kuvauksesta yhteydenottojen kulusta. Päiväkodista, josta joukkueeseen ehdotettiin neljää poikaa, oli kasvattaja kutsuttu viettämään useampanakin päivänä aikaa, mikä oli toteutunut. Sen jälkeen vanhempiin otettiin yhteyttä.

Vanhempien suostuttua lapset valittiin joukkueeseen ja toiminta pääsi alkamaan keväällä, maaliskuun vaihteessa. Kasvattaja pyrki tapaamaan lapsia säännöllisesti kerran viikossa, poikkeuksellisesti joinain viikkoina lapsia tavattiin harvemmin. Kesällä lapset pääsivät vielä kesäleirille, jossa kaikki tutustuivat toisiinsa. Ydinryhmä oli koossa kuitenkin vasta koulun allettua, sillä vielä yksi poika tuli erityisopettajan sysäyksen johdosta joukkueeseen ja yksi lapsi tuli isovanhemman huolen kautta. Joukkueen ydinryhmän muodostivat 11 poikaa.

Kasvattajan kootessa joukkuetta, samalla hän teki omaa opinnäytetyötään ja toimi Icehearts resurssityöntekijänä. Aikaa olisi kuulemma kulunut vähemmän, jos kasvattajalla olisi ollut aikaa tehdä täysiä työviikkoja ja mahdollisuus keskittyä vain joukkueen koontiin.

”Mulla nyt oli vuosi aikaa tehdä sitä ja kyllä siihen menikin aikaa, sanotaan, et jos ois tehny sellasia tehokkaita viiden päivän viikkoja, niin äkimmin ne ois käyny läpi. Mut

elämäntilanne oli silloin sellanen, et piti uhrata aikaa opinnäytetyölle ja kaksikolme te-hokasta päivää olin täällä (puhuu Icehearts työstä). Onneks oli aikaa, kerkes hyvin.”

9.2 Nimien karsiminen listalta

Listaa, *jolla oli aluksi jopa 50 nimeä*, lähdettiin karsimaan siten, että paikat, joista löytyi enemmän kuin yksi tai useampi lapsi, ne päiväkodit laitettiin etusijalle. Kasvattaja perusteli ensisijaisuutta sillä, että kun toimintaa aloitellaan, on helpompi hakea retkille ja muuhun toimintaa useampi lapsi samasta päiväkodista.

”- - ku haet niit poikii sieltä ja rupeet tutustuu, niin se toiminta helpottuu, kun sä voit yhestä paikasta aina ottaa kaks tai kolme lasta kerrallaan. Kun sit kiertäis neljä eri päi-väkotia kerrallaan aina ku tekee niiden kanssa jotain. Siihenki menis sit hirveesti ai-kaa.”

Poikia tuli lopulta neljästä päiväkodista. Karsimisen jälkeen jäi yksi päiväkotia, mistä ehdotuk-sia oli tullut neljä ja toinen päiväkotia, mistä ehdotuksia oli tullut kolme. Lisäksi kahdesta muusta päiväkodistakin tuli joukkueeseen molemmista yksi poika. Toisesta päiväkodista poika tuli lopulta vasta koulun erityisopettajan kautta ensimmäisen luokan alettua. Karsimiseen vaikutti myös se, että kasvattaja valitsi kaksi poikaa joukkueeseen. Toinen valittiin vanhem-man yhteydenoton perusteella. Toinen perheen verkostosta tulleen soiton perusteella, jossa omainen oli huolissaan vanhemman voimavaroista, jäädessään leskeksi.

”Neljästä päiväkodista tuli lapsia mun joukkueeseen, joista yksi tuli vasta koulun alet-tua joukkueeseen, mutta jonka perheen mä tapasin jo silloin ku poika oli eskarissa.” -K

”Mulla kun oli se viiskyt nimee lapulla, niin mä karsin sen siitä viiteentoista - - - Syy miksi niitä poikia oli niin pitkään monta siin listalla, oli se, että ei tiedä minkälainen se vanhempien reaktio on. -- Kaikki ensimmäiset vanhemmat olivat heti mukana, mikä hel-potti sitä loppu rajaamista.” -K

”Yksi vanhempi otti yhteyttä, --, kerto mikä tilanne kotona ja mitä diagnooseja skidillä on, otin saman tien mukaan joukkueeseen. Oli helppo päätös. Toinen tuli samalla lailla, vähän myöhemmin, jossa omainen soitti.” -K

Työnantajien opastaessa, että kasvattajan maksimi aloituspaikkamäärä pojille olisi noin kym-menen poikaa, hän totesi määrän täyttyvän luonnollisesti niistä kahdeksasta, joiden vanhem-mat olivat suostuneet sekä vanhemman yhteydenotosta. Kasvattaja ei kokenut enää tarpeelli-seksi lähteä metsästäämään nimiä.

”Mulla oli helpottava tieto, että tässä olis nyt lähemmäs se kymmenen, kenen kanssa päästään aloittamaan toiminta.” -K

9.3 Vanhempien kohtaaminen

Kun vanhempiin oli otettu yhteyttä heidän kanssaan järjestettiin tapaamiset. Lastentarhanopettajat olivat kertoneet vähän toiminnasta etukäteen. Osalle vanhemmista kasvattaja soitti itse ja toisten vanhempien kanssa lastentarhanopettaja järjesti tapaamisen.

”Esimerkiks tää päiväkotit mistä tuli neljä poikaa, niin se lastentarhanopettaja järjesti sellasia tapaamisia vanhempien kanssa, jossa mä kerroin mistä mä tuun ja mitä mä teen ja että me oltiin tän henkilön kanssa mietitty, et sun pojalle vois toiminnasta olla hyötyä.” -K

Lastentarhanopettaja nimesi yhdeksi haasteeksi joukkueeseen liittymisen puheeksi ottamisen vanhempien kanssa. Hän oli miettinyt, kuinka sanoa vanhemmalle, tämän lapsen tarvitsevan syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa. Vanhempien kanssa keskustelut olivat kuitenkin sujuneet hyvin, mutta lastentarhanopettaja huomautti myös, että sinä vuonna oli ollut erityisen yhteistyöhaluisia vanhempiakin. Erityislastentarhanopettaja taas ei nähnyt mitään vaikeutta tässä, minkä hän perusteli siten, että vanhempien kanssa on käyty jo niin syvissä vesissä, ettei tämän kaltaisen uutisen kertomista tarvinnut jännittää. Hän kertoi, että vanhemmat ovat joutuneet käymään jo niin vaikeita asioita läpi, ennen kuin ovat saaneet lapselleen paikan erityisryhmästä, eikä nähnyt siksi syytä jännittää vanhempien reaktiota.

Kasvattajallakin oli alustavasti ollut pieni huoli siitä, että minkälaiset vanhempien reaktiot tulevat olemaan. Erityisiä myyntipuheita, kasvattajan ei ollut kuitenkaan tarvinnut esittää, vaan toiminta oli herättänyt vanhempien mielenkiinnon. Kasvattajalle oli sanottu työnantajien puolesta, että hän voi halutessaan kutsua kaikkien lasten vanhemmat yhteen tilaan ja kertoa toiminnasta. Kasvattaja päätti toimia toisin ja tavata vanhempia yksitellen.

”Mä katoin heti, et siin vois olla se leimautumisen ja kaiken muun pelko siin isommas ryhmäs ja sit et ruvetaan kaikki mulkoilee toisii ja kattelee, mistäs sitä tulla ja minkälainen ryhmä. Ehkä se oli helpompaa ottaa yksitellen, ne otti sit hyvin vastaan ja ymmärsi mistäs on kyse” -K

Vanhemmat, joiden kanssa keskusteltiin, olivat olleet lähes kaikki halunneet lapsensa mukaan toimintaan. Haastateltavat lastentarhanopettajat kertoivat, että vanhemmille ehdotettiin Icehearts toimintaa ja he olivat olleet erittäin innostuneita toiminnasta. Erityislastentarhanopettaja kertoi kuinka vanhemmat olivat toivoneet lapsensa pääsyä joukkueeseen. Vain muu-

tamat vanhemmat olivat olleet hieman epäluuloisia. Eräs oli huolissaan, pidetäänkö lapsi joukkueessa huonosta käytöksestä huolimatta. Eräs toinen vanhemmista oli todennut Icehearts toiminnan kuulostavan liian hyvältä ollakseen totta, eikä hänen lapsensa ollut osallistunut joukkueeseen.

”Yks pelkäs, et lentääks täältäki sitten pihalle jos, ku mikään muu harrastus ei oo onnistunu.” - K

” sanoi, että tää kuulostaa liian hyvältä ollakseen totta ja sanoin, että en ole valehdellut, enkä kaunistellut. Tätä me tehdään. Sit äiti sanoi, et pitää mieltii, mut sit hänestä ei kuulunut enää mitään.” -K

Yhden pojan kohdalla äiti oli kertonut miehensä, pojan isän, päättävän tämän kaltaisista asioista ja he eivät olleet ottaneet yhteyttä kasvattajaan enää. Erityisopettaja oli kuitenkin koulussa ottanut kasvattajaan yhteyttä kyseisestä pojasta, jolloin hänet oli otettu joukkueeseen ensimmäisellä luokalla, erityisopettajan sysäyksestä johtuen. Koulun erityisopettaja koki roolinsa olleen pieni, sillä hän oli saanut ennakkotietona pojan esikoulusta, että poika aloittaisi Icehearts toiminnan. Kun pojalla ei lopulta kuitenkaan ollut iltapäivähoitopaikkaa, otti opettaja kasvattajaan yhteyttä, jonka jälkeen hän keskusteli vielä vanhempien kanssa. Kasvattaja ja vanhemmat sopivat lopulta pojan aloittavan joukkueessa.

”Kun vanhemmat alkoivat sitten kysellä iltapäivähoidosta, mä sanoin, että eikös teidän pitänyt mennä siihen Iceheartsiin? Mä oikeestaan olin vaan sit vielä siihen kotiin yhteydessä ja sanoin, että ottakaa kasvattajaan yhteyttä ja että musta poika sopii sinne hyvin.” - EO

Kysyttäessä, miksi vanhemmat eivät pääosin hanganneet vastaan, oli monen mielestä mallin toimivuus. Esimerkiksi erityislastentarhanopettaja kertoi kuinka vanhemmille ajatus siitä, että joku olisi tukena vierellä aikuisuuden kynnykselle saakka, siihen asti että lapsi on 18-vuotias, oli houkuttanut vanhempia saamaan lapsensa osaksi joukkuetta ja kasvattajalla oli samankaltainen ajatus.

”Ehkä se pitkäaikainen jeesi, et täs nyt sitoudutaan olee mukana se 12 vuotta ja se on jo niin iso juttu” -K

Kasvattajan mukaan vanhemmat olivat varmasti ruvenneet jo ajattelemaan koulumaailmaa ja tietä siitä, että Icehearts tukee ensimmäisestä nivelvaiheesta lähtien, oli vakuuttanut vanhempia. Hänen mukaansa vanhemmat olivat ilahtuneet, kun hän oli kertonut heidän olevan koulussa mukana ja opettajiin yhteydessä.

”Alustavasti oli pieni huoli, ku sä menit sinne ja kerroit et teidän skidil ei mee kovin hyvin, mut kyl ne sen ties, olihan ne jutellu niitten lastentarhanopettajien kanssa. Kun poika vetää vähän välii jotain kuoonon, niin kyllähän niil vanhemmillakin on jo sellanen huoli, et miten se tulee pärjämään.” -K

Myös erityisopettajalta kysyttiin hänen näkemyksiään vanhempien ajatuksista, tämän yhden pojan kohdalta. Erityisopettajalta kysyttiin, miksi hän näkee vanhempien lopulta laittaneen pojan joukkueeseen ja miksi yhteys oli katkennut ensimmäisellä kerralla? Erityisopettajan ajatus se, että lapsen oli huomattu tulevan jo aikaisin koulusta kotiin ja olevan levoton. Vanhemmat olivat pyytänyt iltapäiväkerho paikkaa opettajalta ja opettaja oli kehottanut vanhempia ottamaan yhteyttä kasvattajaa. Kasvattaja näki samoin, että iltapäivällä lapsesta huolehtiminen oli kiinnostanut monia vanhempia.

”Mä luulen, että nää vanhemmat oli huomannu, kun poika on tällänen vilkas ja aktiivinen, että hän pääsee aikasin kotiin, että hän tulee kotiin ja on levoton siellä.” - EO

”Ku ne painii sen arjen kanssa, et nyt alkuun ajatus siitä, et neljään saakka joku jeesaa ja hoitaa, niin sil oli merkitystä.” - K

Kasvattaja näki, että harrastuksen mahdollisuus myös kiinnosti vanhempia. Niin ilmaisen harrastuksen houkutus, sillä kasvattajan mukaan lapsia oli ajateltu viedä harrastamaan, muttei siihen ollut varaa, kuin myös harrastuksen jatkuvuus, ettei lasta lyödä harrastuksesta ulos.

”Kyl ne on sellasii juttui, mitä saa helposti myytyy, ihan ilman myyntipuheita, ennemmin vaan sitä et mä kerroin, ne kyseli ja sit ne hymyili.--- Ja sit ku kerto, et viereises joukkuees on ollu samanlainen kymmenpäinen joukko ja ihan hyvin niil menee, niin sit se toi varmaan jotain turvaa tai jotain”. -K

9.4 Verkosto

Icehearts joukkueet on koottu usein yhteistyössä kunnan sosiaalitoimen sekä päivähoiton henkilöstön kanssa. Kyseisen joukkueen koontiin ei kuitenkaan saatu sosiaalitoimelta ehdotuksia. Nyt prosessiin osallistui lisäksi kiertävät erityislastentarhanopettajat. He antoivat vahvistusta nimelistalle ja ohjasivat kasvattajaa vielä tiettyihin päiväkoteihin käymään.

”No kiertävillä erityislastentarhanopettajillahan on se kokonaiskäsitys, et minkälainen tilanne koko alueella on. He käyvät ja kiertävät kaikki alueen päiväkodit kahdesti ja sit ne kiinnittää huomiota ja seuraavat tiettyjä lapsia, sillä toisella kierroksella.” -K

”Vähän niinku munkin oli tarkoitus tää toteuttaa ja vähän samaan tapaan mä sen toteutinkin. Mä en vaan nähnyt alueen kaikkia lapsia, mutta ne keltot osaski sit sanoo suoraan, mihin päiväkoteihin kannattaa vielä suunnata.” -K

Lastentarhanopettajien, erityisesti haastateltavien lastentarhanopettajien kanssa tehtiin yhteistyötä. Lastentarhanopettajat, jotka antoivat ehdotuksensa, olivat kasvattajan mukaan asiantuntevia ja heillä oli ollut aito huoli ehdottamastaan lapsesta. Kasvattaja ajatteli osaneensa kertoa ja kuvailla toimintaa myös hyvin, sillä hänen mielestään lastentarhanopettajilla oli erinomainen käsitys siitä, mitä toiminnalla tehdään ja keille se on suunnattu.

”Sielt tuli sitä informaatiota, et ne kerto lapsesta ja taustoista ja puutteista, koska ne ajatteli oikeesti meidän toiminnasta olevan apua sille lapselle. Kyllä niillä oli niin järkevän hyvä tatsi siihen, et millaisia poikia ja miten me toimitaan ja siinä ei sit ollu mitään ongelmia.”

Molemmat lastentarhanopettajat kokivat päivähoiton hyväksi yhteystyökumppaniksi, sillä he ovat tekemisissä lasten kanssa päivittäin. Päivähoiton henkilökunta näkee lapsia ja heillä on jatkuvan kohtaamisen johdosta käsitystä perheen tilanteesta. Tiivis yhteistyö vanhempien kanssa tarjoaa näkökulmia ja tuntemusta lapsen elämästä ja elämäntilanteesta. Lasta voidaan aidosti ja jatkuvasti havainnoida, sillä hän viettää niin suuren osan päivästänsä hoidossa.

Lastentarhanopettajat nimesivät vahvuudekseen sen, että he näkevät kuinka lapsi toimii niin pienessä kuin suuressakin ryhmässä ja selviytyykö lapsi jopa sadan lapsen joukossa. Päivähoiton ammattilaiset nimesivät toisaalta vahvuudekseen myös kokemuksen. Molemmat lastentarhanopettajat olivat pitkään alalla työskennelleitä. Toinen lastentarhanopettajista huomautti, että jo pitkään esikouluikäisten kanssa toimiessaan hän on päässyt seuraamaan lasten koulutien aloitusta ja sitä, minkä tyyppiset lapset selviytyvät koulumaailmassa ja ketkä tarvitsevat siihen räätälöityä tukea.

Kasvattaja koki koonnin onnistuneen ja suosittelisi sitä myös näin tehtäväksi, muita joukkueita koottaessa. Silti kasvattaja olisi toivonut voivansa aloittaa koontivaiheessa yhteistyön myös sosiaalitoimen kanssa. Kasvattaja oli käynyt tapaamassa sosiaalitoimen kontaktia. Kasvattaja oli kertonut toiminnasta ja tarpeesta löytää lapsia. Sosiaalitoimesta ei ollut kuitenkaan tullut yhteydenottoja.

”Halusin sellasen kontaktin, jolle vois soittaa ajatellen jotain tilannetta kenen tahansa pojan kohalla. Se yhteistyö kanavan avaaminen, et se ois sinnekin sit auki, mutta se nyt oli käytännössä pannukakku.” -K

”Mones kohas se sosiaalitoimen juttu ois voinu helpottaa paljonki, en tiedä oisko se helpottanu, mut se ois voinu helpottaa.” - K

Sosiaalitoimelta kasvattaja olisi toivonut vahvistusta päivähoidosta ehdotetuille lapsille ja hän olisi ottanut vastaan uusiakin nimiä listalle. Ennen kaikkea hän olisi halunnut yhteistyön kautta luoda sidettä myös sosiaalitoimeen.

”Kun puhutaan kaksitoistavuotisesta projektista ja ketä lapsia siihen otetaan, niin nyt mun täytyy luottaa vaan yhden ihmisen sanaan, kuka siihen kuuluis. Jos vaikka päivähoidolla ois ollu huoli jostain pojasta, joka ei ees täyttäis niit kriteereitä ja on muuten vaan käytökseltään sellanen, jolle vois tehdä hyvää tällänen homma.” -K

”Sillo kun se huoli tulis taas sosiaalitoimelta niin karsis ne kaikki pois siitä ku tietäis, et siel on tällänen asiakkuus takana.” -K

Lastentarhanopettajat eivät nähneet niin tärkeänä lastensuojelun verkostoa lapsia valittaessa. He perustelivat sitä niin, että lastensuojelun työntekijä viettää usein lapsen kanssa kahden aikaa, milloin lapsen ryhmässä toimiminen ei tule näkyväksi. Erityislastentarhan opettaja huomautti, että monet lapset nauttivat kahdenkeskisestä ajasta aikuisen kanssa, jolloin lapsen vaikeudet eivät näyttäydy samalla tavalla kuin lapsen päivittäisessä ympäristössä. Hän totesi myös, että jos verkostoa laajennettaisiin, se saattaisi vain vaikeuttaa lasten valintaa. Koulun erityisopettajan mielestä Icehearts jalkautuu myöhemmin hyvin mukaan eri verkostoihin ja opettaja kertoikin, että on istunut lapsen verkostopalaverissa samassa pöydässä Iceheartsin kasvattajan kanssa. Lastensuojelun verkoston erityisopettaja mainitsee kuitenkin tärkeäksi yhteistyötahoksi.

”Näkisin jonkun lastensuojelunkin tärkeänä kumppanina, tai mitä tutkimustahoja nyt ikänä tuleekin.” -EO

9.5 Joukkueen koonnin prosessiin liitetyt hyödyt, onnistumiset sekä haasteet

Joukkueen lasten koontiprosessiin oltiin kasvattajan sekä lastentarhanopettajien kohdalla erittäin tyytyväisiä. Erityislastentarhanopettaja oli tyytyväinen siihen, että kasvattaja oli ollut ensin puhelimitse yhteydessä, jonka jälkeen kasvattaja oli tullut käymään paikan päällä henkilökohtaisesti. Toinenkin lastentarhanopettaja oli myös kasvattajan toimintaan tyytyväinen. Henkilökohtaisesti yhteydessä oleminen ja lasten kanssa ajanvietto nähtiin tärkeänä.

”Ne ltot kutsu mut sinne ja oli helppo sit mennä, havainnoimaan lapsia sinne päiväkodille.” - K

Toiminta alkoi melkein heti, kun vanhemmat olivat suostuneet lastensa joukkueeseen osallistumiseen. Toiminta lasten kanssa alkoi esikoulua aikana niin, että kasvattaja pyrki hakemaan lapsia kerran viikossa päiväkotipäivän aikana ja he lähtivät tekemään jotain yhdessä. Toiminta sisälsi mm. metsässä liikkumista, kalassa käyntiä, jopa vierailuja HopLopissa. Molemmat lastentarhanopettajat kertoivat lasten odottaneen retkiä ja sitä, että pääsevät viettämään aikaa kasvattajan kanssa.

”Tehtiin nyt ihan mitä vaan saatto keksii, välil oltii kaks - kolme tuntii metsässä. Siel ne kiipeili puissa ja kyseli kaikkee. Ei siinä tarvinnu ihmeempiä keksiä, kyllä sen jo taustoista huomaa, et riitti vaan et anto huomioo. Nehän ois varmaa istunu sylissä koko päivän, jos ne ois itte saanu päättää.” - K

Tämän joukkueen koonti toteutui eri tavalla kuin muiden joukkueiden koonti, sillä joukkueen yhteinen toiminta alkoi jo esikouluikässä. Toiminnan varhainen aloitus vaikutti olevan kaikkien osapuolten mielestä toivottavaa. Esimerkiksi lastentarhanopettaja toteaa sähköpostitse joukkueen aloituksesta seuraavasti:

”Aloitus on oikea, koska meillä on päiväkodissa jo todella paljon tietoa lapsista ja heidän perheistään.—Toiminta on varhaista puuttumista, sillä tämän toiminnan ansiosta voidaan antaa poikien koulunkäynnille oikea suunta.” - LTO

Kasvattaja oli alusta asti mukana valitsemassa lapsia joukkueeseen ja kasvattaja tutustui suureen osaan ydinryhmän lapsista jo ennen koulun alkua. Lapset olivat tuttuja kasvattajalle ja kasvattaja lapsille. Hyötyjä lapsiin tutustumisesta jo esikoulussa oli kaikkien haastateltavien näkökulmasta. Lastentarhanopettaja mainitsikin, että lapselle on näin helpompi aloittaa koulussa Icehearts- toiminta, kun on tuttu ihminen vastassa eikä silloin lapsella ole niin suuria paineita onnistua. Kasvattaja oli myös tyytyväinen lasten tuttuuteen, kun koulu alkoi.

”Kaikki se alottamisen vaikeus, mikä mahdollisesti on ollu kaikilla muilla kasvattajilla, et sä saat niin kymmenen lasta ekana koulupäivänä, ku ois kaikkee muutki ajateltavaa. Ne siin vaihees ties jo kuka mä oon ja mistä mut löytää ja mitä tääl tehään ja muuta.” - K

Erityislastentarhan opettaja näki myös, että poikiin tutustuminen jo esikoulu iässä oli tärkeää ja koki, että kasvattajan tuttuus olisi hyödyllistä sekä pojille, että kasvattajalle toimintaa aloitettaessa. Koulun erityisopettaja oli tehnyt samantyyppisesti oman luokkansa kohdalla ja

mennyt ennen koulun alkua edellisenä keväänä tapaamaan tulevia oppilaitaan jo esikouluun ja oli ollut yhteydessä oman luokkansa päiväkodin henkilöstöön.

”Kyl mä ite koen tärkeeksi, että tälleen kun aloitti uusi luokka, niin oli tosi kiva nähdä niitä lapsia siellä ympäristössä mistä ne tulee ja miten niillä on menny. Kyllä niistä hyötyä on, aina näistä eri verkostojen yhteydenpidoista.” - EO

Joukkueen kesken muiden lasten tunteminen nähtiin myös positiivisena, esimerkiksi lastentarhanopettajan ryhmästä neljän pojan ”kopla” alkoi jo esikoulussa muotoutua ”omaksi ryhmäkseen” ja me- henki heidän välillään vahvistui. Pojat saivat kokemuksen olevansa erityisiä.

”Kylhän se elvistelyn määrä jo siel eskaris oli sitä luokkaa, et meijät viedään hoploppiin ja muuta. -- Ehkä se oli sillai, et jo siel päiväkodin sisällä alko olla sellasta pienryhmytymistä ja muuta, tai et ne ties pääseväsä osaks jotai ryhmää, mikä on makee ja siel tehään kaikkee kivaa ja muuta.” -K

Erityislastentarhanopettaja olisi toivonut myös näkevänsä yhteen hiileen puhaltamista kahden ryhmänsä pojan kohdalla, mutta sitä ei valitettavasti tapahtunut. Erityislastentarhanopettaja epäili sen johtuneen poikien niin erilaisista luonteista. Toinen oli hyvin vetäytyvä ja toinen taas erittäin ulospäin suuntautunut.

Kaikki lapset olivat kuitenkin odottaneet kasvattajan kanssa yhteistä tekemistä ja itse toiminta olikin sujunut hyvin. Lastentarhanopettajat sekä kasvattaja kertoivat, kuinka lapset odottivat päiväkodissa kasvattajan tuloa.

”Sinne ku mä menin, sinne yhteenkin päiväkotiin, niin siel ne istu joka kerta jo vaatteet päällä tuulikaapissa jo kymmenen minuuttia ennen ku tartti lähtee, hiki vaan valu otsalla.” -K

Icehearts toiminnan alkaessa, kasvattaja haki usein autollisen lapsia kyytiin ja he lähtivät tekemään jotain. Vanhemmille ilmoitettiin aina päivät, jolloin kasvattaja haki lapset päivähoitosta ja retken tai tekemisen päätteeksi kasvattaja palautti lapset takaisin hoitoon. Toiminnassa nähtiin kuitenkin myös haasteita päiväkodin haastateltavien näkökulmasta. Vaikka lastentarhanopettajat kokivat kasvattajan toiminnan hyväksi ja tarkoituksenmukaiseksi, haasteita nähtiin yhteistyössä Iceheartsin toiminnan ja päiväkodin toimintaohjeiden välisessä ristiriidassa. Päiväkodit kantavat vastuun lapsista koko päiväkotipäivän ajan, mikä aiheutti huolta, sillä kasvattaja haki lapsia kesken päiväkotipäivän ja palautti lapset vielä päiväkotiin retkien jälkeen. Virastojen välisien vastuiden ollessa kiveen kirjoitetut, lastentarhanopettajat epäilivät, että vastuu lapsesta ei siis poistunut, vaikka lapsi olikin kasvattajan mukana toiminnassa.

Huolta aiheutti myös kasvattajan auton käyttö, sillä päiväkodilla ei ole oikeutta kuljettaa lapsia autolla päiväkotipäivän aikana, jolloin lastentarhanopettajien oli luovittava, kun kasvattaja haki pojat autolla retkille päiväkodista. Toinen lastentarhanopettajista oli lähettänyt vanhemmille kotiin lupalapun allekirjoitettaviksi, missä he antoivat luvan lastensa kuljettamiseen. Lastentarhanopettaja ei kuitenkaan uskonut, että laput olisivat vapauttaneet päiväkotia vastuusta, jos jotain olisi sattunut. Tähän asiaan molemmat haastateltavat toivoivat jatkossa muutosta, tai ainakin, että siihen kiinnitettäisiin huomiota ja vastuut selvitetäisiin. Esimerkiksi he antoivat, että lapset voitaisiin hakea päiväkodista ja palauttaa kotiin, jolloin päiväkoti merkitsisi kasvattajan ”lapsen hakijaksi” ja silloin päiväkoti ei jäisi vastuuseen lapsista.

Erityislastentarhanopettajan oman ryhmän lapsista toinen oli kovin vilkas ja nopea liikkeissä, haastateltavaa vähän kauhistutti ajatus autolla kuljetuksesta, jos poika vaikka sinkoaisi tuttuun tapaansa ja jotain sattuisi. Erityislastentarhanopettaja jännitti, ettei vain mitään satu retkillä. Kasvattaja ei maininnut tämän suuntaisia ongelmia olleen. Kasvattajalta ei kysytty aiheesta erikseen, ei ole siis tietoa, oliko hän tietoinen lastentarhanopettajien huolista.

Kasvattaja nosti suurimmaksi haasteeksi ajankäytön ongelmat. Työnantajat olivat suunnitelleet kasvattajan viettävän aikaa enemmän päiväkodeissa ja kasvattaja olisi myös toivonut voivansa lyöttäytyä arkityöhön mukaan niihin päiväkoteihin, joista lapset olivat löytyneet. Näin kasvattaja olisi voinut olla avuksi päiväkodeissa, jos apua olisi kaivattu, tämä ei kuitenkaan toteutunut.

”Mut mulla ei tainnu tulla yhtään sellasta päivää, olis varmaan tullu, jos ei olis ollu kaikkee tot muuta hommaa -- Mulla oli niinku ennen kaikkea ajankäytön haasteita, kaikki mitä tein meni niinku pirun hyvin.” -K

Toisena haasteena kasvattaja koki prosessissa sosiaalitoimen mukaan saaminen yhteistyöhön. Kasvattaja kehuu myös toiminnan onnistumista näilläkin valinnoilla ja verkostoilla, mutta olisi toivonut sosiaalitoimen kanssa yhteistyön aloittamista jo alkuvaiheessa. Muita haasteita prosessissa, verkostoissa tai verkostojen toimivuudessa, kasvattaja ei nähnyt.

10 Tulokset lasten valikoitumisesta joukkueeseen

Haastateltavia ohjeistettiin kertomaan valituista lapsista tiettyjen teemojen kautta. Haastateltavia pyydettiin kuvailemaan valikoituneiden lasten taustoja, kuten etnistä tai sosioekonomista taustaa tai minkälainen on lapsen perhemuoto ja läheisverkosto sekä millaiset ovat elinolosuhteet ja miten ne näkyvät lapsen elämässä? Haastateltavia pyydettiin lisäksi kuvailemaan lapsen toimintaa ja käyttäytymistä sekä millaisia piirteitä lapsissa on noussut esiin?

Haastateltavilta kysyttiin miksi juuri he päätyivät näihin valintoihin. Mitkä syyt estivät ehdottamasta muita?

10.1 Lasten taustatekijät

Lapsien taustalla oli monia vaikuttavia tekijöitä, jotka ohjasivat valintoja. Tässä tausta käsitteenä kattaa lapsen perhetaustan ja perhemuodon, lapsen etnisen taustan sekä läheisverkon tai sen puutteen. Kasvattaja katsoi, että tietyt kriteerit täyttyivät.

”Mulla on, oisko nyt 70-80% lapsista yksinhuoltajien skidejä ja sit siel on maahanmuuttajataustasii lapsii, erityisluokan lapsia ja jokaisen kohalla vähintään ne kaks kriteeriä täyttyy.” -K

Valittujen lasten, joita haastatellut lastentarhanopettajatkin olivat ehdottaneet, olivat monet yksinhuoltajaperheistä. Toinen päivähoidon haastateltavista, lastentarhanopettaja, kertoi ehdotettuja lapsia olleen neljä poikaa. Heillä oli myös taustalla sekä yksinhuoltajavanhempien lapsia, että lapsia ehjistä perheistä. Myös yksi yksinhuoltajaisä mahtui joukkoon. Erityislastentarhanopettajan ja hänen tiiminsä ehdottamat lapset olivat yksinhuoltajaperheiden lapsia, jotka asuivat äitinsä kanssa. Kasvattajakin nosti yksinhuoltajuuden ensimmäisenä esille, kun haastattelussa edettiin valinnan kriteereihin.

”Mulla on sanotaanko just näitä, yksinhuoltajii, tai sellasii vähävaraisii perheitä.” - K

Monet lapsista olivat maahanmuuttajataustaisia tai monikulttuurisia lapsia. Esimerkiksi erityislastentarhanopettajan lapset olivat osin maahanmuuttajataustaisia, joiden äidinkieli oli kuitenkin suomi. Lastentarhanopettajan ehdottamista lapsista yhden perhe oli täysin maahanmuuttajataustainen ja osalla saattoi toinen vanhempi olla maahanmuuttaja tai maahanmuuttajataustainen. Erityisopettajan kautta joukkueeseen tullut lapsi oli maahanmuuttajataustainen. Kasvattaja vahvisti monilla lapsilla olevan monikulttuurisuutta taustalla.

”Sit on monella sellasii taustoi, et toinen vanhempi on jostai muualta ja sit perhees on tapahtunu jotain, eroa ja et lapsi viettää joka toisen viikonlopun isällä, joka on jostai muust maasta, mis on niinku täysin eri kultturi ja eri tavat kotona. Sit se lapsi oireilee, -- ku on joutunu tottuu taas uuteen kuriin ja uusiin tapoihin.” -K

”Joo, no sen taustasta mä tiedän sen verran, että on maahanmuuttajataustainen perhe, mut on kuitenkin ehjä perhe ja et on sisaruksia. Ja mitä mä vanhempia tunnen, niin on tosi ihanat vanhemmat.” - EO

Kenenkään lapsen kohdalla ei osattu mainita tiivistä sukuyhteyttä. Esimerkiksi erityisopettaja katsoi, että läheisverkostoja lapsilla osin oli, mutta sukuyhteydet eivät välttämättä olleet vahvoja. Esimerkiksi lasten isovanhemmat asuivat kaukana. Erityisluokan opettaja koulussa, ei osannut sanoa kovinkaan paljon tämän luokan pojan läheisverkostosta, ainoastaan sen, että tietää lapsella olevan sisarusia ja hyvät vanhemmat.

”En ole kuullut sen puhuvan isovanhemmista koskaan, mutta eihän se tarkoita, etteikö hän niitä näkisi.” - EO

Kasvattajan puheissa eivät erityisesti isovanhemmat esiinny, molemmat isovanhemmat eivät esiinny lainkaan. Kasvattaja kertoo lapsien elämässä kuitenkin olevan aikuiskontakteja vanhempien lisäksi, kuten varamummona toimivaa naapuria, huolehtivaa isoäitiä tai kummisetää. Kahden pojan kohdalla läheisverkoston mainitaan puuttuvan lähes kokonaan.

”No joo siin yhes tapaukses on kummisetä, joka on tiiviisti yhteydessä lapseen -- Sit yellä lapsella on just tällänen, mikskä sitä nyt kutsutaan, varamummiksko ne sanoo sitä.” -K

”Yhden pojan kohdalla, tää äidin äiti asuu sit lähellä ja on ja välillä ne soittaakin, et poika halua mennä mummolle. Siel toimii tällänen homma.” -K

”Sit oikeestaan kaksi sellasta tapausta, et se verkosto puuttuu kokonaan. Et on tapahtunut jotain lähipiirissä, et ei yht’äkkiä ookkaan pojalla ketään täysikästä miespuolista lähipiirissä. Tälläsis tapauksis joku omainen on ollu just huolissaan siitä, että ku pojalta puuttuu kaikki.” -K

”Mummoi ja varamummoi, naapureit ja kummisetii auttamassa ja siit huomaa, kuinka niis perheis ei ole ku se yksi vanhempi pitämäs huolta. Yksin ku painii työelämän ja perheestä huolehtimisen kanssa, ni onhan se.” -K

10.2 Elinolosuhteet ja elämäntilanne

Elinolosuhteista ja elämäntilanteista kerrottiin siis vähän, mitä tiedettiin ja mitä tietosuojan osalta voitiin paljastaa. Osalla lapsista saattoi taustalla olla perhetilanne, joka näyttäytyi lasta kuormittavana, jopa sekasortoisena, lastentarhanopettajan mukaan. Esimerkiksi eräällä yksinhuoltajalla oli ilmennyt jaksamattomuutta jo pidempään. Yhteen perheentilanteeseen kasvattaja kommentoi seuraavasti:

”Siel himas on paljo sitä osattomuutta -- Tääkää, missään ei tartte apuu, välil tuntuis et se olis kiva, et se pyytäis apuu jossain. Pirun itsenäinen tekele ja sit ku tietää, et siel himas ei oo kaikki hyvin.” -K

Muutamilla lapsilla oli myös lastensuojelun asiakkuus taustalla, mitkä tulivat esille jo lastentarhanopettajien haastatteluissa sekä kasvattaja mainitsi muutamassa tapauksessa lastensuojelun asiakkuuden.

”–lastensuojelun kautta sil on niinku hyvät verkostot ja apu olemassa.” - K

”Joissain tapauksissa tiedettiin, et on lastensuojelun asiakkuus ja joissain tapauksissa epäiltiin, että on.” - K

Vähävaraisuus ilmeni myös puheenvuoroissa, sen merkitys korostui kuitenkin harrastusmahdollisuuksien puutteena. Lastentarhanopettajat puhuivat, ettei lapsella olisi mahdollisuutta harrastaa. Kasvattajan haastattelusta ilmenee samoin, että harvalla olisi ollut varaa harrastaa ilman Icehearts toimintaa.

”Kaikkii yhdistää se, et syystä tai toisesta, ei olis ollu mahdollisuutta harrastaa. Oisko mul kaks poikaa, joiden perheellä olis ollu varaa harrastaa vaik jotain jääkiekkoo. Kaikille muille se olis ollu ihan absurdi ajatus maksaa kahta kolmeesataa euroa lapsen harrastuksesta, varsinkin kun äiti tai isä on yksin.” - K

Sähköpostitse kysytyäni tarkemmin, kuinka monen kohdalla kyse olisi ollut varattomuudesta, yksi haastateltavista, lastentarhanopettaja, vastasi minulle hänen ehdottamien lasten kohdalla seuraavasti:

”Varmasti jokaisen kohdalla se (vähävaraisuus) olisi ollut yksi todennäköinen este, joskaan ei kenenkään kohdalla se ainoa.” -LTO

Elinolosuhteet ilmenivät myös lapsen päivärytmin kuvauksissa sekä elinoloja ilmensivät asiat, kuten ruoan ja unen saanti, vaatteet, hygieniasta huolehtiminen sekä mahdollinen perheen elämäntilanne. Varallisuus tai ennemmin varattomuus ilmensi myös elinolosuhteita ja se esiintyi haastatteluissa yksipuolisena ruokavaliona, ruoansaantina tai vähäisinä vaatteina

”Ne pystyy sanoo, (puhuu päiväkodin henkilöstöstä) et tulee tänne aina liian vähissä vaatteissa tai syö tosi paljon täällä, ni siel näkyy suoraan ne jutut jotka on silleen varallisuuteen ja jotka näkyy tälläsinä, niinku ulospäin.” - K

”Sit jos ei tuu liikuttuu yhtään ja tulee syötyy varmaan aika epäterveellisesti, jos nyt tulee syötyy ollenkaan. Välil ei oo varmaa fyrkkaa syödä mitään.” - K

Erityislastentarhanopettaja ei kuitenkaan ollut hänen tiiminsä ehdottamien lasten kohdalla havainnut ruoansaannin puutteita, eikä koulun erityisopettajakaan oman oppilaansa kohdalla. Lastentarhanopettaja mainitsi, ettei yhdellä hänen ehdottamistaan lapsista oli puutteita terveellisessä ruokavaliossa sekä selkeitä puutteita myös puhtaudessa, lapsen hygieniasta ei oltu huolehdittu riittävästi. Molempien päivähoidon haastateltavien mukaan kysyessäni lasten päivärtymistä, kokemus oli, että useissa perheissä lapsen käytös määrittäi hyvin paljon perheen arkea ja lapsella oli paljon valtaa suhteessa perheeseen. Lastentarhanopettaja eivät kuitenkaan maininneet unen saannissa puutteita, kun taas koulun erityisopettaja oli havainnut useita päiviä, jolloin lapsi olisi mennyt myöhään nukkumaan.

”Aamuisin poika tulee usein myöhässä ja sanoo, että mä oon tosi väsynyt. Sen mä tiedän, että kotona poika tottelee isää tosi hyvin, mutta äitiä ei niin hyvin. Ja isä sanoo, että usein on se nukkumaan meneminen venähtänyt. Ja kun isä on usein iltoja töissä, silloin siihen nukkumaan menoaikaan, eikä isä ole nähnyt poikaa silloin illalla.” - EO

10.3 Huoli koulussa pärjäämisestä

Lapsen taustatekijät tai elinolot eivät kuitenkaan selkeästi olleet ainoita syitä lasten valintaan. Merkittävänä kriteerinä nähtiin ”huoli lapsen pärjäämisestä ja selviytymisestä”. Tämän huolen alle olen eritellyt tekijöitä, mitkä näyttävät huolta aiheuttavan, kuten lapsen toimiminen vertaisryhmässä sekä luokassa, lapsen käytös ja hänen temperamenttinsa sekä mahdolliset diagnoosit, mitkä vaikuttavat käytökseen ja toimintaan. Nämä tekijät nostavat huolta lapsen pärjäämisestä koulussa.

Haastateltavat lastentarhanopettajat olivat peilanneet lastenselviytymistä suuressa joukossa, jopa sadan lapsen katraassa. Pitkäaikainen kokemus esiopettajana työskentelystä oli antanut näköalaa siihen, millaiset lapset tulevat selviytymään koulussa. Lastentarhanopettajilla oli huoli ehdotetuista lapsista ja siitä, kuinka lapsi tulee pärjäämään koulumaailmassa. Kasvattajakin mainitsee hänen ydinryhmästään neljän aloittaneen erityisluokilla. Kasvattajan mielestä erityisopetuksessa olisi pitänyt aloittaa useamman lapsen hänen joukkueestaan.

”–niiden pitäis olla heti jo erityisopetuksen piiris, jotta siit ois jotain hyötyä.” -K

Monia poikia joukkueesta kuvailtiin kovin aktiivisiksi ja urheilullisiksi. Erityislastentarhanopettaja kuvasi ehdotettua toista lasta kovin liikkuvaksi. Lapsi harvoin pystyi olemaan paikoillaan ja hänelle oli tärkeää oppia hillitsemään jalkoja, käsiä ja suuta. Lastentarhanopettajan

ehdottamista lapsista monet olivat myös hänen mukaansa liikkuvia ja kasvattajakin koki joukkueensa ydinryhmän koostuvan suurimmaksi osaksi vilkkaista pojista. Koulun erityisopettaja kuvaili joukkueeseen kuuluvaa luokkansa poikaa useasti energiseksi ja vaikeasti paikalla pysyväksi.

”Ne on lapsii, joilla on ollu vaikeuksia sopeutua siihen kouluun ja koulumaailmaan, sen takii vaan et niiden pitäis istuu alas, olla hiljaa ja tehdä tietynlaisii juttui. Ja niit ongelmi on vähemmän täällä, ku niit on koulus, ku täällä on sääntöi vähän vähemmän ja tilaa vähän enemmän.” -K

”-- niin hän on erittäin vilkas poika. Ja pysyy ehkä max. minuutin paikallaan ja ehkä max. puoli minuuttia hiljaa. --- Kyllä hän mun mielestä tarvitsee koko ajan aikuista siihen vierelleen, hän ei pysty muuten kuuntelemaan eikä ylipäätään istumaan siinä paikallaan.” - EO

”Sitten mun melkein kaikkii poikii yhdisti sellanen, että oltiin pirun liikunnallisii ja aktiivisii, välil jopa sellasii hyperaktiivisii.” -K

Vain muutamalla pojalla oli kasvattajan mukaan diagnosoitu tarkkaavaisuushäiriöitä, mutta niitäkin lapsia oli. Erityisluokan opettajan kautta joukkueeseen mennyttä lasta ei ollut diagnosoitu, mutta opettaja kertoi pojan vaikuttavan hänestä hyvin paljon samanlaiselta kuin tarkkaavaisuushäiriöstä kärsivä lapsi.

”Häntä ei ole tietääkseni tutkittu, mutta -- olen nähnyt tällöisiä oppilaita, ja hänellä on ihan klassinen tarkkaamattomuuden ja ylivilkkauden häiriö. Hän on itsekin sanonut, että se on niin vaikeaa olla istua paikallaan, että hän on aivan kuin tuskassa.” -EO

”Mulla on sellainen tunne, että noin 5% tunnista hänelle menee jotain perille, mutta loput ajasta hän on keskittynyt johonkin ihan muuhun. Sataan asiaan. Siihen, mitä pihalla tapahtuu, mitä tossa tapahtuu, mitä tuolla käytävällä tapahtuu. Sen lisäksi hän käy katsomassa kaikki paikat” -EO

Nimenomaan koulusopeutumattomuudesta ja sen huolesta oli enemmän kyse. Oppimisvaikeuksia ei niinkään mainittu, kukaan ei moittinut lapsia esimerkiksi osaamattomiksi. Erityisopettaja muistuttaa, että hänen luokkansa poika oli vaikuttanut älykkäältä ja oli kaksikielisydestä huolimatta oppinut lukemaan ensimmäisten joukossa luokalla, mutta lasta on ollut muuten vaikea arvioida, sillä hän harvoin pysyi paikallaan.

”Hän on aika älykäs poika, se suurin pulma on se tarkkaamattomuus ja ylivilkkaus. Hän tuli varmaan mun luokkaan sillä perusteella, että hänellä voisi olla kielellisiä vaikeuksia ja toki hänellä on suomi vain toisena kielenä, joten tottakai se vaikeuttaa” -EO

On huomion arvoista myös, että kasvattajan mukaan joukkueessa on myös lapsia, joiden koulun käynnissä hänen tukeaan ei ole tarvittu.

”Täähän on kaikkien kouluvaiheiden läpi jatkuvaa, tietysti se riippuu miten paljon vietän poikien kanssa aikaa, siitä miten paljo ketäkin tarttee jeesaa tääl koulussa. Mul on ollu koko ajan poikii, joiden koulunkäyntii ei oo tarvinnu pahemmin puuttuu.” -K

10.4 Lasten toiminta, käyttäytyminen ja itsetunto

Lasten toiminta ja käyttäytyminen oli usein haastateltavien näkökulmasta myös haastavaa. Esimerkiksi erityisopettajan luokalle pääsevät lapset, joilla on pulmaa oppimisessa tai käyttäytymisessä, usein molemmissa. Erityislastentarhanopettajan ryhmä oli sosiaalista ja emotionaalista tukea tarvitsevien lasten ryhmä, mistä kaksi lasta valikoitui joukkueeseen. Erityislastentarhanopettajan ehdottama vetäytyvänkin oloinen poika oli tiettyjen aikuisten seurassa hyvin rauhallinen ja toisaalta toisten aikuisten seurassa lapsi myös uhitteli paljon. Lasten uhmakkuutta saattoi löytää useammassa puheenvuoroissa. Välillä lapset saattoivat olla niin tuohduksissa, etteivät ottaneet vastaan ohjausta keneltäkään.

”Et ihan sama huutaaks siin opettaja tai rehtori, mut se ei hetkauta niinku sitä skidii mihinkää suuntaa. Se on yks ja sama. Niin tunnepitosii jätkii, et ku niil menee yli, niin sit se rauhottuminen saattaa kestää pari tuntii, enne ku se pystyy rekisteröimään, ihan sama kuka siin möykkää.” - K

Kasvattajankin mukaan, pääosin lapset ovat kuitenkin uskoneet häntä sekä hänen kollegoi- taan. Erityisopettaja kuvaa luokkansa oppilasta osin uhmakkaanakin, kun aikuinen antaa ohjeita. Aikuisen ohjeita ei jätetä noudattamatta kuitenkaan pelkkää uhmakkuutta vaan ohjeet menevät vain ohi korvien, kun muut asiat vievät keskittymisen.

”Kyllä hän mun mielestä aikuista tai siis opettajaa, tai siis ainakin yleensä tottelee.” -EO

Erityislastentarhanopettajan ehdottamista lapsista molemmilla, oli ongelmia myös vertaissuh- teissa. Erityislastentarhanopettaja mainitsi, että ehdotettu liikkuva ja vilkas lapsi osasi ottaa paikkansa ryhmässä, mutta otti sen liian voimakkaasti ja toista sai taas houkutella mukaan kaikkeen toimintaan sekä kannustaa lasta etsimään itselleen kaveria. Lapsi saattoi käyttäytyä

hyvin huomaamattomasti ja vetäytyen. Kasvattaja kertoo koko ydinryhmän lapsista kahden olleen vetäytyviä ja heitä on saanut houkutella lajiharjoituksiin.

*”Sanotaanko, et jos leikitään jotain yhdessä, niinku joka on ohjattua, nii sit ne kaks me-
nee jemmaan, sivuun istuu. Jos se toiminta on niistä lähtevää tekemistä -- sit ne osallis-
tuu.” -K*

Lastentarhanopettajan pojilla oli osalla aggressiivista käyttäytymistä sekä kasvattaja totesi joukkueessaan olevan muutamia poikia, joiden aggressiivisesta käytöksestä sai olla huolissaan. Erityisopettaja kuvaa luokkansa oppilasta hyvin impulsiiviseksi ja impulsiivisuutensa takia hän riitaantuu herkästi muiden kanssa.

*”Nii mul on kolme sellasta lasta, jotka ajautuu syystä tai toisesta, päivittäin erilaisiin
kahnauksiin ja ongelmiin.” -K*

*”Hänhän on pohjimmiltaan hyväntahtoinen poika, et hänhän ei ole ilkeä, mutta hän on
niin kovin impulsiivinen, että ajautuu nopeasti myös riitoihin. Kun joku sanoo jotain,
niin hän ei kerkeä ajattelemaan mitään, vaan hän vain saman tien potkaisee tai nyrkit-
tää tai muuta.” -EO*

Poika osasi pyytää anteeksi ja osaa olla ystävällinen, mutta impulsiivisuuden kesyttämiseksi lapsi tarvitsisi välineitä. Urheiluharrastuksen ja Iceheartsin tapaisen toiminnan kautta opetta-
ja ajatteli pojan voivan oppivan nopeiden reaktioiden ennakoimista ja niiden estämistä. Itse-
hillinän opetteluun tärkeyden nosti esiin myös erityislastentarhanopettaja. Hänen ehdottaman
vilkkaamman pojan olisi pitänyt oppia hillitsemään käsiään, jalkojaan ja suuta.

Kasvattaja taas totesi, että pikkuhiljaa lasten kanssa on opeteltu omaksumaan uutta tapaa
toimia niin, että käsiksi käymisen sijaan kerrotaan aikuiselle riidat, joka voi ne selvittää. Kas-
vattajan mukaan, hänen joukkueensa monet pojat puolustelevat omaa väärinkäytöstään voi-
makkaasti. He tunnistavat herkästi toisten tekemän vääryyden ja puuttuvat siihen, mutta ei-
vät tunnista kun itse tekevät väärin. Sääntöjä on pitänyt usein kerrata ja lapsille jatkuvasti
myös kerrottu, ettei oma huonokäytös ole sen hyväksytympää kuin toisenkaan käytös.

*”Ne riidat unohdetaan yhtä nopeesti lopulta ku ne on syntynykki, ku ne on saatu sovit-
tuu. Se on vaan niin, et ne eväät siihen sosiaaliseen kanssakäymiseen on heikommat pa-
rilki jätkäl. Ne näkee niin pirun mustavalkosina asiat, et nähään heti mitä väärää se toi-
nen tekee, mut ei tunnisteta sitä ku ite tehään. Et noin ei saa tehdä ja toi teki niin ja nyt
mul on oikeus motata kuonoon sitä.” -K*

Vertaissuhteissa ilmenevien ongelmien vuoksi ei kuitenkaan puhuttu, että kukaan olisi täysin jäänyt ilman ystäviä. Erityisopettaja kertoi tietävänsä oppilaallaan olevan ainakin yksi hyvä ja läheinen ystävä ja sen lisäksi poika oli kuitenkin sosiaalisessa ympäristössä pidetty.

”Hän on kovin sosiaalinen, ei jää koskaan hiljaiseksi pojaksi ja toisaalta hän on myös hyvin suosittu, sillä hän on erittäin verbaalinen ja jatkuvasti kovin kiinnostunut kaikista asioista ja kaikista ihmisistä. Hän saa kyllä kavereita. Se toinen puoli siinä vaan on se, että hän ajautuu helposti myös tappeluihin.” - EO

Kasvattajan kokemus oli myös, että ystäviä tai kavereita näyttäisi olevan hänen joukkueensa pojilla. Kasvattaja oli saanut myös vanhemmilta sellaista viestiä, että ystäviä löytyisi muutamia pihapiiristä. Yhdellä lapsella ystävät olivat kuitenkin vähän vanhempia, mitä lapsi itse.

”Kyl näil kaikil ystävii on, tai sellanen käsitys ainakin on. Ei oo tullu ainakaan esiin mitään sellasta, ettei niit olis.” -K

Erityislastentarhanopettajan tiimin ehdottamat pojat olivat hyvin erilaisia. Toinen oli vetäytyvä ja toinen taas erittäin ulospäin suuntautunut ja oman paikkansa ottava poika. Haastateltava toivoikin, ettei joukkueessa syntyisi alistaja ja alistettu-rooleja. Häntä huolesti, ettei vetäytyvää poikaa alettaisi syrjimään. Kasvattaja kuitenkin kertoi kiusaamista esiintyneen joukkueen sisällä, josta yksi äitikin oli ollut huolissaan.

”Yks on sellanen tosi herkkä ja arka poika, kohtelias ku mikä, mut saa osakseen paljon kiusaamista. Äitikin on ollu aika herkäs siitä. Eikä se oikein halua sinne treeneihin tulla.” - K

Kasvattajan mukaan Iceheartsissa selvitetään riitoja päivittäin, konfliktien sattuessa pojat istutetaan alas ja asia selvitetään ja sovitaan, etteivät tapahtumat toistu. Seuraavana päivänä saman toistuessa pojat istutetaan taas uudelleen alas. Kasvattaja tarkentaa, että mikä Iceheartsissa tapahtuu, se myös selvitetään siellä.

”Enemmän se on sitä, et tänään ei tuu ton kans juttuun ja tekee mieli vähän tota kiusata, ku se on heikompi, sit ne selvitellään täällä näin. Vanhemmille voidaan kertoa, et mitä tääl on ollu ja minkälais on ollu, mut ne jutut selvitetään täällä näin.”

Haastatelluilla ammattilaisilla oli myös näkemyksiä lasten itsetunnoista. Esimerkiksi molemmat lastentarhanopettajat huomioivat, että usealla lapsella oli kielteinen identiteetti ja heille sitoutuminen joukkue toimintaan ja onnistumisen kokemusten tarjoaminen oli siksi erityisen tärkeää. Icehearts toiminnan nähtiin tarjoavan lapselle tämän kaltaista tukea. Myös koulun

erityisopettajalla oli samankaltaisia ajatuksia. Hän kertoi oppilaansa itsetunnon olevan toisaalta hyvä, mutta aika ajoin se näyttäytyi myös heikkona.

”Kyseisellä oppilaalla on mielestäni vaihteleva kuva itsestään. Välillä oppilas on hyvin luottavainen omiin taitoihinsa ja tyytyväisen oloinen itseensä eli minäkuva on hyvinkin myönteinen.” - EO

”Välillä taas epävarmuus iskee. Epävarmuus näkyy lähinnä kouluaineissa, kuten suomen kielessä ja matematiikassa (ei esim. sosiaalisissa taidoissa tai vaikkapa liikunnassa) ja lähinnä silloin, kun hän ei heti ymmärrä, mitä pitäisi tehdä. Tällaisissa tilanteissa oppilas luovuttaa helposti ja sanoo, ettei osaa.” - EO

Lastentarhanopettaja vastasi sähköpostitse miten hänen mielestään heikko minäkuva tai mainittu kielteinen identiteetti näyttäytyi lapsien arjessa. Lastentarhanopettaja vastasi, että se näkyi aggressiivisena käytöksenä sekä empatian puutteena. Lisäksi hän mainitsi seuraavasti:

”Huono itsetunto ja sitä kautta pelko vaikeutti uusien liikunnallisten taitojen opettelemista.” - LTO

Kasvattaja ei erityisesti ollut havainnut lapsilla kielteistä identiteettiä. Yhden lapsen hän mainitsi puhuvan itsestään huonona. Kasvattaja epäili itsetunnon ongelmien näkymättömyyden johtuvan myös toiminnasta. Joukkueen kanssa tekeminen näytti olevan lapsille niin mieleistä ja lapsilla on ollut hyvä olla joukkueessa.

”Yks poika puhuu ittestään niinku huonona, mut seki näyttäis olevan sen keino saada huomioo, enemmin ku et se oikeesti ajattelis ittestään huonona. -- Sillee, et sen mielestä on ollu huono päivä ja se kääntää sen niin, ettei se osaa, ei pysty. Mut se känkäämisen syy on sit jossai muualla.” - K

”Ne onnistumisen kokemukset on aika vähissä ja sit sitä aina yrittää kehuu ku paikka tulee ja muuta. Näkee kuinka se vaikuttaa. Se se on positiivista täs päivittäin tekemisessä, ku se jossain onnistuu, ni isä voit kannustaa ja näkee ku sil on oikeesti vaikutusta. Se sit loppupäivän hymyilee ja diggailee.” -K

”Yhtään semmosta poikaa ei, et ne ulospäin näyttäis, et niil ois ollu identiteetin tai itsetunnon kans mitään isompaa ongelmaa. Ehkä se on luonnollistakin, ku on aktiivinen ryhmä lapsii, niin tommoses vapaassa leikis ja tekemises lapsil on hyvä olla ja ne keksii sit tekemistä ja löytää sen kaverin ittelleen kenen kans tehä.” - K

10.5 Icehearts toiminnan erityisyyden huomioiminen lasten valinnassa

Haastatteluissa lasten vapaa-aika sekä harrastuneisuus nousivat yhdeksi avainkriteeriksi lapsia valittaessa. Harrastuneisuus kytkettiin sekä varallisuuteen, eli osaksi lasten taustaa, että vapaa-ajan vieton merkitykseen, eli suojaavaksi tekijäksi pärjäämiselle. Haastatteluissa en ollut varautunut erilliseen teemaan harrastuksien puutteesta tai vapaa-ajan käytön merkityksestä, mutta se nousi esille kaikissa haastatteluissa haastateltavien aloitteista käsin. Toinen teema, mikä nousi selkeäksi erilliseksi aiheeksi, oli poikien maailma ja miehen mallin tarve.

Lastentarhanopettaja oli ehdottanut myös lapsia, joiden perheissä ei arvostettu erityisesti liikuntaa tai harrastuneisuutta. Lastentarhanopettaja näki, että harrastuneisuus sekä liikunta ovat kuitenkin iso asia poikien maailmassa ja siksi hän halusi korostaa poikien oikeutta harrastaa ja liikkua. Kasvattaja oli myös valitessaan painottanut laji- ja harrastustoiminnan merkitystä Iceheartsissa ja sitä millaisia lapsia toiminnalla voidaan aidosti auttaa.

”Se lajitoiminta on kuiteski iso osa tätä meidän juttua ja silloin mä toivoin, että ku näiden kans lähtee jotain tekee, niin silloin sit pystyy jotain tekeekin. -- Kuormittaa tosi paljo kasvattajaa, ku on silleen, et vaik mennä jäähallille ja siel on neljä poikaa, jotka ei pysty suoriutuu mitenkään eikä halua tehdä mitään, niin vaikee se toiminta on alottaa.”

Vaikka aikaa on siis luoda suhdetta lasten kanssa, parhaimmillaan 12 vuotta, lajiharrastuksen aloituksessa nähtiin vetäytyvien lasten kanssa haasteita. Toista araksi kuvailtua lasta ei ollut huvittanut osallistua harjoituksiin. Lopulta hän ei ollut kuitenkaan halunnut, että hänelle varattuja urheiluvälineitä annetaan pois. Toinen ei ole halunnut lajiharjoituksiin osallistua kuin kerran.

”Ei mul ollu kuitenkaa sellasta huolta ihan, et se nyt on vaan herkkä skidi ja se ottaa oman aikansa ennen ku se pääsee vauhtiin.”

”Toinen poika on ilmottanu olevansa joukkueen huoltaja.” -K

Koulun erityisopettaja näki Icehearts-toiminnan, mitä hän nimitti iltapäiväkerhoksi, olevan sopiva kerhopaikka omalle oppilaalleen. Liikkuvalla ja urheilusta pitävällä pojalle, opettaja oli ajatellut Iceheartsin olevan sopiva paikka. Erityisopettaja oli mieltänyt muutenkin, että Iceheartsiin voi ohjata lapsia, joilla on lyhyt pinna ja jotka eivät jaksakaan perinteistä opetusta.

”Niin mä ajattelin, että toi kerhotyyppi sopii varmaa paremmin, ku tollanen perus ka-henkymmenen hengen ryhmä, joka istuu koulun jälkeen tekemässä läksyjä. Niin tää on paljon vapaampaa, ja sellasta, no liikunnallisempaa tää toiminta.” -EO

”Mä näin tän tosi hyvänä kerhona tän kyseiselle pojalle, koska emmä usko, että hän kestää olla, miten mä nään täällä toimivan iltapäiväkerhon, missä kaksyt lasta aina yhdessä ja ovat paljon sisällä ja istuvat pöydässä ja askartelevat ja muuta, tekevät läksyjä ja piirtävät. Tossa Icehearts kerhossa lapsi pystyy ulkoilemaan paljon, liikkua sisällä ja ulkona.” -EO

Lapsen elämään haastateltavat näkivät tervetulleena myös aikuisen miehen mallin, minkä Icehearts toiminta tarjoaa. Miehen mallin merkitys pojan elämässä nousi esille jo ensimmäisen pari haastattelun aikana. Miehen mallia ei ole nostettu omaksi teemakseen, mutta se nousi molemmissa verkostojen haastatteluissa esille. Lastentarhanopettajat näkivät miehen mallin olevan merkittävä lapselle, vaikka monilla, myös yksinhuoltajien lapsilla oli isä elämässä mukana. Koulun opettaja myös nosti esiin, että on hyvä, kun Icehearts kasvattajat ovat miehiä. Opettaja kehui paljon oppilaansa isää kasvattajana, mutta tietäessä isän olevan usein iltoja töissä, äiti jäi kovin yksin hoitamaan perhettä.

”Jos isän työ on kovin iltapainotteista, niin se äiti on siellä kovin yksin.” - EO

”Täällä nyt on tälläisiä nuoria miehiä vetäjinä täällä Icehearts kerhoissa, niin mä, tai mä olen ainakin ymmärtänyt, että he voi tehdä vaikka välillä vaan kahestaan sen lapsen kanssa asioita. Ja on sitten joku muukin miehen malli, vaikkakin isästä on edelleen tosi hyvä vaikutelma, on tosi hyvä kasvattaja.” - EO

Kasvattaja ei nostanut miehen mallin näkökulmaa itse esille. Kysyin miehen mallin merkityksestä kasvattajalta. Hän sanoi, että siihen on hieman vaikea vastata, mutta arvioi sillä olevan suuri merkitys. Kasvattajan huomauttaa viettävänsä paljon aikaa lasten kanssa, lähes yhtä paljon, joskus enemmänkin aikaa, kuin heidän vanhempansa, milloin miehenä olemisen merkitys korostuu.

”Kai äärimmäisen tärkeekin merkitys. Mut ennemmin mä nään sen silleen, et tää struktuuri on tärkeä, et ne tietää, et aina koulun jälkee mennää mun kans touhuu ja ne voi luottaa siihen.” - K

Halusin syventää lastentarhanopettajien jo useammin mainitsemaa miehen mallia ja kysyin heiltä lopuksi, miten he näkivät sen, että Icehearts toiminta on suunnattu vain pojille. Molemmat olivat sitä mieltä, että pojat tarvitsevat enemmän tämän tyyppistä toimintaa kuin ty-

töt. He eivät nähneet huonona ideana, että tämänkaltaista toimintaa olisi tytöillekin, mutta heidän mielestään ensisijaisesti sitä tulisi järjestää pojille. Erityislastentarhanopettaja totesi hänellä olevan pitkä historia erityisryhmissä ja siitä huolimatta tyttöjen määrä erityistä tukea tarvitsevista lapsista on laskettavissa sormilla. Pojat täyttävät erityisryhmien paikat. Toinen haastateltava myös totesi, että monilla tytöillä on kuitenkin äidin malli elämässään ja sitä kautta naisen malli, mutta isättömyys on vielä paljon yleisempää kuin äidittömyys.

10.6 Keitä lapsia ei valittu?

Kysyin myös haastateltavilta päin vastaisesti, ketä lapsia ei ehdotettu? Miksi he eivät ehdottaneet muita lapsia? Lastentarhanopettajat kokivat, ettei muilla lapsilla ollut niin monia riskitekijöitä, kuin näillä lapsilla, eikä heitä siksi ehdotettu. Toisaalta myös lapsia, jotka eivät kyenneet toimimaan lainkaan ryhmässä, heitä ei ajateltukaan ehdottaa. Kasvattajan mukaan tietyistä päiväkodeista oli ajateltu ehdottaa muutamaa lasta, mutta lasten todettiin tarvitsevan muunlaisia tukimuotoja. Kasvattaja oli yhdessä lastentarhanopettajien kanssa puntaroinut, että sopivatko kyseiset lapset joukkueeseen.

”Niin sit ne lto:t sano, et tällänen poika, et sil on nyt jo henkilökohtainen avustaja ja sil on tälläsii tunne-elämän oireita tai diagnooseja. Me sit yhdessä puntaroitiin sitä tilannetta.” -K

”Mä kysyin, et mitä sä luulet, et ku mul on siin kymmenen skidii, et pystyks mä antaa sille riittävästi? Sillo ne lto:kin (lastentarhanopettajatkin) sano, et et tää ei välttämättä oo se oikee paikka sille skidille.” -K

Kasvattaja kertoi, että lapsen kannalta oli punnittu, Icehearts toiminnan sopivuutta kaikille lapsille. Lasta ei kasvattajan mukaan tulisi laittaa toimimaan sellaiseen ryhmään, jossa kasvattajan aika ei hänelle riittäisi. Sen todettiin olevan myös epäoikeudenmukaista joukkueen muita lapsia kohtaan, jos aika ei kaikille riitä. Myös kasvattajan jaksamista ajateltiin, ettei olisi tarkoituksenmukaista kuormittaa kasvattajaa, jos lapsille tukimuodosta ei olisi samantyyppistä hyötyä. Erityislastentarhanopettaja huomioi saman lapsia valittaessa, että kasvattajan ollessa kymmenen lapsen kanssa yksin, olisi ryhmätyöhön vielä niin kyvyttömät lapset liian kuormittavia. Heidänkin pienryhmässään aikuisia on jopa neljä vähemmälle määrälle lapsia,

”Ei viitti sysätä lasta sellaseen ryhmään, missä aika menee riitojen selvittelyyn ja muuhun systeemiin, et jos lapsi on liian sairas sellaiseen toimintaan. Ja ku niil skideil oli kuiteski se iltapäiväpaikka ja hoitopaikka ja henkilökohtanen avustaja sekä muut tukitoimet, niin silleeei jäänyt huolettaa ne skidit.” -K

”Ku sä oot yksin kymmenen, yhentoista jätkän kanssa, niin sä et pysty just antaa sitä huomioo, mitä se yks jätkä tarviis siin ryhmässä ja siin arjessa. Siin jää muut vaille sitä huomioo ja osallisuutta” -K

Koulun erityisopettajalta kysyttiin hänen näkemyksiä, millaisia lapsia hän ei ehdottaisi toimintaan. Hänen mukaansa, monikin voisi hyötyä Icehearts-toiminnasta, mutta hän ei ehdottaisi lasta, joka ei olisi kykeneväinen toimimaan ryhmässä. Myös liian haastavat diagnoosit tai kehitysviivästymät rajaisivat valintaa.

”No ootas, kuka nyt ei tarvitsis tällästä toimintaa? No mutta, sit on sen tyyppiset lapset, joilla on jo niin suuria kehityksellisiä vaikeuksia, että olisivat jo ihan eri tasolla. Tai että se on liikaa jo vaadittu heiltä osallistua tollaseen ryhmämuotoseen tai ennen kaikkea joukkue toimintaan.” -EO

”Tulee mieleen muuten eräskin lapsi, jota en ehdottais toimintaan, joka on sellainen asperger- tyyppinen, jolle joukkue tai ryhmätoiminta ei olis se” -EO

”Jos kyseessä olis vaikka lapsi, joka ei ymmärrä sääntöleikeistä mitään sekä, että sen ymmärrystaso on monessa heikko, niin musta tälläistä lasta ei voi ajatella tollaseen joukkueeseen.” -EO

Toisaalta valintaa rajasivat myös lapset joilla oli jo niin paljon suojaavia tekijöitä elämässä tai elämäntilanteessa, että heidän nähtiin pärjäävän ilman intensiivistä Icehearts-tukimuotoa. Suojaavina kriteereinä nähtiin esimerkiksi, jos lapsella oli vakaammat kotiolot, perheellä riittävät resurssit tai lapsella oli mahdollisuuksia harrastaa vapaa-ajalla. Kriteereitä olivat myös lapsen riittävät kyvyt toimia suuressakin ryhmässä.

”Semmoset just jotka jaksaa osallistua tavalliseen iltapäivä ryhmätoimintaan, jossa on suuret ryhmäkoot ja et ne ei tarttis näin pientä ryhmää. Et ne kestäis sitä istumista ja perinteistä läksyjen tekoa, asrkartelua ja piirtämistä. Sellasia, joilla on parempi keskittymiskyky.” -EO

Erityislastentarhanopettajan ryhmästä muilla kuusivuotiailla, joita olisi voitu ajatella ehdottaa, olivat harrastukset hoituneet jo muuta kautta. Toinen lastentarhanopettaja totesi muiden lasten saaneen jo enemmän tukea elämässä kuin nämä ehdotetut pojat. Esimerkiksi eräällä lapsella oli ollut haasteita elämässä, mutta lapsen perhe oli kiinnostunut lapsen harrastuksista sekä lapsia kuljetettiin moniin harrastuksiin. Näiden lisäksi lapsilla, joilla koettiin olevan hyvät sosiaaliset taidot, heidän ei nähty olevan syrjäytymisvaarassa, sillä koettiin, että he selviytyvät isossakin ryhmässä.

”Lopulliselta listalta jäi pois sellasii, joilta löyty esimerkiksi terve vanhempien suhde taustalta tai sisaruksii, vanhemmat yhdessä ja varallisuuttakin taustalla. Et oli vaan sellanen aktiivinen skidi, jolla saatto olla vaan jonku sosiaalisen käyttäytymisen kans ongelmi.” -K

Etsittiin siis sellaisia lapsia, joista oli aito huoli ja useammalla elämänalueella riskitekijöitä pärjäämiseen. Monet lapset voisivat hyötyä Icehearts-toiminnasta, mutta tiettyjen kriteerien tuli kuitenkin täytyä. Liialliset vaikeudet rajasivat toisaalta myös valintaa ja jos näytti siltä, että lapsella oli jo useampia tahoja, jotka pitivät lapsesta huolta.

”Jos tuli tietoon, et se lapsi käy mones paikas ja saa jeesii useelta taholta, vedin sen yli. Ennemmin se meni niin, että mä kysyin, et ajattelet sä vaan, et täst on hyötyy sille lapselle vai ajattelet sä et on aito huoli sen skidin selviytymisestä tai olemisest.” -K

11 Tulosten yhteenveto

Tämän opinnäytetyötutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa tietyn Icehearts-joukkueen prosessin koonnista sekä siitä mistä syistä ammattilaiset olivat ehdottaneet lapsia joukkueeseen. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla oli mahdollista kuvata joukkueen koonnin prosessi ja tarkastella, miten eri osapuolet ovat arvioineet sen toteutumisen onnistumista. Toinen tutkimusongelma taas pyrki selvittämään, miten joukkueeseen päätyneitä, sinne ehdotettuja ja valittuja, lapsia kuvailtiin sekä miksi juuri nämä lapset on haluttu osaksi joukkuetta. Opinnäytetyötutkimuksen aineisto koostui kahden lastentarhanopettajan, yhden koulun erityisopettajan sekä joukkueen kasvattajan teemahaastatteluista. Tulokset esitetään tutkimusongelmien mukaisesti.

11.1 Joukkueen koonnin kuvaus

Icehearts-joukkueen koonti muistuttaa suljettua pienryhmätoimintaa, johon valitaan lapsia yhteistyössä, jonkun tahon kanssa. Pienryhmä koonnin tavoin, Icehearts-joukkueeseen kutsutaan mukaan, joten toiminta ole kerho-toimintaa tai avointa harrastustoimintaa, johon lapsia voi ilmoittaa. Pienryhmissä opetellaan kaveri-, ryhmä- ja elämönhallinnan taitoja ja se on suunnattu koululaisille, jotka tarvitsevat tukea koulunkäyntiin ja sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Pienryhmätoiminta on luonteeltaan ennaltaehkäisevää. (Bouhlal, S. Heinonen, T. Sulaoja, T. 2006:47) Icehearts-toiminta on luonteeltaan vielä erityisempää, sillä se on pitkäkestoisempaa kuin tavalliset pienryhmätoiminnat ja siihen on joukkueurheilun kasvatukselliset elementit liittyvät toimintaan vahvasti.

Joukkuetta alkoi koota kasvattaja, joka aloitti toiminnan lasten kanssa syksyllä koulun alkaessa. Vuotta aiemmin syksyllä alettiin kartoittaa päiväkoteja. Kasvattaja soitti päiväkoteja läpi ja sopi tapaamisajat päiväkoteihin, missä hän kertoi Icehearts-toiminnasta sekä ajatuksesta, millaisille esikouluikäisille pojille olisi kysyntää joukkueessa. Kierrettyään päiväkoteja, kasvattaja pääsi tapaamaan kiertäviä erityislastentarhanopettajia, jotka pystyivät antamaan vahvistusta ehdotuksille, joita kasvattaja oli eri päiväkodeista kerännyt listaansa.

Päiväkoteja kiertämällä kasvattaja sai luotua kontakteja niihin. Hän kävi myös sosiaalitoimessa kertomassa toiminnasta ja pyysi heiltä ehdotuksia joukkueeseen valittaviksi pojiksi, mutta sosiaalitoimesta nimiä ei ilmaantunut. Siitä huolimatta, pelkillä päivähoiton kontakteilla kasvattajan listassa oli lopulta kaiken kaikkiaan 50 nimeä, joista hänen tuli valita ydinryhmäänsä vain noin kymmenen poikaa. Aluksi kasvattaja siivilöi ehdotuksista kaksi päiväkotia, joista oli tullut yhteensä eniten ehdotuksia. Karsimista perusteltiin sillä, että samasta päiväkodista tulevien lasten kanssa toiminnan aloitus on tehokkaampaa ajankäytöllisesti, koska lasten noutaminen yhdestä tai kahdesta päiväkodista on nopeampaa kuin useammasta. Lisäksi yhden pojan hän valitsi äidin soiton perusteella, vaikka tämä ei ollutkaan kummankaan päiväkodin hoidossa. Yhteensä lapsia tuli neljästä päiväkodista, joista kahdesta ehdotuksia tuli useampi kuin yksi.

Lastentarhanopettajat olivat kutsuneet kasvattajan päiväkotiin viettämään aikaa lasten kanssa, minkä aikana kasvattaja varmistui valinnoista. Sen jälkeen tavattiin valittujen lasten vanhemmat, yksi kerrallaan. Vanhempien vastaanotto oli ollut kaiken kaikkiaan positiivista ja vanhemmat olivat pääsääntöisesti olleet tyytyväisiä joukkueeseen pääsystä. Vanhemmille kertominen toiminnasta oli aluksi jännittänyt osaa haastateltavista. Hieman hankalaksi koettiin kertoa vanhemmalle, että hänen lapsensa tarvitsee räätälöityä tukea pärjätäkseen.

Suljetun pienryhmän tavoin, ensin yhteistyötahot tai koululaisten kohdalla opettajat, kertovat vanhemmille suljetusta ryhmästä, jonka jälkeen ryhmän ohjaaja ottaa heihin yhteyttä (Bouhal, S. ym 2006:48). Icehearts-joukkueen koontityössä haastatellut lastentarhanopettajat olivat niin sanotusti ”rikkoneet jään” ja kertoneet toiminnasta jo etukäteen vanhemmille. Kasvattaja halusi tavata vanhemmat yksitellen tai pareissa mieluummin, kuin kutsua kaikki vanhemmat samaan tilaan. Muutamiin perheisiin kasvattaja oli soittanut tapaamisen sijaan. Kasvattaja halusi välttää kaksinkeskisillä tapaamisilla ja keskusteluilla leimautumisen mahdollisuuden, jos joku vanhemmista olisi sellaista pelännyt. Kun ei ollut paljon ihmisiä samalla kertaa, kasvattaja koki keskustelun vanhempien kanssa mutkattomaksi, eikä siinä ollut ilmennyt ongelmia.

Toiminta käynnistyi ja se sisälsi ulkoilua tai muuta tekemistä. Lapset tiesivät aina milloin kasvattaja hakee heidät, sillä kasvattaja oli ilmoittanut retkipäivät kotiin ja päiväkotiin. Lapset

odottivat kasvattajan näkemistä innolla. Kasvattaja kuvasi toimintaa siten, että hän otti autollisen lapsia kyytiin ja lähti touhuamaan lasten kanssa, sekä palautti lapset muutaman tunnin jälkeen takaisin päiväkotiin. Haastateltavat päivähoidon ammattilaiset kertoivat huolena ja haasteena prosessissa olleen se, että he eivät tienneet olivatko he edelleen vastuussa lapsista, sillä aikaa kun kasvattaja oli heidän kanssaan retkillä.

”Päivähoidolla on vastuu lapsesta siitä alkaen kun lapsi jää päivähoitoon, siihen saakka, kun lapsi luovutetaan hakijalle. Lapsen luovuttamisesta vastaa päivähoiton henkilöstö. Lapsi voidaan luovuttaa huoltajalle tai henkilölle, josta on sovittu päivähoiton henkilöstön ja huoltajien kesken.” (Helsingin kaupunki. 2012)

Henkilökunta ei saa kuljettaa lapsia autolla. Päiväkodin ja järjestön toiminnan todettiin näin ollen olevan ristiriidassa. Päiväkodin ammattilaiset kehitysehdotuksenaan totesivat, että olisi hyvä selvittää vastuukysymykset. Päiväkodin haastateltavat eivät olisi nähneet ongelmaa, jos kasvattaja olisi hakenut iltapäivästä ja palauttanut heidät kotiin, tällöin vastuu olisi siirtynyt automaattisesti pois päiväkodilta, koska he olisivat merkinneet lasten hakijaksi kasvattajan.

Toiminnan alkaessa lasten ja kasvattajan tapaamisia pyrittiin järjestämään viikoittain. Maaliskuuhun, toiminta alkoi ja se kesti kesäkuuhun saakka. Sen lisäksi lapsille järjestettiin Iceheartsin puolesta kesäleiri. Kasvattaja kertoi, että täyspäiväisesti joukkueen kokoamiseen olisi kulunut vain noin kolme kuukautta aikaa, mutta silloin joukkuetta olisi pitänyt koota kokopäiväisesti, viisi päivää viikossa. Kasvattaja toivoi, että olisi voinut toimia lasten kanssa enemmän esikouluaikana, mutta oli tyytyväinen, että, että koko prosessiin oli varattu riittävästi aikaa.

Hyödyllisenä sekä kasvattajan, että verkostojen osalta koettiin se, että kasvattajalla oli aikaa tutustua lapsiin hyvin ennen koulun alkamista. Lastentarhanopettajat kertoivat lasten odottaneen kasvattajan tapaamisia ja näkivät hyvänä asiana, että kasvattaja oli tuttu koulutaipaleen alkaessa. Sen vuoksi nähtiin hyödyllisenä, että joukkueen koonti prosessi aloitettiin hyvissä ajoin, sillä lapset ehtivät hyvin tutustua kasvattajaan, mutta myös siksi, että lapsilla oli hyvin aikaa tutustua toisiinsa. Poikien kesken oli myös havaittavissa ryhmäytymistä jo ennen koulun alkamista, mikä loi hyvää ”me”- henkeä, vaikkei se kaikkien lapsien kohdalla toteutunutkaan. Toiminnan aikana kasvattaja kävi myös tutustumassa lasten kanssa kouluun ja sen liikuntatiloihin ja lapset tiesivät koulun alkaessa, mistä kasvattajan koululta löytää.

Haastateltujen mukaan yhteistyö vaikutti onnistuneelta. Päiväkodin lastentarhanopettajat, koulun erityisopettaja sekä kasvattaja ajattelivat kaikki, että päivähoiton kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää joukkuetta koottaessa. Korostettiin niitä tahoja, jotka näkevät lapsia päivittäin. Erityisopettaja ja kasvattaja mainitsivat myös koulun tärkeänä yhteistyökumppanina,

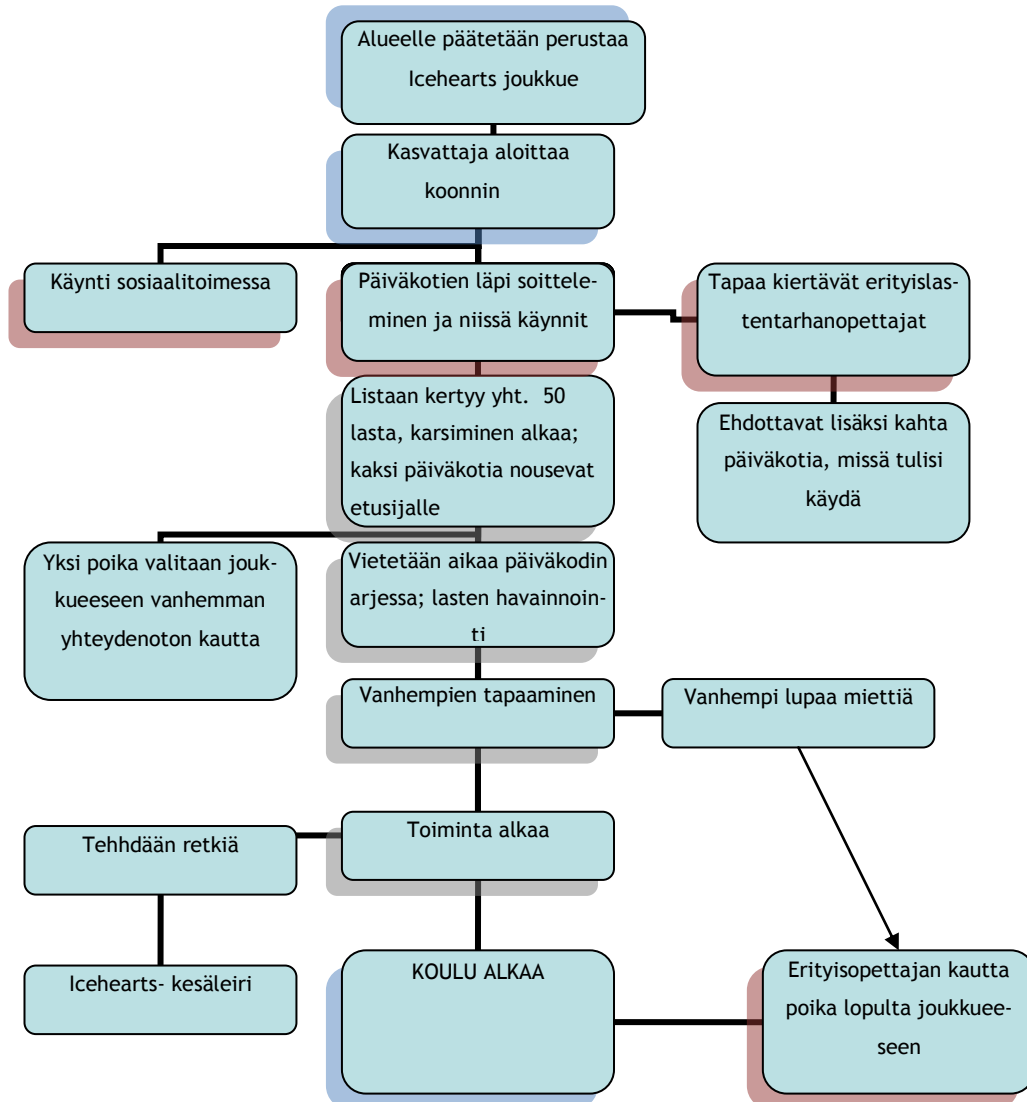
erityisesti varsinaisen toiminnan alkaessa. Siellä voi helposti vaihtaa kuulumisia puolin ja toisin ja opettajat näkevät lapsia päivittäin. Lastentarhanopettajat tuntevat kasvatuskumppanuuden myötä myös perhettä ja heillä on usein tietoa perheen tilanteesta.

Joukkueen koonti tapahtui eri tavalla kuin muissa joukkueissa, sillä sosiaalitoimi ei joukkueen koontiin osallistunut lainkaan. Sosiaalitoimen kanssa yhteistyö joukkuetta koottaessa nähtiin haastateltavien näkökulmista käsin hieman ristiriitaisena. Lastentarhanopettajat eivät katsooneet sosiaalitoimea yhtä hyväksi yhteistyötahoksi, sillä sosiaalitoimen työntekijät eivät näe lapsen toimintaa ryhmässä ja päivittäisessä arjessa. Näkemykset eivät sinänsä poikkeaa suljetun pienryhmätoiminnan menetelmistä, sillä niissäkin avainasemassa ovat ne tahot, jotka näkevät ja voivat havainnoida lapsia päivittäin, kuten opettajat koululaisilla. (Boudhal, s. ym. 2006:26) Lastentarhanopettajat totesivat, että heillä on hyvä näköalapaikka seurata lapsen selviytymistä ryhmässä ja jopa sadan lapsen joukossa. Ajateltiin myös, että verkoston laajentaminen joukkueen koontivaiheessa voi vaikeuttaa työtä, sillä olisi riski, että se laajenisi liian suureksi.

Kasvattaja olisi halunnut avata yhteyden myös sosiaalitoimeen, jo joukkueen koontivaiheessa. Hän olisi myös toivonut, että sosiaalitoimella olisi ollut tietoa lapsien elämäntilanteista tarkemmin ja he olisivat voineet vahvistaa lastentarhanopettajien näkemyksiä tai antaa uusia nimiä listalle. Lastensuojelulliset asiakkuudetkin olisivat voineet tulla selkeämmin esille. Myös koulun erityisopettaja mainitsi lastensuojelun tai muiden tutkimuksellisten tahojen olevan hyödyksi. Toisaalta kasvattaja näki, että lastentarhanopettajilla oli hyvä näkemys Icehearts-poikia ehdotettaessa ja valitsemisprosessiin osallistuneet saivat paljon kiitosta.

Kasvattaja pohti miksi lastensuojelusta ei otettu mitään yhteyttä tai minkä vuoksi sieltä ei tullut ehdotuksia; olisiko se mahdollisesti johtunut salassapitovelvollisuuksien tiukkuudesta? Perheiden tilanteista tai yksityiskohtaisia tietoja lapsista eivät haastateltavat halunneet paljastaa, samoin kasvattaja muistutti myös, että kiertävät erityislastentarhanopettajat olleet voineet paljastaa lasten nimiä tai mitään yksityiskohtaisia tietoja. Salassapitovelvollisuudesta kiinnipitämisen tärkeys nousi esille haastatteluissa. Tämä saattaa viestiä poikkihallinnollisen työn haasteista, vaikka sitä haasteeksi kukaan haastateltavista ei erikseen maininnutkaan. Tietosuojan tuottamat haasteet eivät olisi epätyypillisiä, sillä esimerkiksi Mari Kontio toteaa moniammatillisen yhteistyön edistämiseksi tehdyssä julkaisussa, että oppilaita koskevat salassapitovelvollisuudet ovat esteenä yhteiselle asiakastietokannalle. Näin ollen se on iso ongelma, joka edelleen estää hallinnonalat ylittävää yhteistyötä. (Kontio, M. 2010:21)

11.1.1 Koonnin prosessin kuvaus kuviona

Kuvio 3. Joukkueen koonnin prosessi

11.2 Lasten valikoituminen

Lasten taustoista esille nousivat perheiden heikko taloudellinen asema; se ilmeni elinoloja kuvaavien nimittäjien mukaan, mutta ennen kaikkea katsottiin, ettei perheen lapsella ollut mahdollisuutta harrastukseen ilman Icehearts-toimintaa. Yksinhuoltajuus (7/11) ja sen tuomat haasteet korostuivat, jolloin yksinhuoltajien taloudelliseen tilanteeseen viitattiin, mutta ennen kaikkea haluttiin saada tukea kasvattamiseen. Miehen mallin nähtiin olevan pojille hyödyksi, varsinkin silloin, kun se oli syystä tai toisesta hävinnyt lapsen elämästä. Ei kuitenkaan korostettu yksinhuoltajien lapsia, vaan yhtäläillä kaikille joukkueen pojille miehen mallin nähtiin olevan avuksi. Jos perheessä on mies, pojalla on paremmat mahdollisuudet selviytyä. Mikäli isää ei ole, on läheisten miesten tuki erityisen tärkeää (Cacciatore, R. Koiso-Kanttila, S. 2008: 117, ks. myös Lämsä 115).

Haastatteluissa mainittiin monen lapsen kohdalla maahanmuuttotaustaisuutta (5/11), lapsella oli joko maahanmuuttajaperhe tai lapsi oli toisen polven maahanmuuttaja. Ongelmia näytti tuottavan lapsen näkökulmasta monikulttuurisuus, sillä lapsella oli mahdollisesti hyvin erilainen kulttuuri toisessa kodissa. Kulttuurin sidottua saattoi olla myös se, että muutaman pojan kohdalla isän poistuttua elämästä, myös läheisverkostot katosivat ja näin ollen oltiin huolissaan lapsen miespuolisista kontakteista. Muita maahanmuuttajataustaisuudesta tai monikulttuurisuudesta johtuvia riskejä ei mainittu. Monet perheistä tosin olivat vähävaraisia, mikä saattoi johtua maahanmuuttajaperheiden huonommassa sosioekonomisesta asemasta.

Ilmeni, että todella moni vanhempi/vanhemmat olivat hyvinkin yksin lapsen kanssa, jolloin lapsen suhde kasvattajaan oli tarpeellinen ihmissuhde aikuiseen ja se toi ylimääräisen silmä- ja käsiparin lapsen elämään. Tiiviitä ja laajoja sukulaisyhteyksiä ei nähty olevan kukaan lapsella elämässään. Ei kai ihme, että kasvattajasta nähtiin olevan siis apua lapselle. Valmentajat nähdään Suomessakin yhteiskunnallisesti kasvattajina, mutta näin pitkäkestoinen tuki lapsen elämään on kuitenkin harvinainen. Pitkäaikaiset kasvatus- ja ohjaussuhteet voivat olla oppilaille hyvin merkittäviä. Ihminen, joka omalla esikuvallaan ja kiinnostuksellaan oppilasta kohtaan voi jättää lapseen koskettavan jäljen. (Pulkkinen, L. 2002:234) Toiminnan pitkäkestoisuus sekä kasvattajan pysyminen lasten rinnalla aina täysi-ikäisyyteen nähtiin merkittävänä.

Lastentarhanopettajat arvelivat, että osalla lapsista, joita he halusivat osaksi joukkuetta, tulee esiintyvän tulevaisuudessa ongelmia koulussa, minkä vuoksi lasten koulutielle toivottiin tukea. Kasvattajan ja erityisopettajan näkemysten osalta lapsilla todettiin esiintyneen ongelmia koulussa, ei kuitenkaan kaikilla lapsilla. Myös erityisopetuksen ryhmään kuuluvien poikien osuus oli suuri (5/11), mikä osaltaan saattoi kertoa myös koulusopeutumattomuudesta. Tämä ei sinänsä poikkea tutkimuksista, joissa köyhempien perheiden lapsilla olisi todettu enemmän koulukielteisyyttä kuin hyvin toimeentulevien perheiden lapsilla (Cacciatore, R. Koiso-Kanttila, S. 2008:118). Toisaalta kouluun sopeutumattomuus liitettiin aineistossa eniten lapsien vilkkauteen ja aktiivisuuteen sekä paikalla pysymisen vaikeuteen.

Suurinta osaa lapsista (9/11) kuvailtiin aktiivisina ja liikkuvina lapsina, joilla korostettiin itsehillinnän opettelemisen tärkeyttä. Kahta lasta kuvailtiin vetäytyvinä ja mainittiin, että heitä on pitänyt yrittää kannustaa erityisesti mukaan ohjattuun toimintaan; sekä spontaaneihin leikkeihin että lajiharjoituksiin. Ongelmia ja haasteita nähtiin lähes poikkeuksetta vertaissuhteissa kaikilla valituilla lapsilla. Lapset riitaantuivat ja riitoja selviteltiin paljon, mutta kasvattajan mukaan lapset kuitenkin kutsuivat toisiaan leikkeihin ja omaan koteihinsa vierailmaan. Ystäviä näytti kaikilla lapsilla olevan edes jokunen. Monilla lapsilla esiintyi kuitenkin aggressiivista käytöstä tai vähintään paljon konflikteja vertaissuhteissa. Itsehillinnän opettelu merkitystä korostettiin kaikissa haastatteluissa. Riitatilanteissa lapsien nähtiin tarvitsevan uusia keinoja niiden ratkaisemiseen. Muutaman pojan aggressiivisesta käytöksestä kasvattajal-

la oli suurempi huoli. Sosiaalisessa auttamistyössä parannetaan sisäisiä toimintaedellytyksiä. Väkivallalla vastanneille yksilöille tulisikin opettaa uusia väkivallattomia ratkaisuvälineitä konfliktitilanteisiin (Särkelä, A. 2001:26). Kasvattaja kertoi, että uusien ratkaisumallien opettelu on lähes päivittäistä.

Koulussa tarvittaisiin kykyä pitää puoliaan ja vastustaa painostusta sekä lujaa luonnetta ryhmätilanteissa (Cacciatore, R. ym. 2008:124). Toisella vetäytyvällä lapsella erityislastentarhanopettaja mainitsi olevan vaikeuksia mennä mukaan toisten kanssa leikkimään ja hän myös pelkäsi, että poikaa voidaan alkaa alistamaan muiden aktiivisten ja paikkansa ottavien poikien toimesta. Kasvattaja kertoi kiusaamisesta tapahtuneen, vaikka Icehearts-joukkueen toiminnassa kiusaamiseen puututaan hanakasti ja lapsia opetetaan kertomaan aikuiselle aina kiusaamisen ilmetessä. Suljettujen pienryhmien kokoamisohjeissa mainitaan, että tulisi pitää huoli siitä, ettei ryhmään valikoituisi niin dominoivia lapsia, että he voivat manipuloida muut epäsosiaaliseen toimintaan. Kokoamisohjeiden mukaan vilkkaille ja vetäytyville lapsille tulisi olla eri ryhmät. (Bouhlal, S. 2006:48)

Kasvattaja kuvasi myös lapsilla ilmenneen käyttäytymistä, missä toisten väärin tekeminen huomattiin ja siitä joko kerrottiin tai väärintekijää ojennettiin itse, vaikka omaa väärää käytöstä ei välttämättä tunnustettu. Lapset oikeuttivat väkivallan käyttöönsä sillä, että joku toinen oli tehnyt väärin. Lastentarhanopettaja kertoi, että lasten toiminnassa ei näkynyt riittävästi empatiaa. Aikuisuhteissa lapsia kuvattiin uhmakkaina, mutta he tottelivat, varsinkin aikuisia, jotka he jo tunsivat. Tietyillä lapsilla saattoivat tunteet kuohua niin yli, he eivät kuunnelleet ketään, ennen kuin saivat rauhoittua. Ylikierroksilla olevaa poikaa tulisikin rauhoitella rauhallisella läsnäololla ja lapsille pitäisi opettaa jännitteiden sietämistä siten, että he lopulta saavuttaisivat itsehillinnän portaan (Cacciatore, R. ym. 2008:149).

Huonoa itsetuntoa kuvasi lastentarhanopettajien mukaan onnistumisen kokemusten puute ja toisen lastentarhanopettajan mukaan osa lapsista saattoi pelätä epäonnistumista esimerkiksi liikunnallisissa suorituksissa. Icehearts-joukkueen toivottiin tuovan onnistumisen kokemuksia lapsille. Kasvattaja ei ollut huomannut kenelläkään olevan erityisen huonoa kuvaa itsestään ja itsestään huonona puhuminen oli hänen mukaansa myös jollain lapsella huomion hakemista. Kasvattaja toisaalta uskoi, että heidän toiminnassaan lapset saavat leikkiä ja liikkua paljon ja vapaassa toiminnassa epäonnistumisen pelot eivät välttämättä näyttäyty samalla tavalla kuin esimerkiksi lasten toimintaympäristöissä missä sääntöjä ja rajoituksia on paljon. Toisaalta, kasvattaja kuitenkin kertoi, etteivät vetäytyvät lapset ole osallistuneet lajiharjoituksiin. Toinen oli ilmoittanut jo toiminnan alussa, haluavansa olla joukkueen huoltaja; tämä voisi olla yhteydessä lastentarhanopettajan ajatukseen siitä, että lapsella saattaa esiintyä pelkoa liikunnassa epäonnistumisessa, minkä hän koki liittyvän huonoon itsetuntoon.

Harrastamisen sekä iltapäivätoiminnan tärkeyttä korostettiin. Perheille, joiden lapsilla ei ollut harrastuksia vielä kodin kautta hankittu tai joissa vanhemmat eivät arvostaneet harrastuksen ja liikunnan merkitystä päätettiin ehdottaa. Koulun erityisopettajan mukaan hänen oppilaalleen taas ei olisi soveltunut tavallinen iltapäiväkerhotoiminta, jossa lapselta olisi vaadittu liikaa paikallaan olemista. Icehearts tarjosi erilaisen mahdollisuuden, missä lapsi voisi opetella urheilun kautta hillitsemään itseään sekä purkamaan energisyyttä. Lapsia, jotka pystyivät toimimaan isoissa ryhmissä ja pärjäävät monen lapsen joukossa, ei oltu ehdotettu Icehearts-toimintaan.

Perussääntönä on, että jos lapsi hoitaa tasonsa mukaan koulunsa, hänellä on kavereita, nukkuu ja syö hyvin sekä on iloinen ja ajoittain nauravainen, niin silloin asiat ovat riittävän hyvin kunnossa. Hyvä mielenterveys tarvitsee sen, ettei lapsella ole jatkuvasti ongelmia ja häiriöitä elämässään. (Cacciatore, R., Koiso-Kanttila, S. 2008: 294) Icehearts-joukkueeseen ei oltu ehdotettu lapsia, joilla tulkittiin olevan riittävästi voimavaroja selviytymiseen ilman räätälöityä tukea. Kolikon käänköpuolena olivat toisaalta liian haastavat lapset, joilla olisi ollut liian paljon kuormittavia tekijöitä elämässä tai jotka tarvitsivat jatkuvaa valvontaa sekä henkilökohtaista avustusta toimintaan. Icehearts-toiminnan todettiin olevan jopa liian haastavaa lapsille, jotka ovat ”liian kipeitä” tai jotka eivät kyenneet toimimaan lainkaan ryhmässä.

Kasvattaja oli painottanut myös lajiharrastamisen merkitystä ja toivoi joukkueeseen lapsia, jotka olisivat kykeneviä ja innostettavissa olevia. Icehearts-toimintaan ei haluttu sysätä lapsia, joille se ei olisi heidän etunsa mukaista. Myös kasvattajan näkökulma otettiin huomioon. Kasvattajan ollessa yksin useamman lapsen kanssa, ei olisi haastateltavien mukaan ollut tarkoituksenmukaista valita joukkueeseen lapsia jotka olisivat vieneet kasvattajan kaiken huomion. Muiden lasten olisi nähty myös kärsivän tilanteesta, jossa yksi lapsi olisi vienyt kasvattajan kaiken huomion. Kasvattaja kertoi olleensa tyytyväinen siihen, että hän pääsi vaikuttamaan lasten valintaan ja kertoi toiminnan aloituksen koulun alkaessa olleen helpompi kuin muilla kasvattajilla.

12 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen perustehtävä on esittää luotettavaa informaatiota todellisuudesta. Luotettavuutta voidaan tarkastella siten, että tuotettu tieto on perusteltu kriittisesti. Siihen miten informaatio on tuotettu, liittyy ammattieettiset kysymykset. (Pietarinen, J. 1998:6) Eettiset kysymykset liittyvät voimakkaasti tukijan rooliin. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan, eettisesti toimiva tutkija noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä. Tarkkuutta tulisi noudattaa tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tulosten arvioimisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002: 3, ks. myös 2012:8) Tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta luotettavuuden saavuttamiseksi oli tarpeen.

Haastattelututkimuksessa pitäisi kertoa kuinka ja missä ja miten haastattelut on tehty. Samoin raportoinnissa tulisi ilmetä, kuinka paljon haastatteluihin on käytetty aikaa, sekä mahdolliset häiriötekijät, että tutkijan oma itsearviointi haastattelutilanteesta. (Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P.1997:227) Haastatteluaineisto on luotettava, silloin jos se on laadukas ja aineiston laatua parantaa, jos litteroinnit tehdään pian haastattelujen jälkeen. (Hurme, S. ym. 2008:185) Opinnäytetyö tutkimuksessa on tarkoin kuvattu, mitä menetelmiä aineiston keruussa ja analyysissä on käytetty ja valinnat on pyritty perustelemaan. Täysin aukoton tutkielman toteutuksen kuvaus ei tosin ole. Luotettavuuden saavuttamiseksi on kuitenkin pyritty noudattamaan ohjeita, esimerkiksi tallenteet litteroitiin pian aineiston keruun jälkeen. Näin pyrittiin varmistamaan, että motivaatio nauhojen purkamiseen säilyi.

Yhden tallenteen toimimattomuus oli harmillinen takaisku tutkielman tekemisessä. Haastattelutavat hyväksyivät auki kirjoitetun haastattelun ja mainitsivat sen olevan kunnossa, mikä teki aineistosta luotettavan, mutta litteroinnin mahdollisuus olisi ollut tutkielman kannalta mielekkäämpi. Suorat sitaattit olisivat tuoneet sävyjä tuloksiin ja ne olisivat lisänneet tulosten autenttisuutta. Vaikka haastattelun ydinasiat saatiinkin napattua, ulkomuistista kirjoitettu tiivistelmä kätkee alkuperäiset ilmaukset ja sanavalinnat. Taltiointi olisi myös ollut luotettavampi kuin muisti ja vaikka haastateltavat vahvistivat aineiston oikeellisuuden ja tekivät muutamia korjauksia, he eivät täydentäneet haastatteluaineistoa. On mahdollista, että jotain huomion arvoista on myös jäänyt pois.

Mielenkiinto työtä kohtaan tukee onnistumista ja luotettavuutta. Tutkimus vaatii älyllistä kiinnostusta aiheeseen ja tunnollisuutta paneutua alaansa, niin että hankittu ja välitetty informaatio olisi mahdollisimman luotettavaa (Pietarinen, J. 1998:7). Oma motivaatio työhön oli suuri, sillä ennalta ehkäisevä näkökulma lastensuojelutyöhön on kiehtova. Lisäksi Icehearts-mallin tunteminen ja sen arvostaminen edesauttoivat työhön uppoutumista. Halu ja kiinnostus oppia sekä kerätä uutta tietoa pelastivat esimerkiksi haastatteluaineiston, joka oli vaarassa turmeltua tallenteen toimimattomuudesta johtuen. Intensiivinen kuunteleminen ja läsnäolo haastattelutilanteessa tukivat muistia hyvin ja helpottivat haastattelun auki kirjoittamista.

Työelämän ja aiheen tuntemus tuottivat ajatustasolla tulosten ennakointia. Itseään piti muistuttaa, että oli aiheellista varoa ja havaita omia ennako-oletuksia, sillä tieteen tulisi olla objektiivista sekä arvovapaata. Tutkimukseen kuuluu kuitenkin etukäteisratkaisuja sekä uskomuksiin perustuvia valintoja. Valintoja saatetaan tehdä esimerkiksi jo kysymysten asettelussa, eikä niiltä voi täysin välttyä. Tieteellisessä tutkimuksessa pitää kuitenkin olla tietoinen tehdyistä valinnoista ja ne on perusteltava. Arvovapaus tarkoittaa taas sitä, ettei tutkimuksen tilaajan, rahoittajan tai tutkijan pyrkimys vaikuta lopputuloksiin. (Varto, J. 2005)

Objektiivisuus asettikin haasteita, sillä jokaisella ihmisellä on oma kokemusmaailma ja arvot, minkä kautta omaa työtään peilaa. Opinnäytetyö prosessissa oli tärkeää, että tunnistettiin omia ennako-oletuksia ja odotuksia. Niistä tietoisesti tuleminen kavensi niiden vaikutusta. Näin ollen johdattelulta ja totuuden vääristämiseltä vältyttiin. Lisäksi tiedolle, mitä ei ollut osattu odottaa, annettiin yhtä lailla arvoa ja tutkimusasetelmaa muutettiin tarpeen vaatiessa. Tutkijan onkin otettava haastateltavan kokemus totuutena, riippumatta sen sisällöstä (Perttula, J. 1996:90). Jokaisen haastateltavan ajatukset ovat olleet yhtä arvokkaita. Haastateltavat saivat kertoa mahdollisimman paljon itse omista kokemuksistaan. Haastateltavien näkemyksiä ei kyseenalaistettu, eikä niitä ole arvioitu oikeina tai väärinä.

Anonyymius on yksi eettinen näkökohta. Opinnäytetyö on tehty niin, etteivät valitut lapset, haastatellut verkostot tai joukkue olisi siitä tunnistettavissa. Tutkijan on saatava tutkimukseen osallistuneelta lupa sellaisen tiedon kuvaamiseen, josta hän voi olla tunnistettavissa (Perttula, J. 1996:95). Raportoinnissa piti erityisesti kiinnittää huomiota anonymiteettiin, jotta oli mahdollista suojella joukkueen lasten, heidän vanhempiansa sekä ammattilaisten henkilöllisyyttä. Tämä sen vuoksi, että tieteelliseltä tutkimukselta voi edellyttää, että se tuottaa korkealaatuista ja täsmällistä tutkimustietoa, mutta samalla sen tekeminen ei saa loukata tutkittavien ihmisten yksityisyyden suojaa (Kuula, A. 2006:15).

Turhan paljastavaa tietoa piti karsia, mikä osoittautui vaikeammaksi, kuin olisi voinut kuvitella. Lasten kuvauksissa täytyi noudattaa hienotunteisuutta niin, ettei kuvauksia koettaisi esimerkiksi leimaavina. Eettisesti piti pohtia, mitä on tarkoituksenmukaista ilmaista raportoinnissa. Hyvä keino tähän oli asettua esimerkiksi jonkun asianomaisen saappaisiin ja lukea raportointia heidän näkökulmastaan käsin. Omalle tekstille kuitenkin sokaistuu ja tarvittiin ennen julkaisua lukijoita, jotka huomauttivat ja puuttuivat raportoinnissa mahdolliseen paljastavan tiedon tai vahvojen kuvausten julkaisemiseen.

Opinnäytetyön otos kattoi vain neljä haastateltavaa. Tutkimuskysymyksiin saatiin kuitenkin vastauksia. Aineiston koon riittämisen yhdeksi kriteeriksi määritellään saturaatio, eli aineiston kylläntyminen. Tällöin uudet haastattelut eivät tuota enää lisää tietoa tutkimusongelman kannalta. (Eskola, J. Suoranta, J. 2008:62) Näinkin pienessä otoksessa tietyt teemat toistuivat ja moneen kysymykseen ammattilaiset vastasivat samalla tavoin. Aineistoa olisi tosin voitu monipuolistaa eri näkökulmilla, jos opinnäytetyötä olisi haluttu laajentaa.

Aineiston analyysiä olisi voitu myös syventää, toisin sanoen haastatteluaineistoja olisi voitu tulkita enemmän. Esimerkiksi haastateltavien kielenilmaisusta olisi voitu etsiä syvempiä merkityksiä tai omaa roolia haastattelijana olisi voitu arvioida, kuten Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara esittävät. Heidän mukaansa tulosanalyysin kannalta olisi merkittävää pohtia haastateltavien kielenilmaisuja sekä omien kysymysasettelujen merkitystä tulosanalyysin kannalta. Lisäksi olisi pohdittava ja arvioitava, miten hyvin tutkittavia on ymmärretty. (Hirsjärvi, S. ym.

1997:224) Opinnäytetyö rajattiin kuitenkin tietoisesti näin, sillä haluttiin välttää aineiston paisumista liian laajaksi. Tutkimuskysymyksiin kuitenkin pystyttiin näinkin pienellä otannalla ja tehdyllä analyysillä vastaamaan.

Läpi opinnäytetyöprosessin, näitä edellä mainittuja eettisiä kysymyksiä pohdittiin ja pyrittiin toteuttamaan eettistä hyvää käytäntöä. Etiikkaa ei säännöistä ja ohjeista huolimatta tulisi ymmärtää vain mekaanisina sääntöinä, joita noudattamalla eettiset ongelmat ratkeaisivat. Oleellista olisi, että tutkijoilla on hyvät valmiudet pohtia eettisiä kysymyksiä sekä osallistua eettiseen keskusteluun yhteiskunnassa. (Pirttilä, T. 2008:65) Aiheellista on oivaltaa, että eettiset ongelmat ovat läsnä kaikkialla elämässä, niin myös tutkimuksessa. Ongelmia ei ole tarkoitus ratkaista vain ulkopuolisten asiantuntijoiden avulla, vaan jokaisen olisi otettava itse kantaa. (Pihlström, S. 2008:33) Sääntöjen noudattamisen lisäksi tutkielmaa tehtäessä pyrittiin ennen kaikkea itsekritiikkiin.

13 Pohdinta

Syrjäytyminen, erityisesti nuorten kohdalla on ollut näkyvä aihe mediassa 2010- luvulla. Aiheen ajankohtaisuutta on lisännyt presidentti Sauli Niinistön kokoama nuorten syrjäytymistä pohtiva asiantuntijaryhmä. Vuonna 2012 käynnistettiin myös *Nuorten hyväksi* -kampanja sekä lasten ja nuorten hyväksi tehtävä työ on saanut paljon tunnustusta, erityisesti presidentin toimesta. (Suomen tasavallan presidentti. 2012) Tiedostusvälineistä puhutaan paljon nuorten hyväksi tehtävästä työstä ja syrjäytymisen ehkäisyn merkityksestä. Puheenaihetta on voinut seurata useasta näkökulmasta käsin; yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan. Yhteiskunnalle jokainen syrjäytynyt maksaa maltaita ja suurien ikäluokkien poistuessa kaikkia tarvittaisiin työmarkkinoille. Yksilölle on kohtalokasta elää marginaalissa ja huono-osaisuuden on todettu kasaantuvan myös ylisukupolvisesti.

Kirvonnut valtakunnallinen keskustelu voi ilmentää myös polarisoitumista; jaot ja erot ovat laajentunut osa suomalaista yhteiskuntaa. Yhteiskunnalliset jaot ovat kärjistyneet ja vaikka keskimääräisesti suomalaiset voivat hyvin, kaikkien kohdalla näin ei ole. Jaosta voi kertoa tuloerojen kasvu; kun kaikkein suurituloisimmat ovat kasvattaneet pottiaan, tarkoittaa se, ääripäiden loittonemista toisistaan. Pienituloisten ja suurituloisten hyvinvoinnin jakautuminen on syventynyt. Todetaan myös, että tuloerot vaihtelevat voimakkaasti myös postinumeroiden välillä ja erojakin löytyy eri paikkakuntien väliltä. (Hänninen, S. Palola, E. 2010:7) Kaupunkien sisällä on myös vaihtuvuutta tuloeroissa, esimerkiksi Helsingissä kaupunginosien välillä, on todettu voimakasta hyvinvoinnin eriytymistä (Helsingin kaupunki. 2009: 6- 7).

Opinnäytetyö ei tutkinut asuinalue tai ympäristötekijöitä syrjäytymisen riskeistä käsin. Aineistosta kuitenkin ilmeni, että alueella, jolle Icehearts-joukkue perustettiin, oli monista lapsista noussut huoli. Kartoitus huolta aiheuttaneista pojista tuotti listan, jossa oli alueen esikou-

luikäisistä noin 50 nimeä. Kartoitus tehtiin yhdestä ikäluokasta ja yksi Icehearts-joukkue, lopullisessa parinkymmenen pojan muodossaan, kattaa lopulta jopa kolmesta ikäluokasta poikia. Nimilistan alkuperäinen suuruus voisi antaa viitteitä sille, kuinka suuri alueellinen tarve on ollut sekä sille, miten yhden joukkueen on mahdotonta vastata koko tarpeeseen. Monet lapset jäävät edelleen vaille kaipaamaansa tukea ja eniten huomiota herättävät vievät valokeilan. Kaikkia tahoja todella tarvittaisiin talkoisiin.

Opinnäytetyö tarkastelee syrjäytymisen riskejä, mutta jättää katveeseen ne yhteiskunnalliset reunaehdot sekä rakenteet, mitkä yksilöitä syrjäyttävät. Tästä huolimatta, mielenkiintoisena näyttäytyi koulun merkitys lapselle. Koululle annettiin sekä teorialähteistä, että aineistosta käsin jalansijaa. Koulupudokkaiden todettiin olevan vaarassa syrjäytyä ja koulun keskeyttämisen todettiin usein olevan seurausta onnistumisen kokemusten puutteesta, koulussa viihtymättömyydestä ja koulumotivaatiosta. (Luvut 3, 3.3) Haastateltavien mukaan valittujen lasten elämää varjosti uhka koulussa pärjäämättömyydelle. Lasten, joista oli esiintynyt huoli koulunkäynnin suhteen, vaikeudet liitettiin koulusopeutumattomuuteen, erityisesti vilkkaiden lasten kohdalla. Olisi ollut mielenkiintoista myös tutkia koulun roolia syrjäyttäjänä.

Erityisopetuksen lisääntyminen kertoo lähteiden mukaan suomalaisen koulujärjestelmän kehittyneisyydestä ja varsinkin osa-aikainen erityisopetus on lisääntynyt voimakkaasti. (Myllyniemi, S. 2008:24) Erityisopetuksen lisääntyminen on merkittävää, sillä oppimisvaikeuksien yhteys syrjäytymiskehitykseen todettiin teorialähteissä. Kuitenkin teoreettiset lähteet ja opinnäytetyöni aineisto nostivat merkitykselliseksi myös lasten vapaa-ajan ja harrastuneisuuden. (Luvut 4.2, 3.3) Lisäksi lapset viettävät paljon aikaa yksin, esimerkiksi valvomattomat iltapäivät ilmensivät kerhotoiminnan sekä aikuisen läsnäolon tarpeellisuutta. Liikkumista korostettiin varsinkin aktiivisille lapsille, sekä niille, jotka tarvitsivat liikkumiseen kannustusta. Koulupäivän perusteellisen rakennemuutoksen mahdollisuutta olisi ehkä hyvä yhteiskunnallisesti tutkia, voisiko erilaiset koulupäivät vähentää myös erityisopetuksen tarvetta?

Opinnäytetyön näkökulma perustui vain kasvatustieteen ammattilaisten näkemyksiin lasten tuen tarpeista. Tutkielma ei tarkastele lasten perhe-elämää tai mitkä mahdolliset tekijät aiheuttavat lasten elämässä turvallisuutta tai turvattomuutta. Lasten syrjäytymisen riskejä voitaisiin eritellä paremmin, jos tiedettäisiin millainen on lapsen todellinen elinympäristö. Vanhempien haastatteluilla olisi mahdollisesti saatu opinnäytetyö tutkimukseen laajempi triangulaatio, eli lasten elämää olisi voitu tarkastella useammasta näkökulmasta käsin. Myös lapsen oma kokemus itsestään sekä elämästään jää tarkastelun ulkopuolelle. Lasten elämästä kerrottiin vain vähän, kuten jos perheen arjessa esiintyy järjestymättömyyttä tai jos vanhemmalla on esiintynyt jaksamattomuutta. Se mitä nämä todellisuudessa tarkoittavat, jäävät piiloon tämän tutkielman valossa.

Sosiaalitoimen puuttuminen verkostona ei näyttäytynyt tämän tutkielman valossa välttämättömäksi, sillä vaikuttaisi siltä, että tuen tarpeessa olevia lapsia löydettiin käytetylläkin verkostolla. Mielenkiintoisena näyttäytyi kuitenkin haastateltavien eriävät mielipiteet sosiaalitoimen prosessiin osallistumisen merkityksestä. Lastentarhanopettajien korostaessa päivähoiton yhteistyön tärkeyttä, he uskoivat verkoston laajentamisen vaikeuttavan joukkueen koon-tia. Kasvattaja ja erityislastentarhanopettaja taas näkivät, että sosiaalitoimen tai tarkemmin lastensuojelun, kontakteista olisi voinut olla hyötyä prosessissa. Lastentarhanopettajat osasi-vat kuitenkin perustella päivähoiton verkoston vahvuuksia, mitkä saivat tukea myös teoriatie-dosta sekä haastatellulta kasvattajalta. Teorialähteet toisaalta totesivat moniammatilliselle työlle olevan monenlaisia esteitä, sillä hallintojen väliset raja-aidat ovat vahvat. Opinnäyte-työ ei kerro, mutta olisiko lastentarhanopettajien vahva kannanotto voinut kertoa myös näistä vahvoista raja-aidoista, joiden todetaan olevan esteenä poikkihallinnolliselle yhteistyölle?

Ehkä olisi hyvä pohtia tarkasti, miksi juuri tietyt verkostot nähdään keskeisinä? Opinnäytetyö olisi voinut antaa kattavamman tuloksen, jos sosiaalitoimesta olisi tullut ehdotuksia ja olisi päästy kuulemaan heidän näkemyksensä omista vahvuuksistaan verkostona. Olisi ollut kiinnostavaa tietää, millaisia lapsia he olisivat ehdottaneet ja josko lasten kirjo olisi ollut erilainen. Nyt joukkueeseen oli koottu eniten aktiivisia lapsia, joiden käytökseen oli jouduttu puuttu-maan. Myös erityisopettaja koulussa oli mieltänyt, että joukkueeseen voi ehdottaa lapsia, joilla on ”lyhyt pinna”. Tämä voi toisaalta viestiä sitä, että haastateltavat mielsivät urheilun keinoista olevan erityistä apua niille lapsille, joiden tarvitsee kehittää itsehillintäänsä.

Sisään kääntyneet lapset voivat olla vaikeita havaita ryhmässä, silloin jos he eivät oireile nä-kyvästi. Ulospäin oireileva lapsi on helpommin huomioitavissa. Icehearts-joukkueen koonnista saatu tieto osoitti, että kolikon molempia puolia oli pyritty tarkastelemaan; joukkueessa oli paikkoja myös vetäytyville lapsille. Listalta oli karsittu lapsia, joilla tuki oli jo muuta kautta riittävä sekä lapsia, joilla tuen tarve oli liian suuri toiminnan mahdollisuuksiin nähden. Lisäksi oli karsittu lapsia, joilla oli riittävät voimavarat selviytyä, tuen tarpeesta huolimatta. Vaikut-taisi siltä, että Icehearts-joukkueeseen on pyritty valitsemaan *väliin putoavia lapsia*, joita voidaan auttaa Icehearts-toiminnan keinoilla.

Kahdesta vetäytyvästä pojasta toisesta kasvattaja mainitsi, että tämän kohdalla kiusaamista oli esiintynyt ja pojan äitikin oli halunnut siihen puuttua. Näin ollen erityislastentarhanopet-tajan esittämä huoli alistaja- alistettu asetelmasta oli ollut osuva. Kasvattaja kertoi riitojen selvittelyn tapahtuvan joukkueen toiminnan aikana ja kiusaamiseen puututaan. Kerta sulje-tussa pienryhmätoiminnassa saatetaan kuitenkin erotella aktiiviset ja vetäytyvät lapset eri ryhmiin (Bouhlal, S. 2006:48), mutta oppivatko lapset uusia orientoitumisen tapoja, jos tilan-teita vältellään? Toisaalta kiusattuna oleminen voi olla lapselle sietämätöntä. Kiusaamisen merkitystä lapsen elämään ja syrjäytymisen riskeihin tutkielma ei perehtynyt, sillä se ei nos-

tanut päätään aineistosta. Tilanne olisi saattanut näyttäytyä toisenlaisena, jos olisi käsitelty vanhempia lapsia.

Aineisto antoi viitteitä siitä, että lapsilla ei ollut näkynyt samanlaisia oireita Icehearts-toiminnassa, kuin esimerkiksi koulussa tai päivähoitossa. Itsetuntoon ja identiteettiin liittyvissä vastauksissa oli haastateltavien välillä eniten eroa, sillä muiden nähdessä edes joitain viitteitä kielteisestä identiteetistä, kasvattaja ei niitä ollut erityisesti havainnut. Kasvattaja kertoi sääntöjen vähyden ja lasten viihtymisen toiminnassa olevan mahdollinen syy, miksi lapset eivät vaikuttaneet kärsivän huonosta itsetunnosta. Olisiko toisaalta mahdollista, että eri ammattilaiset tunnistavat identiteettiin liittyviä ongelmia eri tavalla? Esimerkiksi kasvattaja ja lastentarhanopettaja kuitenkin kuvasivat lapsia samalla tavalla, mutta toinen vain näki ongelmien liittyvän vahvasti myös itsetuntoon ja identiteettiin.

Aineistossa lasten ehdottamista ja valitsemista perusteltiin monipuolisesti kaikkien haastateltavien osalta. Vaikutti siltä, ettei samaan sakkiiin oltu sullottu vaan kasaa poikia, joista oli noussut huoli, vaan lasten elämää oli tarkasteltu monelta kannalta. Tukimuodon erityisyys ja sen mahdollisuudet näyttivät olevan haastateltavilla hyvin tiedossa. Katseet eivät kohdistuneet vain lapsen elämässä oleviin riskitekijöihin, vaan haastateltavat perustelivat, miksi näkevät juuri tämän tukimuodon lasta hyödyttävänä. Iceheartsin avulla lapsilla nähtiin olevan esimerkiksi mahdollisuus oppia uusia toimintamalleja ja orientoitumisen keinoja. Opinnäyte-työ ei keskittynyt Icehearts-joukkueen toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseen. Aineistoa tulkiten vaikutti kuitenkin siltä, että Icehearts-toiminta paikkaisi lasten elämästä puuttuvia suojakilpiä. Tätä arviota toiminnan vaikuttavuudesta tukee myös muut Icehearts-toiminnasta tehdyt tutkielmat. (Katso esim. Åstrand, R. 2007, Vartiamäki, T. 2008, Aronniemi, ym. 2007)

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä, että oli tärkeää kun kasvattaja oli mukana kokoomassa joukkuetta jo alusta lähtien. Lähdekirjallisuuden mukaan syrjäytymisen ketjun todettiin alkavan jo varhain ja sen merkit ovat nähtävissä jo varhaislapsuudessa. (Luku 6) Syrjäytymisen riskit kuitenkin kietoutuvat yhteen, samanlaiset merkit saattavat ilmentää eri haasteita ja ongelmia. Tutkielman valossa kenelläkään lapsella ei ollut täysin samanlaisia ongelmia tai riskitekijöitä elämässään, mutta tietyt kriteerit täyttyivät monien lapsien kohdalla. Yksi yksittäinen tekijä ei ollut kenenkään lapsen kohdalla ainoa kriteeri joukkueeseen pääsemiseksi. Valituilta lapsilta löytyi näitä merkkejä, jotka viestivät syrjäytymisvaaran mahdollisuudesta jo lapsuudessa. Näin ollen Icehearts tarjoaa tukeaan jo varhain, mikä vahvistaa toiminnan vaikuttamisen mahdollisuuksia. Toivottavasti he ehtivät ajoissa. Jatkotutkimus ehdotuksena voisi olla tämän kyseisen joukkueen vaikuttavuuden tutkiminen ja mahdollisuuksien mukaan, vaikuttavuuden vertaaminen muihin eri tavalla koottuihin joukkueisiin.

Lähteet

- Aaltonen M. 2011. Koulupudokkuus ja työttömyys vahvasti yhteydessä rikollisuuteen. Oikeusministeriö. Rikoksantorjuntaneuvosto. Haaste-verkkolehti 1/2011. Viitattu 30.1.2013. Saatavissa:
<http://www.haaste.om.fi/text/Etusivu/Lehtiarkisto/Haasteet2011/Haaste12011/1290610407884>
- Alitolppa-Niintamo, A. 2008. Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiainvaltuutetun vuosikirja. Helsinki. Yliopistopaino
- Aronniemi, M, Levola, J. 2007. Me emme puutu - Me puutumme. Tutkimus sosiaalisen urheiluseura Iceheartsin vaikutuksista lapsiin ja perheisiin. Viitattu 12.2.2013 Saatavissa:
<http://www.icehearts.fi/materiaalisalkku/Opinnaytetyo+Icehearts.pdf>
- Bouhlal, S. Heinonen, T., Sulaoja, T. 2006. Varhaisen puuttumisen malli. Vaajakoski: Kirjastudio
- Cacciatore, R. Koiso-Kanttila, S. 2008. Pelastakaa pojat. Minerva-kustannus. Gummerruspaino. Jyväskylä
- Heinämäki, L. 2007 Varhaistatukea koulun arkeen - työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes ja Opetusministeriö. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino oy. Vaajakoski.
- Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2008. Tutkimus-Haastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tammi
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää- varhainen puuttuminen koulussa. Juva: ps kustannus.
- Hyvärinen, S. 2011. Mahdollisuuksia tasa-arvoon. Perhetaustan merkitys toisen polven maahanmuuttajien yhteiskunnallisen menestyksen mahdollisuuksiin Suomessa. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteiden pro gradu tutkielma. Viitattu 30.1.2013 Saatavissa
<http://sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2012/10/Pro-gradu-Hyvarinen1.pdf>
- Hänninen, S., Palola, E., Kaivonurmi, M. 2010. Mikä meitä jakaa- sosiaalipoliittikkaa kilpailuvaltiossa. Viitattu 31.1.2013 Saatavissa
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80087/57a41f5a-82e5-42af-994d-1a848a200c35.pdf?sequence=1>
- Icehearts ry. 2013. Uutiset. Viitattu 31.1.2013 Saatavilla
<http://www.icehearts.fi/?sivu=uutiset>
- Järvinen, T. Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt -marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteitä. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja: Vallattomat marginaalit. Helsinki: Yliopistopaino oy
- Järventie, I. 1999. Syrjäytyvätkö lapset? Tutkimus 1990-luvun lsten perushoivasta, hyvinvoinnista ja lastensuojelupalveluiden käytöstä. Helsinki: Edita Oy
- Järventie, Sauli. 2001. Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY

Järvinen, T. Jahnukainen, M. 2008. Koulutus, Polarisaatio ja tasa-arvo - huono- ja hyvä osaituminen perus- ja keskiasteen koulussa. Polaaarisoituva nuoruus. 2008. Nuorisotutkimusssverkosto. Helsinki: Hakapaino.

Järvinen, T. Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt -marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteitä. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja: Vallattomat marginaalit. Helsinki: Yliopistopaino oy

Kauppinen, T. Castaneda, A. 2012. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi - Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. Viitattu 30.1.2013 Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90907/THL_RAP2012_061_verkko.pdf?sequence=1

Keltikangas-Järvinen, L. 2006 Temperamentti ja koulumenestys. Juva: WSOY

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. Sosiaali ja terveysministeriön TUKEVA- hanke. Viitattu 30.1 2013 Saatavilla: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/99678721-328a-49f8-b1cb-495bf4215ff8>

Kortteinen, M. Elovainio, M. 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Myllyniemi, S. (Toim.) Viitattu 30.1.2013 http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf

Kuokkanen, T., Melin, H. Naumanen, T. Painilainen, T. 2011. Elämän suuntaviivat hukassa- tutkimus nuorten huono-osaisuudesta. Turku: Uniprint.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka- Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Viitattu 15.2.2013 Saatavilla: <http://www.vastapaino.fi/vp/images/tekstinaytteet/978-951-768-172-8.pdf>

Laine, Neitola. 2002 Suomen kasvatustieteellinen seura. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Painosalama oy

Laine, K. 2002. SYREENI, Suomen Akatemian tutkimusohjelma 2000–2003 Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa. Viitattu 30.1.2012 Saatavilla [www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/Tiedaamaiset/15.5\(1\).rtf](http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/Tiedaamaiset/15.5(1).rtf)

Linnankangas, R. Suikkanen A. 2004. Varhainen puuttuminen- mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Sosiaali ja terveysministeriön selvityksiä. Helsinki: Edita Prima oy.i

Lämsä, Anna-Liisa. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä- lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden väitöskirja. Viitattu 12.11.2012 Saatavissa <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290213/>

Moisio, P. 2010. Sosiaali- ja terveysmenojen rakenne ja kehitys. Suomalainen hyvinvointi 2010. THL. Viitattu 30.1.2013 Saatavissa <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>

Myllyniemi, S. 2008. Tilasto osio. Polaaarisoituva nuoruus. 2008. Nuorisotutkimusssverkosto. Helsinki: Hakapaino.

Myllärniemi, A. 2006. Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Socca. Viitattu 30.1.2013 Saatavissa http://www.socca.fi/files/76/Huostaanottojen_kriteerit_paakaupunkiseudulla.pdf

- Myrskylä, P. 2012. Hukassa. Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?. Elinkeinoelämän valtuuskunnan analyysi. viitattu 30.1.2013 Saatavissa <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>
- Mäkinen, T. 1993. Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden väitöskirjatutkimus.
- Niemi, R. 2006. Kuka pelkää kotiäitiä? Vääräyskirja. Helne, Laatu (toim.) Vammala: Vammalan kirjapaino oy.
- Nuorisotutkimusverkosto. 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Suurpää, L. (Toim.) Viitattu 30.1.2013 Saatavissa <http://www.ula.fi/assets/Public-files/Rapporter/Syrjytymistieto.pdf>
- Nurmi, J. 2011. Miksi nuori syrjäytyy?. Jyväskylän yliopisto: Katsaukset. Viitattu 30.1.2013 Saatavissa <https://www.jyu.fi/ytk/opiskelijavalinta/artikkelikokoelma-psyka/11%20Nurmi.pdf>
- Paananen, R. Ristikari, T., Merikukka, M. Rämö, A. Gissler, M. 2012 Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kansallinen syntymäkohortti 1987- tutkimusaineiston valossa. Viitattu 30.1.2013 Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf?sequence=1
- Perttula, Juha. 1996 Toimittajat Palmroth, Nurmi. Alttiiksi asettumisen etiikka. Jyväskylä: Kopi-Jyvä oy.
- Pietarinen, J. 1998. Tutkijan ammattietiikka. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 30.1.2013 Saatavissa http://www.lut.fi/fi/technologymanagement/industrial_management/thesis/writing/Documents/tutkijan_ammattietiikka_99.pdf
- Pihlström, S. 2008. Tutkimuksen etiikan filosofisia lähtökohtia. Etiikkaa monitieteisesti- Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopion yliopisto. Kuopio: Kopijyvä.
- Pirttilä, T. 2008. Tutkimuseettiset toimikunnat- toimintaa ohjaavat normit ja tutkimuseettinen pohdinta. Etiikkaa monitieteisesti- Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopion yliopisto. Kuopio: Kopijyvä.
- Pulkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: Ps- kustannus.
- Pölkki, Pirjo. 2001. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY
- Rikksentorjuntaneuvosto. 2012. Nuoret miehet ja väkivalta. Viitattu 31.1.2013 Saatavissa <http://www.vakivalta.rikksentorjunta.fi/49026.htm>
- Ruotsalainen, S. 2005. Yrjäytyminen- syrjäyttäminen. Helsinki: TA-tieto oy.
- Rusanen, E. 1995. Ongelmalapset päivähoitossa. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- SMT. 2003. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003- 2005. Viitattu 12.11.2012 saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3784.pdf
- Sisäasiainministeriö. 2008. Turvallinen elämä jokaiselle- sisäisen turvallisuuden ohjelma. Viitattu 31.1.2013 Saatavilla <http://www.intermin.fi/julkaisu/162008?docID=25020>

- Särkelä, Antti. 2001. Välittäminen ammattina- Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.
- Säävälä, M. 2012. Koti koulu ja maahan muuttaneet lapset - Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa. Helsinki: Väestöliitto.
- Tilus, Pirjo. ”Pelistä pois”- huolehtivan koulun haaste. Ps-kustannus. Juva 2004.
- Tuomi, Sarajärvi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus kirjapaino oy. Jyväskylä. 2006
- Turkka, I. Turkka, V. 2008. Icehearts - joukkue kasvun tukena. Juva: Ps- kustannus.
- Turkka, V. Icehearts pojat ja yhteisöllisyys. Ryhmätyölehti 4/2011.
- Turkka, V. 2012. Haastattelu. Mtv3- Huomenta Suomi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 12.11.2012. Saatavilla: http://193.167.122.14/Opari/lomakkeet/tukim_TENK_menettelyohjeet_2002.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 18.2.2013. Saatavilla: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio180113.pdf
- Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toimintakertomuksia. Edita Prima oy.
- Vartiamäki, T. Icehearts- esittelydiat. 2012
- Vartiamäki, T. 2008. Lasten kasvatuksellinen erityistuki alakoulussa - Icehearts toimintamalli. Viitattu 12.2.2013 Saatavissa: <http://www.icehearts.fi/materiaalisalkku/Icehearts-koulutyon%20toimintamalli,%20Opinnayte.pdf>
- Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toimintakertomuksia. Edita Prima oy.
- Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Viitattu 15.2.2013 saatavilla: http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf
- Åstrand, R. 2007. ”Mustakin ois voinu tulla joku huligaani jos mä en olis siihen sirkukseen juuttautunut” Harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä- tapaustutkimus Suvelan sirkuksesta ja Iceheartsista. Viitattu: 12.2.2013 saatavissa: <http://www.icehearts.fi/materiaalisalkku/Microsoft%20Word%20-%20Gradu,%20sirkus%20ja%20Icehearts.pdf>

Liite 1. Haastattelurunko

Ehdotettujen lasten

- *Taustat; sosioekonominen tausta, etninen tausta, perhemuoto*
- *Läheisverkostot; aikuiset lapsen elämässä*
- *Käyttäytyminen; miten näyttäytyy aikuissuhteissa ja miten vertaissuhteissa?*
- *Piirteet; vetäytyvä, aggressiivinen, torjuttu?*
- *Elämänlaatu; fyysinen ja psyykinen hyvinvointi- havainnot lapsen päivärytmistä tai mielentilasta*

Valinnan eteneminen?

- *Kenen mielipiteitä kuultiin?*
- *Kuinka montaa lasta ajateltiin ehdottaa? Ehdotettiin kaikkiä?*
- *Valinnan rajaus; mitkä kriteerit rajoittivat valintaa?*

Ammatillinen osaaminen

- *Ammattilaisten vahvuudet osallistua valintaprosessiin; tuntemus lapsen elämästä, käyttäytymisestä, huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä*
- *Poikkihallinnollisuuden hyödyt - haitat?*
- *Muiden verkostojen tarpeellisuus valintaprosessissa?*

Liite 2. Kasvattajan haastattelun runko

Valintaprosessin kulku ja kuvaus

- *Kuinka prosessi alkoi ja kuinka verkostoihin otettiin yhteyttä?*
- *Mihin verkostoihin otettiin yhteyttä?*
- *Miten valinnat toteutettiin?*
- *Mitä haasteita prosessissa on ollut?*
- *Mikä on toiminut prosessin aikana?*

Ehdotettujen lasten

- *Taustat; sosioekonominen tausta, etninen tausta, perhemuoto*
- *Läheisverkot; aikuiset lapsen elämässä*
- *Käyttäytyminen; miten näyttäytyy aikuissuhteissa ja miten vertaissuhteissa?*
- *Piirteet; vetäytyvä, aggressiivinen, torjuttu?*
- *Elämänlaatu; fyysinen ja psyykinen hyvinvointi- havainnot lapsen päivärytmistä tai mielentilasta ?*

Valinnan eteneminen?

- *Kenen mielipiteitä kuultiin?*
- *Valinnan rajaus; mitkä kriteerit rajoittivat valintaa?*
- *Miten lapset valittiin ja valittiinko kaikki ketä ehdotettiin?*

Verkoston merkitys

- *Kokemus verkoston vahvuuksista osallistua valintaprosessiin; tuntemus lapsen elämästä, käyttäytymisestä, huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä?*
- *Kokemus verkoston haasteista ehdottaa lapsia?*
- *Poikkihallinnollisuuden hyödyt - haitat?*
- *Muiden verkostojen tarpeellisuus valintaprosessissa?*
- *Kokemus omasta toiminnasta valintaprosessin aikana*